

UNIVERSAL
LIBRARY

OU-232882

UNIVERSAL
LIBRARY

سبأ کتاب الله

خاتمة الكلام
في الطال على المولد والقيام
والروح على شمع والكلام
والروح على شمع والكلام

در طبع احمدی مولوی سیدان احمد بن محمد

سنة کتاب الله

غاية الكلام
في الظان عمل المولى والقيام
والرؤى اشباع الكلام

در طبع اميرى مولوى جهان اظان طبع نموده

۲
۲۹۷۵
م ۲۱۶۱

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله الواحد الصمد المنزه من الوالد والمولود والذي ليس كشيء من المحدث والمحدث
فبسم الله من كان اثبات شيء من صفاته لاحد من مخلوقاته شركا ومردوا ومن
اجتر عليه صار في الخلق جيماء ودا والصلوة والسلام على من خاطبه الله بأحسن
خطابه واهربا طاعته مع اطاعته في كتابه فجعل اجر من اتى بحسنه بعد موتها مثل اجر من عمل بها
من غير ان ينقص من اجرهم شيئا فيا وليتنا على من سعى في الامتثال وخالفها وعلى
أهل الذين انتم كنتم بهم باطلتم واصحابه الذين بايهم اقتديتم انتم فطوبى لمن رد
ما نزل في الله ورسوله فكيف في دينه يهدي اصحابه والله اما بعد اين سأل
ايستسحب به غاية الكلام في البطلان عمل المولد والقيام والرد على اشباع الكلام
مرتب بركي مقدمه و دو باب اما مقدمه پس در بيان وجه تاليف ومعنى
بدعت است اما وجه تاليف بخش فذلك چون درين عصر كه راسه جماعه لها بغير
مولد وقيام وقت ذكر ولا وقت خير الانام عليه الصلوة والسلام از غايت جهل دليل
روايت ابى الهب كالحجب انكاشته برققين انار سيد الابراء الصلوة والسلام عليه
وعلى الله واصحابه الاخيار كه تاركين اين بدعت و قائلين بدعت اند به علامت

پیش آمده اظهار اثر ابولهب که باعتبار معنی وصفی ملاوف ابولهاب بضم لام است و وجود
 کرده اند چنانچه درین مسئله رقم سازم بهین اثنار رساله اشباع الکلام مصنفه
 جناب مولوی شاه سلامت الله صاحب رسیده موجب استعجاب گردیده که این چه
 بلاست بآبرزالت علما مصدر یحیو مقولات که رساله مذکور هرگز از آنست اگر کبریا که ابابیه
 که جابل از علم دینی اند نشوند محل تعجب نیست عجب آنست که مدعی حدیث و حدیث و
 معدود در علم است لابد در رساله مزبور سه ساخته و از مخافت زخاست هم چنانچه
 چیزه مختصر درین باب باول رد مسطور پرخته و اما معنی بدعت پس باید
 دانست که منقول از علما و تفسیر بدعت الفاظ و عبارت شسته اند فی خلاصه الخطای
 البدعه ما یفعل من الدینیات ما لم یفعل النبی علیه السلام ولا اذن فیہ انتہی و فی
 شرح صحیح البخاری البیہقی والبدع جمع بدعه و هو ما لم یکن له اصل فی الکتاب السنه
 و قیل اظهار شکی لم یکن فی عهد رسول الله صلعم و لا فی زمن الصحابه انتہی و فی
 المحيط المبتدع هو الذی یفعل ما لم یامر الله و رسوله ما لم یفعله الصحابه انتہی و فی
 الکشف البدعه الامر المحدث فی الدین الذی لم یکن علیه الصحابه و التابعون انتہی
 و فی رساله البدعه عن "مذکره الامام و منها البدعه و هی المخالفه للسنه قوله
 او فعله او احداث ما یس فیہ قوله صلعم و لا قوله و لا تقریرہ بقوله تعالی یا ایها الذین
 امنوا لا تتبعوا خطوات الشیطان فانہ یامر بالفحشاء و المنکر قال ابن عباس المنکر
 هو ما لم یعرف فی الکتاب و لا فی السنه انتہی و فی شرح المصابیح لابن ملک
 من فعل فحلا او قال قوله فی الدین و لم یس القرآن و لا فی احادیث رسول الله
 صلی الله علیه و سلم لا یجوز قبوله و سمي ذلک الفعل او القول بدعه انتہی و فی
 سحیة النفوس للذین الی حمرة و الهدیة بان یعمل فی التخلد ما لم یامر الله علیه
 الصلوٰة و السلام به و لم یفعله انتہی و فی شرح السنه للبخاری البدعه ما حدث

علی غیر قیاس اصل من الاصول الدین انہی و فی البحر الرائق البدع ما احدث علی
 خلاف الحق المتلقى عن رسول اللہ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم من علم او عمل او حال بنوع
 شنبہ و استحسان و جعل دنیا قویا و صراطا مستقیما انہی و فی شرح صحیح مسلم للنووی
 البدعہ کل شیء عمل علی غیر مثال سابق و فی الشرح احداث ما لم یکن فی عهد رسول
 اللہ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم انہی و فی شرح الاربعین لابن حجر المکی البدعہ لختہ ما کان محتزعا علی
 غیر مثال سابق و منہ بدیع السموات و الارض ای موجدہا علی غیر مثال سابق و
 ما احدث علی خلاف امر الشارع و دلیلہ الخاص و العام انہی لیکن قول محقق
 درین باب کہ موافق احادیث و مال احوال محققین اولی الالباب است اینست
 کہ البدعۃ امر محدث فی الدین لم یثبت من کتاب اللہ و ہدی سید المرسلین
 الصلوٰۃ والسلام علیہ و علیہم اجمعین و در صحیح مسلم از جابر رضی اللہ تعالیٰ
 عنہ مروی است کہ قال قال رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم اما بعد فان خیر الحدیث
 کتاب اللہ و خیر الہدی ہدی محمد و شر الامور محدثاتہا و کل بدعۃ ضلالتہا رین
 حدیث مستفاد است کہ انجہ از امور دینیہ ثابت از کتاب اللہ و ہدی رسول
 اللہ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم نیست از محدثات امور است و محدثات امور عبت
 اند چنانچہ در حدیث آئندہ منصوص است و اما محدثاتیکہ در قرون ثلثہ
 بلائیکہ مروج شدند بہ دلالت دیگر احادیث و در تحقیق از محدثات امور نیستند
 بلکہ ملحق بہ ہدی رسول اللہ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم بودند اند ابوہریرہ و تہذیبی و احمد و ابن ماجہ
 از عواجن بن ساریہ روایت کردہ اند کہ قال قال رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم
 او صلیکم بنحوی اللہ السمع و الطاعتہ و النکان عبد اجشیا فانه من عیش منکم
 بعد فی نسیرہ اختلافات کثیرہ اعلمکم سنتی و سنت الخلفاء الراشدین المہدیین
 تمسکوا بہا و عضووا علیہا بالنواہذ و ایاکم و محدثات الامور فان کل محدثہ

بدعت و کل بدعت ضلالة این حدیث مستفاد است که سنت خلفا راشدین از محدثات
 اموریست و از حدیث سابق مستفاد است که آنچه از محدثات اموریست داخل کتاب
 اله و هدی رسول اله است و الحاق سنت با سنت مناسب بود پس سنت خلفا
 راشدین ملحق به هدی رسول اله نه به کتاب اله باشد و شرطی در جامع خود از عبد
 بن عمر و بن العاص روایت کرده که قال قال رسول الله صلی الله علیه وسلم و تفسر فی
 علی ثلث و سبعین مئة کلمه فی النار الاملة واحدة قالوا من هی یا رسول الله قال ما انا
 علیه و اصحابی ازین حدیث مستفاد است که اتباع طریقه صحابه که با نیز موجب نجات از
 نار است و در اتباع شریع الامور که محدثات امور اند حصول نجات مقصور بر دو طریقه ایشان
 از محدثات اموریست بلکه موافق تفسیر یکم بالا گذشت ملحق به هدی رسول اله صلی الله
 علیه وسلم بود و بخاری و مسلم در صحیحین از عمران بن حصین روایت کرده اند که قال
 رسول الله صلی الله علیه وسلم خیر امتی قرنی ثم الدین یلوهم ثم الذین یلوهم ازین حدیث
 مستفاد است خیریت قرون ثلثه و خیریت ایشان مدون خیریت است و خلق ایشان
 امکان ندارد و هرگاه سیرت و خلق ایشان از خیر الامور باشد شریع الامور که محدثات الامور
 اند نباشد و پس الحاق سیرت و خلق اصحاب به هدی جناب رسالت مآب به تقریر ماست
 لازم آید و چون در اصول مقرر است که جموع و اسما جموع معروف به اضافه مفید عموم
 و استعراق میباشد و اصحاب در صحابی جمع معروف به اضافه است و قرن در قرنی
 اسم جمع معروف به اضافه است معلوم شد که نجات و خیریت منوط به عموم اصحاب
 و قرن است و آنچه در اکثر اصحاب و قرن با سکت باقیین بلکه احدی که موجب بطلان سیرت و خلق جمیع آنهاست
 باشد و نیز فعل بعضی با تکثیر بعضی از قومی رسم و رواج قوم در عرف نامیده نمی شود
 و مقابله از نسبت چیزی به سبب قرنی از قرون رسوم هر وجه آن قرن بود و مراد
 از ما و ما انا علیه و اصحابی خلق و سیرت است به دلالت اشرا بر سبب سبب که من

كان مستنطقين بمن قد مات فان الحكي لا تو من عليه الغتة اوليك اصحاب محمد كانوا افضل
 نبيه الامه واجرا قلوبا واعقها علما واقطعا نكلها اختارهم الله بصحة نبوه ولا قامه دينه
 فاعرفواهم فضلهم واتبعوهم على اثرهم وتمسكوا بما استطعتم من اخلاقهم وسيرهم فانهم على
 الهدى المستقيم واهرين في كتابه ومبارك ازسير قوم راجع بهم ان قوم بودند آنچه
 که فردس از افراد بطريق قدرت آنرا کرده باشند مثلا خوردن گوشت خام سيرت اهل
 حبش ميگویند سيرت اهل هند گوی بعض بعض اهل هند بطريق قدرت در وقتي از
 اوقات گوشت خام را خورده باشند و اما مسائل قياسيه واجماعيه مجتهدین بافتن
 اصل و نه خود که داخل کتابه يادى رسول الله است ملحق بکتابه يادى رسول الله بوده اند و اما تفصيل
 قياسيه واجماعيه بمجتهدین بر سه انگست که ادرک کنه ي که نشان چيز اصل يابند
 فلان چيز است از غير کلامين است که مجتهدین است اند صورت مذکور و اما تفصيل
 در تعريف بدعيه و دينيه پس از من احديث في امرنا هذا ليس منه فهو در رواه
 البخاري و سلم في صحيحهما من عائشه رضي الله عنها مرفوعا که امر را اضافه سوسه خود
 نموده فرموده اند مستفاد است زير که چيزي که اختصاص به حضرت عليه الصلوه التحية
 دارد و امر دين است لهذا فرمود اذا امرتكم بشي من امر دينكم فخذوا به و اذا امرتكم
 بشي من راي فانما انما بشراة مسلم عن رافع بن خديج مرفوعا و سويد است اين
 تفسير به احاديث ديگر و انما رصحا به اما الاحاديث فكثره منها ما اخرج مسلم عن
 عائشه رضي الله تعالى عنها قالت قال رسول الله صلى الله عليه وسلم من عمل عملا ليس عليه امرنا فهو
 و منها ما اخرج البخاري و سلم في صحيحهما عن عذبة بن اليمان قال قلت يا رسول
 الله انما كنا في جاهلية وشر فاجنا الله بهذا الخير فهل بعد هذا الخير من شر قال نعم
 قلت و هل بعد ذلك اسر من خير قال نعم وفيه دخن قلت و ما ذخير قال قومتمون
 بغير سنن و بغير دين بغير دين يا لعرف منهم و تنكر و منها ما اخرج مسلم في صحيحه عن

ابن مسعود رضي الله عنه قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم ما من نبي بعثته الله في امتة قبلي الا كان له
 في امتة حاريون واصحاب ياخذون بسنته ويقصدون بامرهم ثم انها تختلف من بعدهم
 خلوف يقولون لا يفعلون ولا يفعلون مالا يومرون فمن جاهدتهم بدينه فهو مومن ومن جاهدتهم
 لبسائنه فهو مومن ومن جاهدتهم بقلبه فهو مومن وليس وراء ذلك من
 الايمان حبة خردول واما الآثار فايضا كثيرة منها ما قاله الترمذي في جامعه وروى
 عن مجاهد قال دخلت مع عبد الله بن عمر مسجد وقال اخبرنا من عند هذا المبتدع ومنها ما اخبره
 ابن ابي شيبة في مصنفه عن الصادق الناجي ان ابن عمر راي قوما اشد طمعا
 بعد ركعتي الفجر فارسل اليهم فنهاهم فقالوا انريد بذلك السنة فقال ابن عمر ارجع
 اليهم فانخيرهم انما بدعة ومنها ما قاله صاحب احكام الاحكام ان ابن عمر قال في صلوة
 الضحى انما بدعة ومنها ما قاله هوايض وقال في القنوت الذي كان يفعل الناس
 في عصره انه بدعة ومنها ما اخبره الترمذي في جامعه عن نافع ان رجلا عطش الى
 جنب ابن عمر فقال الحمد لله والسلام على رسول الله قال ابن عمر وانا اقول الحمد لله والسلام
 على رسول الله وليس بكذا علمنا رسول الله صلى الله عليه وسلم ان يقول الحمد لله على كل حال ومنها
 ما اخبره احمد في مسنده عن ابن عمر يقول نعلم ابيكم بدعة ما زاد رسول الله صلى الله عليه وسلم
 على هذا يعني اقصه ومنها ما اخبره البخاري في صحيحه عن عكرمة قال ابن عباس
 وانظر اسمع من الدعاء فاجبت فاني عذت رسول الله واصحابه لا يفعلون ذلك
 ومنها ما اخبره الطبراني بسنده عن قيس بن حازم قال ذكر لابن مسعود فاقصص
 بالليل ويقول للناس قولوا اكذوا وكذا فقال اذا رايتهم فاجروني فاجروني فاجروني فاجروني
 مستغفرا فقال من عرفني فخذ عوفي ومن لم يعرفني فانا عبد الله بن مسعود فليعلموا انهم
 لا بد من محمد صلوات الله عليهم واصحابه رضي الله عنهم لستم تعلمون بدعي ضلالة وفي رواية لعمرو

جئتم ببدعة ظلماء ولقد فضلتهم اصحاب محمد صلعم علما ومنهم ما اخرجه ابو عبد الرحمن سلمى
 في كتابه كان عمرو بن عتبة بن فرقة السلمي ومعه في اناس في اناس من اصحابهما
 اسجدوا لاسجد السجود فيه بين المغرب والعشاء كذا ويصلون كذا وتجدون كذا فاجاب
 بذلك عبد الله بن مسعود فقال الذي اخرجه اذا جلسوا فاذا في ظلم جلسوا اذنه
 فجار عبد الله عليه ربه حتى دخل عليهم وكشف البرنس عن راسه ثم قال انا ابن ام
 عبد الله لقيت جئتم ببدعة ظلماء او قد فضلتهم اصحاب محمد علما فقال معضد وكان حليلا
 متقوا والله يا جئتم ببدعة ظلماء ولا فضلنا اصحاب محمد فقال عبد الله لئن اتبعتم القوم
 لقد سبقكم سبقا بينا ولن درتم بينا وشما لا الله ضلتم ضللا بعيدا ومنهم ما
 اخرجه ابن نجيم البهري في البحر وغيره في غيره عن ابن مسعود انه سمع قوما
 اجتمعوا في مسجد يملكون ويصلون على النبي جبرائيل فقالوا ما عهدنا ذلك
 في عهد صلعم وما اراكم الا مبتدعين فانزل يذكر ذلك حتى اخرجه من المسجد
 ومنهم ما اخرجه البخاري في صحيحه عن ابى بكر الصديق رضي في جمع المصنف قال قلت
 لعمر كيف تقبل شيئا لم يفعله رسول الله صلعم فقال عمر هذا والله خير فلم ينزل عمر رضي
 حتى شرح الله صدره لذلك ورايت في ذلك الذي راى عمر ومنهم ما
 اخرجه البخاري في صحيحه عن زيد بن ثابت في جمع المصنف قال قلت
 ليعنى لابي بكر كيف تقبلون شيئا لم يفعله رسول الله صلعم قال هو والله خير فلم ينزل
 ابو بكر راجعني حتى شرح الله صدره الذي شرح له صدر ابي بكر وعمر ومنهم ما
 اخرجه ابن محمود الموصلي في الاختيار عن علي رضي الله عنه انه خرج الى المصلى فراى
 قوما يصلون فقال ما هذه الصلوة التي لم يعبد بها على عهد رسول الله صلعم ومنهم ما
 اخرجه ابن السأغاني في المجمع ان رجلا يوم العيد اراد ان يصلي قبل صلوة العيد
 فنهاه علي رضي فقال الرجل يا امير المؤمنين اني اعلم ان الله تعالى لا يعزب على الصلوة

فقال علي رضي والي اعلم ان الله تعالى لا يثيب على فعل حتى فيعده رسول الله صلى
او يحث عليه فيكون صلواتك عبثا والعبث حرام فلعله تعالى يعذبك لمحا الفتك
لرسوله صلى ومنهما ما اخرجه الترمذي والنسائي وابن ماجه عن ابي مالك الاسدي قال
قلت لابي يا ابت انك قد صليت خلف رسول الله صلى والي بكر وعمر وعثمان و
علي فظننا بالكوفاة نوا من خمس سنين اكلوا يقتنون قال اي بني محدث ومنها
ما اخرجه الترمذي في جامعه عن ابن عبد الله بن قيس قال سمعت ابي دانا في الصلوة يقول
بسم الله الرحمن الرحيم فقال لي اي بني محدث اياك والحديث قال ولم ارا احدا
من اصحاب رسول الله صلى كان ينقض الله الحديث في الاسلام يعني منه وقد
صليت مع النبي صلى ومع ابي بكر وعمر ومع عثمان فلم اسمع احدا منهم يقولها فلما
انقلبوا اذا انت صليت فقل الحمد لله رب العالمين ومنها ما اخرجه الترمذي في
جامعه عن عمارة بن رويته وشر بن مروان يخطب فرفع يديه في الدعاء
فقال عمارة قبح الله اثنين اليديتين القصرتين لقد رايت رسول الله صلى
عليه وسلم وما يزيد علي ان يقول بكذا واثارتهم بالبابة واخرج مسلم
تحوه ومنها ما اخرجه البخاري ومسلم والبوداود والنسائي وابن ماجه في
كتبهم عن حفص بن عاصم قال كنت مع ابن عمر في سفر فصلى بنا ركعتين ثم انصرف
فالتفتا على خشبة رحله فزانا ساقيا فقال لي ما تصنع هؤلاء قال قلت سيجوز
لو كنت سبحا لانتم صلواتي يا ابن اخي صحبت رسول الله صلى حتى مضى بسبيله لم يزد
علي ركعتين ثم قال لقد كان لكم في رسول الله اسوة حسنة وروايات فقهية
واقوال علماء نزيهين تفسير ميكنة منها ما في المحيط قرره الكافرون الى الاخر
مع الجمع مكرهته لانها بدعة لم ينقل عن الصحابة والتابعين انتهى ومنها
ما في المسولات للامام الصغار وعاء الاستفتاح بدعة لم يرو عن النبي صلى

الله عليه وسلم ولا عن الصحابة انتهى ومنها ما في الوقائع قراءة الفاتحة بعد
 المكتوبة لاجل المهجات وغيرها مكرهة لانها بدعة لم ينقل عن الصحابة والتابعين
 انتهى ومنها ما في كفاية الشيعي الامام اذا اتم التراويح بعشر تليعات وقام شروع
 في الحادي عشر على ظن انها عاشر ثم علم انه زيادة فالجواب عليه وعلى القوم
 ان يفدوا ثم يقضون وحدانا لان الصحابة اجمعوا على نه المقدار فالزيادة عليه
 محدث وكل محدثة بدعة وكل بدعة ضلالة وكل ضلالة في النار انتهى ومنها
 ما في رساله الشيخ علي المنقي صاحب كنز العمال رد بدعات التورية الاولى الاجماع
 للقرآن بالقرآن على الميت بالتخصيص في المقبرة او المسي او البت بدعة مذمومة
 لازم ينقل من الصحابة رضوان الله تعالى عليهم اجمعين شيئا انتهى ومنها
 ما في موجب القسطا في ورفع الصوت لها اي بالنسبة اليها بالاذكار والدعوات
 التي شرعت سررا والقلوب بالنسبة لخفيته كالشهاد الاول الى غير ذلك مما
 يفعل كثير مما ابتلي بهاء الوسوسة عافانا الله منها وهي نوع من الجنون وصاحبها
 بلا ريب مبتدع مستنقذ في افعاله واقواله شيئا لم يفعل النبي صلعم ولا احد
 من اصحابه وقد قال عليه السلام ان خير الهدى هدى محمد وشر الامور محدثاتها
 وعن صلعم واياكم ومحدثات الامور فان كل محدثة بدعة وكل بدعة ضلالة
 وكل ضلالة في النار انتهى وسرين تفسير انقسام بدعت جانب حسنة وسية
 لازم نبياد وكلية كل بدعته ضلالة از تخصيصه بدون دليل است سالم ماند
 ومراد قائلين تقسيم بدعة در مورد قسمي يا معني لغوي انه يا معني شرعي قريب
 معني لغوي يعني المحدث بعد رسول الله صلعم نه اسمعني شرعي كه مفاد تفسير كور
 است وسته فاد ان اقوال علماء محققين لهذا قائلين تقسيم بدعت تفسير بدعة
 مذمومة بهين مفاد كرده انه قال التفتازاني في شرح المقاصد ان البدعة

انه مومنه هو المحدث في الدين من غير ان يكون في عهد الصحابة والتابعين
 ولادل عليه الدليل الشرعي انتهى **وقال** ابن حجر المكي في شرح الاربعين والاربعين
 بالمحدث الذي هو بدعة وضلالة ما ليس له اصل في الشرع وانما الحامل
 عليه مجرد التسمية او الارادة بهذا باطل قطعاً انتهى **وقال** الشيخ علي القاري
 في شرح الاربعين چیزی که حادث گردید یا حادث کرده شود و نباشد دوی
 مستندی از کتاب و سنت یا اجماع پس آن بدعت مطرود است خواه
 فعل باشد خواه قول خواه حال انتهى **وقال** صاحب جامع الروایات
 و مضاب الفقه می آرد هر آنچه که بدعت حسنه مجتهدان قرار داده اند همان صحیح
 است و اگر کسی درین زمانه چیزی را بدعت حسنه قرار دهد خلاف است زیرا که
 در مصنفی میگوید که کل بدعت ضلالة في زماننا انتهى پس قائلین تقسیم
 بدعت بدعت حسنه همان محدث را گویند که ثابت باشد به دلیل از دلائل
 شرعی نه هر محدث را که صورتش حسن بود و منکرین تقسیم چنین محدث را
 بدعت نمیگویند بلکه داخل سنت بمعنی طریقه سلوک که فی الدین دارند اینجای
 متفرح شد که محدثیکه به دلیل از دلائل شرعی ثابت نباشد بالا جماع بدعت
 حسنه نبود و نزاع در تقسیم بدعت و نفی تقسیم آن صرف لفظی باشد و
 حسن تفسیریکه موجب تقسیم نیست بر سبب ادنی شعور میدارد و مخفی نبود
 بر دو وجه اول بقار کلام خیر الانام علیه الصلوة والسلام بر اصل خود که
 عدم تخصیص است برین تفسیر دوم صحت اتحاج کلام سید الانام علیه
 والسلام به وجود شرط برین تفسیر چه کل بدعت ضلالة در کلام خیر الانام
 علیه الصلوة والسلام کل محدثه بدعت و کل بدعت ضلالة کبری ضرب اولی شکل
 است **قال** ابن الصغی فی شرح الاربعین و هو الضرب الاول من الشكل

الاول الذي هو بدعي الانتاج انتهى واز شروط اين شكل كليہ كبري است و
 عام مخصوص البعض كليہ نباشد واما انما كلفته ان ذكر بدعت مذمومة نہ است
 كه فراحم سنت باشد يا كلفته ان ذكر بدعت مذمومة نہ است همانست كه بني صريح ازان
 وارد شده باشد قول ایشان قابل اعتبار نبود و مع هذا موقوفه الاولى ما اول آ
 قال عمدة السالكين في حد الغنا فلا عبرة بما قيل انما البدعة الخطيئة
 الممنوع عنها بدعة شرع مستثناة ما توره و ما لم يكن كذا خلافا من به انتهى قال
 ابن الصفي في شرح الاربعين و ما قيل المراء و من البدعة بدعة و رد النبي
 عنها فرد و بدعت فائدة هذا الحديث المتفق على انه من جوامع الكلم كما لا يخفى
 و لانه يرمي انه عليه الصلوة بين غير معصود طاهره و ما بين المراء منه و ما خیر
 البيان غير جائز عن وقت الحاجة فان بين البدعة و ما ورد النبي عنه
 عموم مخصوص و اراد من العام ح قسيدا من افراده فهو ممكن قال كل ما عليه
 الامة فهو صلاة ثم يقول اردت ما عليه الامة ما ورد النبي عنه و هذا التحريف
 و قول باطل و فيه مفاسد اخر لا تفرد من المتامل و بعض العلماء خصصوا
 هذا العام اى كل بدعة صلاة بدعة دل على استحبابها دليل من قرآن او حديث
 او اجماع بنص او استنباط فبدعة ما دل على استنفاء دليل في تحت كل بدعة
 صلاة لان التخصيص يحتاج الى دليل صالح للتخصيص كما برهن في الاصول
 و اما ما ينقد بعض الازدال من ان كل بدعة فيها مصلحة عامة فهي حسنة
 و ان ورد النبي عنه في شبه ان يكون كفرا و هو من تبع ابليس كمن سقى
 و حكم جور و ظلم في اسوال الناس بالباطل محيلة ان فيه مصلحة عامة
 و موقوف من يقول لا بد في كل بلد من زنايات طهارات حتى لا يطع الربا
 و اخلاق في زوجات اهل البلد فعوذ بالله من شره و انفسا و من سيئات

شمس الأئمة الخلوای والامام ابی بکر المعروف بنحو انزاده والامام فخر الاسلام ابی
 الیسه المهدی والامام صدر الاسلام ابی الیسه علی البردوی والامام ابی المعین النسفی
 والامام فخر الدین الاسنیدی والامام نجم الدین عمر النسفی والامام شمس الأئمة
 الاذرنیة والامام ظهیر الدین المرغیانی والامام برهان الدین الاجل صاحب المحيط والامام
 الصدر الشہید حسام الدین واخیه الشیخ الامام الزاهد النقیانی والامام فخر الدین
 قاضی خان والامام سمرقند قنصل الامام ابی سلیمان الجوزجانی صاحب محمد
 بن الحسن والامام ابی بکر احمد بن اسحاق بن صبح الجوزجانی والامام ابی النصر
 احمد بن العباس والامام ابی النصر العیاضی والامام ابی منصور الماتریدی
 والامام ابی القاسم الحکیم السمرقندی والامام ابی احمد العیاضی والامام ابی بکر
 العیاضی بن ابی النصر العیاضی والامام ابی بکر محمد بن الیمان صاحب کتاب معالم الدین
 وکتاب الاعتقاص والامام الفقیه ابی سلمه محمد بن السمرقندی صاحب کتاب
 جبل اصول الدین والامام ابی الحسن الرسخی والامام ابی حفص بن سلیمان الفزاري
 والامام المعروف بن حسان والامام یوسف بن صبح والامام برهان الدین المرعسی
 صاحب البهاریه والامام بلخ قنصل الامام ابی مطع البلخی والامام ابی معاذ بن سلیمان
 البلخی والامام خلف بن ایوب والامام محمد بن الازهر والامام عصام بن یوسف
 والامام ابراهیم بن یوسف بن محمد بن الادهم والامام نصیر بن البلیخی والامام ابی نصر
 بن محمد بن سلام والامام ابی عبد الله القنصاسی والامام ابی القاسم احمد بن حسام
 والامام ابی بکر الاسکاف والامام ابی بکر المعروف بالاعمش والامام علی بن احمد القنصاسی
 والامام ابی القاسم عبد الله بن محمد والامام ابی جعفر الهند والی والامام ابی الیث
 السمرقندی فهو الامام المشایخ المحمّدون من اهل التصانیف کلهم یرون الغفار
 را ما ولا تفصیل فیه معاصر من ذلک التفصیل انتہی وفي المحيط لا یجوز الوقف

علی صوفیه زمانا لایتمیز بقصون انتهی و فی جامع الفتاوی الغفار و استماع الهادی
 و ضرب المزامیر و الرقص کلها حرام و مستحبها کاقتراب الله علی من ابتلی به انتهی
 و فی جواهر البقیة السماع و القول و الرقص الذی یفعله المتصوفة فی زمانا حرام لایجوز
 الجلس علیه انتهی و فی شرح السیر الکبیر للامام الخسی انه صلعم کان یکره رفیع
 الصوت عند قربة القرآن و الوعظ فافعله الذین یدعون الوجد و المحبة مکرره
 لا اصل له فی المبدین و یمنع الصوفیة عما یعتادونه فی رفع الصوت فان وکله مکرره
 فی الدین عند قربة القرآن و الوعظ فاطنک عند سماع الغناء و ان السماع و القول
 و الرقص الذی یفعله المتصوفة فی زمانا حرام لایجوز القصد و الجلس الیه یغنی
 و المزامیر سواء و مشایخ قبلهم فعلوا غیره فافعله هؤلاء انتهی و فی الجامع الصغیر شمس
 الخسی لایقبل شهادة من تعنی و یرقص لانه کبیره و الکبیره لیسقط العدالة انتهی
 و فی نصاب الاحساب بل یجوز الرقص فی السماع الجواب لایجوز و فی الاختیار انه
 کبیره فی جمیع الادیان انتهی و اما ابن دجید لیس تفصیل حالش الشارح له تعالی
 در باب دوم می آید مجالش آنکه ابن حجر عسقلانی در سان المیزان نوشته قال ابن
 النجار رایت الناس محبین علی کذب و ضعفه و ادعائه سماع عالم سميع و لقاء من
 لم یلیقه و کانت امارات ذلک علیه لانتها انتهی اما فصل دوم پس تشکیل اوله
 ممنوعیه و کرامت علی سیلا و جناب رسالت مآب و اقوال علما درین باب است
 اما اوله پس باید شنید که بر بعضی ممنوعیه و کرامت ایشان عمل اوله بسیار از بعضی
 آنها در اینجا بنظر اختصار مذکور می شوند لیکن در تکثیر این ادله و تعداد آنها صرف
 لحاظ تکثیر عنوان بیان است و الا بالآمال و بعضی جانب بعضی ممکن و اسان است
 و لیل اول این عمل بدعت است و هر بدعت ضلالت و اول ضلالت
 کرامت است این و لیل مرکب است از دو دلیل که صغری دلیل ثانی شتیج

دلیل اول است و کبرای آن بدیهی است نزد اهل اسلام اما صغری دلیل اول یعنی
 بدعت بودن این عمل پس صادق است بر آنکه این عمل محدث است بعد ترون
 ثلثه به اتفاق فریقین کلام و غیر ثابت است از اول شرع یعنی کتاب و سنت و
 قیاس و اجماع است و مایعنی بها اما عدم ثبوت آن از کتاب و سنت خود ظاهر
 است و اما عدم ثبوت آن از اجماع و قیاس پس بر آنکه اجماع و قیاس
 که دلیل است اجماع و قیاس مجتهدین است و این عمل از مجتهدی که مسلم الاجتهاد
 بود مقبول نیست چه جائز آنکه اجماع مجتهدین بر آن باشد و اما عدم ثبوت آن
 از تعامل پس به سه وجه است اول این عمل مختلف فیة بین الناس است بعضی
 جائز دارند و بعضی غیر جائز دانند و اجتناب در آن ظاهر می نمایند پس با وجود این
 اختلاف قول به تعامل صحیح غلط باشد و دوم بر تقدیر فرض تعامل تعامل جمیع بلدان
 بنوعی بلکه تعامل بعضی بلاد باشد زیرا که در بلاد کثیره نامی و ثانی ازین عمل نیست
 و تعامل بعضی بلاد اما آنکه مستمر از صدر اول بنوعی حشر عیبه نیست پس این
 تعامل تعاملی که حجت است نباشد فی الدل المتعار و حوز بعضی مشایخ بلوغ السبع
 التعامل اهل بلوغ و القیاس سیرک للتعامل و توقعن بان تعامل اهل بلوغ و احدی
 انهمی و فی عمدة ذوی البصائر حاشیه الاستباده و انظر لمر قال فی النبیاسه
 قال ابراهیم الشیخ بالثلث و المربع لا يجوز عند علماءنا لکن مشایخ بلوغ المستحسن
 و اجازة و التعامل الناس قال و به ناخذ قال السید الامام الشیخ به لا ناخذ باجماع
 مشایخ بلوغ و اما ناخذ بقول اصحابنا المتقدمین لان التعامل فی بلد لا یدل علی الجواز
 مالم یکن علی الاستمرار من الصدر الاول فیکون ذلک و لیلا علی تقریر البنی صلعم ایام
 علی ذلک فیکون شرعاً منه فاذا لم یکن كذلك لا یكون فعلهم حجة الا اذا کان كذلك من
 الناس کافه فی بلدان کما فیکون اجماعاً و اجماع حجة لا ترسی اہم لو تعاملوا علی

مجمع الزوائد لا يفتي بالحل انتهى وقال صاحب كشف البرزوي في شرح الحاشي
 والعلم باتفاق الكل لا يتألف الا في الجمع المحصور كما في زمان الصحابة اما في سائر الازمنة
 فيستحيل معرفة اتفاق المومنين على شئ مع كثرتهم وتفرقهم في مشارق الارض
 ومخارجها انتهى سوم حجة تعامل در معاملات است نه در عبادت و اين عمل از قبل
 عبادت است پس اين تعامل تماطيكه دليل شرعي است نبود و اما عدم ثبوت
 اين عمل از استخسان پس نيز ب وجه است اول استخسان كه دليل شرعي نيز و ضفيه
 است استخسان مجتهدين است و ان درين عمل مفقود است دوم مرجع استخسان كه
 حجة شرعية است اثر اجماع يا قياس خفي يا ضرورة باشد و همه اين جزرها
 درين عمل معدوم اند سوم استقنايكه حجة شرعية نيز و ضفيه است استقنايكه كه مقابل
 قياس جلي باشد و در اینجا مقابل استخسان جواز اين عمل قياس جلي نيست فني
 الانشراحات المعالية الاستحسان الذي يبتدل به راجع الى اللامر والاجماع والقياس
 الخفيف والضرورة انتهى وفي التلويح قد سبق ان الاستحسان دليل يقابل قياسا
 جليا سوار كان اثر او اجماعا او ضرورة او قياسا خفيا انتهى و از مقدمه
 ثابت شده كه هر محدث بعد قرون ثلثة بدون دليل شرعي بدعت باشد
 و اما صدق كبري دليل اول يعني صلاحت بودن هر بدعت بدست معني پس باتفاق
 فرقيين است كما مر في المقدمة دليل ثاني اين عمل از ان اعمال است كه عمل
 حضرت و صحابه و تابعين و تبع تابعين به آن با وجود همه مقتضيات و عدم
 موانع آن يافته شده و منقول از ايشان نگريده و عامه علماء و فقهاء به استماع
 و كرميت همچو اعمال نصيح فرموده اند كتب دينيه از روايات اين قسم مالا مالند
 منها ما في الهداية انه كره ان يتنفل بعد طلوع الفجر باكثر من ركعتي الشجر لانه
 عم لم يزد عليها مع حرصه على الصلوة انتهى ومنها ما في الهداية انه لا يتنفل

في المصلي قبل العيد لانه عم لم يفعل مع حرص على الصلوة انتهى ومنها ما في
 الاختيار شرح المختار ولا يتطوع قبل صلوة العيد لانه عم لم يفعل مع حرص على
 الصلوة انتهى ومنها ما في البرهان شرح موابب الرحمان ويكره التسفل قبلها
 سطرًا ثانيًا في المصلي وغيره وبعد اى بعد الصلوة في المصلي في اعتبار الجمهور
 بقول ابن عباس ان رسول الله صلى الله عليه وسلم خرج فصلى لهم العيد لم يصل قبلها ولا بعد
 مستفق عليه وقول ابى سعيد الخدري كان رسول الله صلى الله عليه وسلم لا يصلي قبل العيد
 شيئًا فاذا رجع الى منزله صلى ركعتين رواه ابن ماجه انتهى ومنها ما في البداهة
 يكره الدعاء عند ختم القرآن بجماعة لان هذا لم ينقل عن النبي صلى الله عليه وسلم انتهى ومنها
 ما في الهداية واليسين في الكسوف خطبة لانه لم ينقل انتهى ومنها ما فيها لا يقبل
 القوم ارويتم لانه لم ينقل اي صلح الله بهم بذلك انتهى ومنها ما فيها وفي الجامع
 الصغير لم يذكر التماس في صلوة الليل ودليل الكراهة انه عم لم يزود على ذلك ولولا ذلك
 نرا وتعليما للجواز انتهى ومنها ما في البدائع انه يكره لانه لم يرو عن النبي صلى الله عليه وسلم انتهى
 ومنها ما في تحفة غنية المستمل شرح منه المصلي الزيادة على ثمان ركعات
 بتسليمة واحدة كسواء على اربع ركعات بتسليمة واحدة هذا مكرهته بالاجماع
 سن يكتفى لعدم ورود الاثر انتهى ومنها ما في الهداية ولا يستلم غيرهما
 فان النبي كان يستلم يدين الركبتين ولا يستلم غيرهما انتهى ومنها ما في شرح
 خلاصة الكيداني السيد الشريف في المحرمات والزيادة في التكبير بان يقال الله
 الاكبر الا على لانه غير منقول عن النبي صلى الله عليه وسلم ولا عن الصحابة انتهى ومنها
 ما في الدر المختار ولا قرعة ولا تشهد فيها وعن الثالث في الفتاوى في الاولى
 وعند نايجزينة الدعاء ويكرهنية القراءة لعدم ثبوتها فيها عنه صلح انتهى
 ومنها ما في تحفة الفقهاء لا يزيد المجهب على قول رحمة الله بركاته لانه لم يرد

الاثر ومنها ما في المحيط كبره ان يصالح الرجل بعد اداء صلوٰة العيد في كل حال لان
 الصحابة ما صافوا انتهي ومنها ما في الجواب للقسطاني لو انه عم ترك النية والنية
 وجب علينا تركه للدلائل الدالة على وجوب الاقداد به واما لم يجب علينا تركه
 ثبت انه ما تركه بل فعله انتهي دليل ثالث ذكر رسول الله از قبيل عبادات است
 وغالب در رتبة عبادات توقیف است و آنچه در ان اصل توقیف است بدون
 بیان شارع مکرره بود پس این عمل که عبارت از ذکر رسول الله با این سنن
 و تخصیصات مبتدعه است مکرره باشد بحسب این سنن و تخصیصات قال
 الشيخ تقي الدين بن دقيق العيد في شرح العمدة العالی بنیه العباد و التقیه
 و التوقیف انتهی و قال ابن الهمام في فتح التقدير قوله و دليل الکراهية انه علم
 یزد علی ذلك الحی اخره یعنی و الاصل فی ذلك التوقیف انتهی دلیل رابع
 چون علما از ابتدا کے ایجاد این عمل تا این دم مختلف اند و بدعت و مباح
 بودنش این عمل متروک بین البدعة و المباح باشد و علما تصریح کرده اند
 که چون امر متروک شود و بدعت و سنت واجب التبرک بود پس چه جای
 آنکه متروک شود و بدعت و مباح و ما هو واجب التبرک فاما مکرره قال
 الشيخ ابن الهمام في فتح التقدير ما متروک بین البدعة و البدعة فترکه لازم لان
 ترک البدعة لازم و اداء السنة غیر لازم انتهی و قال الامام ببر علی الافندی
 فی الطريقة المحمدية ان الفقهاء قالوا اذا متروک فی شیء من کونه سنة او بدعة
 فترکه لازم انتهی دلیل خامس جبال این عمل را کاسنة بل کالواجب
 دانسته اند لهذا بر تارکین این عمل ملامت میکنند و فقها تصریح فرموده اند
 که هر مباح که منجر به افساد عقیده جبال باشد مکرره بود فی الفوائد العالیة
 ما یفعل عقیب الصلوٰة مکرره لان الجبال یقیمه و نهانسته او واجب و کل

مباح بودی ایله هوکروه کذا فی الزایدی انتهی دلیل ساوس افعال
 مکلفین باعتبار شرع و دشم اند مشروع و غیر مشروع مشروع آنست که از
 ادله شرع ثابت گردد و غیر مشروع بخلاف آنست و عدم ثبوت این عمل
 از ادله شرع بالا مبین گردیده پس غیر مشروع بود و ادنی غیر مشروع
 مکروه باشد فی خلاصه الکلیه انی غیر المشروع نوعان محرم و مکروه انتهی
 دلیل سابع این عمل به اتفاق بدعت است و نزاع صرف در حسن
 و قبح آنست دلیل قبح کل بدعت ضلاله که قول جناب رسول الله صلعم است
 موجود اما دلیل حسن پس محدود است و به اجماع اهل اسلام کاشف بحکم
 شارع محسن چیزی با قبح چیز شرع است مجروح عقل و در ارکان حکم شارع کفایت
 نمیکند پس قبح باشد و ادنی بدعت قبیحه مکروه بود و دلیل ثامن حدیث
 عمل تشبه به عمل نصاری و به عمل یهود است نصاری روز ولادت حضرت
 عیسی علیه و علی بنیا الصلوٰة والسلام را عید گرفته اند و آن روز را
 روز کلان نامیده اند و سنود روز ولادت کهنیا را که اندکابر ایشان بود
 عید گردانیده اند و این روز را روز حیم اشتمی نامیده اند و تشبیه با عمل
 کفار منی عنه مکروه است اخرج الترمذی فی جامعہ عن عمرو بن شعیب
 عن ابيه عن جده ان رسول الله صلعم قال ليس لنا من تشبيه بغيرنا
 لا تشبهوا باليهود ولا بالنصارى قال الشيخ القاري في المواقف والمعاني لا
 تشبهوا بهم في جميع افعالهم خصوصاً في ما يتن الخصلتين انتهى و قال الشيخ
 محمد حیات السندی الدینی فی رسالته لرد البعاث و التشبه بالكفار منی
 عنه وان لم يقصد ما قصدوه بقوله عم من تشبه بقوم فهو منهم رواه
 ابو داود و غيره انتهى و فی نزہۃ الناظر للمقیم و السافر عن عمدة المرید

لبرهان الدين ابراهيم بن حسن اللقاني والعلامة في التشبه بالكفار وبارباب
 الجرائم على قولين الكراهية والحرمة انتهى وفي الجامع الصغير الجاني تشبه
 بهم في خارج الصلوة مكره فني الصلوة اولى انتهى وقال ابن ابي حمزة وهو
 من احد الشيوخ بعض شيوخ تقي الدين السبكي في بحجة النفوس
 والتشبه باهل الشر من الشر بيضه ذلك ما ينبغي صلعم من التشبه باهل
 الكتاب وقد ورد عنه صلى الله عليه وسلم من تشبه بقوم فهو منهم انتهى
 والقول في هذا الباب مبسوط في الصواعق الالهية لرو البوارق الالهية وسبحي
 شمس في الباب الثاني ان شاء الله تعالى وآما اقوال علماء فقهنا
 ما قاله امام العلامة تاج الدين الفاكهاني في رسالة التي هي بذه الحمد لله الذي
 بدأنا لا تباع سيد المرسلين وايدنا بالهداية الى وعالم الدين وسيرتنا
 اثر سلف الصالحين حتى امتلأت قلوبنا بانواع علوم الشرع وقواعده
 حتى اليقين ونظر سائرنا من حدث الحوادث والابتداع في الدين احمد
 على ما من به من انوار اليقين وشكره على ما سده من المشك بالحبل
 الملتين وشهد ان لا اله الا الله وحده لا شريك له وشهد ان محمدا عبده
 ورسوله سيدا الاولين والآخرين صلى الله عليه وعلى آله واصحابه وازواجه
 امهاته المومنين صلوة ولله الى يوم الدين اما بعد فقد تكلمت سوال
 جماعة من البشايكة عن الاجتماع الذي يعمله بعض الناس في شهر
 الربيع الاول ويسمونه مولد اهل له اصل في الشرع او هو بدعة حدث
 في الدين وقد وجدته في الجواب عن ذلك مبني على الايضاح عنه معينا فقلت
 وبالله التوفيق لا اعلم لهذا المولد اصلا في كتاب ولا سنة ولا نقل
 عليه عن احد من علماء الامة الذين هم القدوة في الدين المتمكون

بأثار المتقدمين بل هو بدعة أحدثها البطالون وشهوة نفس اعتن بها
 الأكالون بدليل أدنا عليها الأحكام الخمسة فقلنا أما أن يكون واجبا
 أو مندوبا أو مباحا أو مكروها أو محرما وليس بواجب إجماعا ولا مندوبا
 لأن حقيقة المندوب ما طلبه الشرع من غير دم على تركه وهذا الم
 يأذن فيه الشرع ولا فعله الصحابة والتابعون المتقدمون فما علمت و
 هذا جازي عنه بين يدي الله أن عنه سلمت ولا جائز أن يكون مباحا لأن
 الابتداء في الدين ليس بمباح بإجماع المسلمين فلم يبق إلا أن يكون
 مكروها أو حراما وحيد يكون الكلام فيه في فصلين والتفرقة بين حالين أحدهما
 أن يعمل رجل من عین ماله لأبيه وأصحابه وعياله لا يجاوزون في ذلك
 الاجتماع على أكل الطعام ولا يقرقون شيئا من الأثام وهذا الذي
 وصفناه بأنه بدعة ومكروية وشناعة أذ لم يفعل أحد من المتقدمين
 الطائفة الذين هم فقهاء الإسلام وعلماء الأنام سراج الأئمة ولين الأئمة
 والثاني أن تدخله الجنابة ويقوى به العناية حتى يعطى أحد هم الشئ نفسه
 يتبعه وقلبه يؤلمه ويرجعه لما يجد من ألم الحيف وقد قال العلماء اخذ المال
 بالجباة كاه بالسيف لاسيما أن انضاف إلى ذلك شئ من العناية
 مع الطبول والملاهي باللات الباطل من الدخوف والتبائبات واجتماع
 الرجال مع الشباب المرد والنساء الغائبات أو المحملطات لهن أو
 متشرقات والرقص بالثشي واللاطواف والاستغراق في اللعب
 ولبيان يوم المناف وكذلك النساء إذا اجتمعن على انفرادهن رافعات
 أصواتهن بالقهقهة والتطريب في الأثاود والخروج في التلاوة
 والذكر المشروع والأمر المعتاد فاحفظات عن قوله أن ركب لبالمحصا

وهذا الذي لا يختلف في تحريمه اثنان ولا يتخفف من المروءة الفتيان وانما يحلوا
 ذلك بنفوس مولي القلوب غير المستقلين من الآثام والذنوب واريدك انهم
 يرون من العبادات لامن الامور المنكرات المحرمات فانما لله وانا اليه راجعون
 بدر الاسلام غريبا وسيعود كما بدر والله در شيخنا القشيري حيث
 يقول فيما احببناه عرف المنكر واستنكر المعروف في ايماننا الصبة +
 وصا اهل العلم في هذه + وصار اهل الجبل في رتبة + حادوا عن الحق فالذي
 ساروا به فيما مضى نسبة + فقلت للابرار اهل التقى + والدين لما اشتدت
 الكربة + لانشكروا احوالكم قد اتت + فنتبكم في زمن الغربة + ولقد احسن
 الامام ابو عمرو بن العلاء حيث يقول لا يزال الناس بخير ما تعجبوا
 من العجب هذا مع ان الشهر الذي ولد فيه صلعم وهو ربيع الاول هو
 بعينه الشهر الذي توفي فيه فليس الغرض فيه باولي من الميزان فيه
 وهذا ما علمت ان تقول ومن الله تعالى نزجوا حسن القبول انتهى
 ومهبطا ما قال ابو عبد الله من الحاح وهو من شيوخ تقي الدين
 السبكي في كتابه الدخل فصل في المولد وفي جملة ما احذثه من البديع
 مع اعتقادهم ان ذلك من اكبر العبادات واظهار السجادة ما يفعلونه
 في شهر الرزيع الاول من المولد وقد احتوي ذلك على يدع ومجرب
 الى ان قال وهذه الفاسد مترتبة على فعل المولد اذ
 عمل بالسمع فان خلاصته وعمل طعام فقط ونوي به المولد وثني
 اليه الاخوان وسلم من كل ما تقدم ذكره فهو بدعة تنفيس غيبة فقط
 لان ذلك زيادة في الدين وليس من عمل السلف الماضين وانما
 السلف اولى ولم ينقل عن احد منهم انه نوى المولد ونحن تتبع السلف فيسعدنا

ما وسعهم انتهى ومنه ما قال احمد بن محمد بن محمد المصري المالكي في القول
 المتقدم ومنه ما قد اتفق علماء الذاهب الاربعه بدم العمل فمن يذمه
 قال العلامة معز الدين حسن الخوارزمي في تاريخه وصاحب اربع الملوك
 المنظر ابو سعيد الكوكيري كان ملكا مسرفا يامر علماء زمانه ان يعملوا باستنساخ
 واجتهادهم وان لا يتبعوا بذهاب غيرهم حتى مالت اليه جماعة من العلماء
 ووطئوه من الفضلاء ويختل للمولد النبي صلعم في الربيع الاول وهو اول
 من احدث من الملوك هذا العمل وقال ابو الحسن علي بن الفضل المقدسي
 المالكي في كتابه جامع المسائل ان عمل المولد لم ينقل عن السلف الصالح
 وانما احدث بعد القرون الثلاثة في الزمان الطالح ونحن لاننتفع الخلف فيما
 عمل السلف لانه يكفي بهم الاتباع فاي حاجة الى الاستداع وقال الامام
 ابو حنيفة رحمه الله بن الحاج المالكي في كتابه الدخول بعد تعداد المقاصد في
 هذا العمل وان يعلم من كل ما تقدم ذكره فهو بدعة نفيس نية فقط لان
 ذلك زيادة في الدين وليس من عمل السلف الراشدين واتباع السلف
 اولى ولم ينقل عن احد منهم انه نوى المولد ونحن ننتفع فيعلمنا ما وسعهم
 وقال ابو القاسم عبد الرحمن بن عبد المجيد المالكي المقرئ في
 كلمة التفسير ما يهتم بعمل المولد في الربيع الاول فيطبق ان ينكر على
 من يهتم به وقال محمد بن ابي بكر المجرومي المالكي صاحب المنهل شرح الوافي
 في كتابه المبدع والحوادث ومن المنكرات القبيحة والكرهات الفضيحة
 في هذه الاعصار ما يعمل بمولد النبي في بعض الامصار وما ملك امته من
 اهم المرسلين الا بالابتناع في الدين وقال الامام العلامة تاج الدين
 الافكاهاني المالكي في كتابه الرد على العمل ان عمل المولد بدعة مذمومة

وقال الفقيه الاصولي علاء الدين بن اسمعيل الشافعي في شرح البعث
 والنشور ما يحتفل لمولده صلعم بدعته يذم فاعلمها وقال الحافظ ابو بكر بن
 عبد النبي الشهير بابن النقطة البغدادي الحنفي في فتاواه ان عمل
 المولد لم ينقل عن السلف ولا خريفيا لم يعمله السلف قال رسول الله
 صلعم لا يصلح اخر هذه الامة ما يصلح اولها وقال شيخ الحنابلة شرف
 الدين احمد المعروف بابن قاضي الجبل الذي قال في حده الجزري انتهى
 به العلم باختلاف المذاهب في التاويلات ان ما يعمل بعض الامراء في
 كل سنة احتفالا لمولده صلعم فمع اشتماله على التكلفات الشنيعة بنفسه
 بدعته احدها من يتبع هواه ولا يعلم ما امره صاحب الشريعة ونهاه النبي
 ومنها ما في الشريعة الالهية واذا علمت معنى البدعة فاعلم ان
 من البدع الذمومة الشائعة في الامصار والسلا ومجلس مولد النبي
 صلى الله عليه وعلى اله واصحابه الامجاد لانه لم يثبت من الادلة الشرعية
 ما اعدم ثبوتها من الكتاب والسنة فظاهر وامان القياس فلان
 المعتبر هو قياس المجتهدين بالبشرائط المقررة في الاصول ولم يذهب
 مجتهد الى تجويزه وامان الاجماع فلان المعتبر هو اجماع المجتهدين ولما لم
 يثبت ذهاب واحد من المجتهدين الى اباحة فكيف يتصور اجماعهم على اباة
 واستحسانه على ان الاجماع لا بد له من سند وظلال الواحد مانع له كخلاف
 الاكثر والسند مستغف بهما وكثير من العلماء قد بالغوا في تنقيحهم قال ابن الحاج
 من المأكلة ومن جلد ما حذوه من البدع مع اعتقادهم ان ذلك من اكبر العبادات
 واخذها بالسجائر ما يفعلونه في شهر الربيع الاول من المولد وقد
 احتسروا ذلك على برع ومحرمات وقال عبد الرحمن المغربي من الحنفية في

فتأواه ان عمل المولد بدعة لم يقبل به ولم يفعل رسول الله صلى الله عليه وآله وسلم
 وسئل الامام نصير الدين الدودي من اثباته عن الاحتفال بالذكر مولد
 النبي الكريم فاجاب لا يفعل لانه لم يقبل عن السلف الصالح وانما احدث
 بعد القرون الثلاثة في الزمان الطالح ونحن لانستحب الخلف فيما اهل السلف
 لانه يكفي بهم الاتباع فاي حاجة الى الابتداء وبهذا قال ابن الفضل
 وقال احمد بن الحسن في مخطوطه ان هذا العمل لم يقبل عن السلف ولا خيره
 فيما لم يقبل عن السلف قال رسول الله صلى الله عليه وآله وسلم لا يصلح اخر هذه الامة ما يصلح
 لاولها نقل عن ابن النقطه وانما احدث هذا العمل من يتبع هواه ولا يعلم
 ما امر صاحب الشريعة وما نهى عنه كما قال ابن قاضي الجبل وانا قد رويانا
 في التاريخ ان صاحب اربل الملك المنظر ابو سعيد كوكيري كان ملكا مسرفا
 علما زمانه ان يعلموا باستنابهم واجتهادهم ولا تتبعوا المذاهب غيرهم من
 الامة الاربعة حتى مالت اليه جماعة من العلماء وطائفة من الفضلاء وثقل
 لمولده النبي صلى الله عليه وآله وسلم في الرزق الاول سن كل سنة وبها ول من احدث ورجح
 هذا العمل انتهى ومنها ما قال جامع مجموعه الفتاوى للقاضي شهاب
 الدين الدولت آبادي سئل القاضي عن مجلس المولد الشريف
 قال لا ينبغي لانه محدث وكل محدث ضلالة وكل ضلالة في النار انتهى
 ومنها ما قال صاحب ذخيرة السالكين موافقا لما قال صاحب نور اليقين
 لمن طلب الدين جزية كية نام ان مولده من نامد بدعت است چه رسول
 صلى الله عليه وآله وسلم يحبس با دين نرفموده ونه خلفاے او ونه اسمہ ونه خود این
 فعل کرده اند انتهى ومنها ما قال الشيخ احمد السبكي في معجمه في الالف
 الثاني في بعض كتابه الحمد لله الذي بنا ما لهذا وما كنا لنهتدي لولا ان هدانا

الیه لقد جاءت رسل ربنا بالحق علیهم من الصلوة انما بها ومن التیات الکلبا
 مصیفة التفات که از روی کرم نامزد این حقیر ساخته بودند بوصول آن متبحر و
 مسرور گوید و جزایم الله سبحانه خیرا اندراج یافته بود که اگر چنانچه مبالغه در منع
 سماع متضمن منع مولود که عبارت از قصائد نفی و اشعار غیر نعت خواندن است
 نیز بود اخوی اعز می محمد نغان و بعضی یاران اینجا که در واقعه آنحضرت صلعم
 دیده اند که ازین معوکه مولود بسیار راضی اند برینما ترک نشودن مولود بی مشکل
 است محذوما اگر واقعه را اعتبار بود و بر مناسبات اعتبار باشد مردمان را بر بیان
 ایچ احتیاج نباشد و التزام طریق از طرق عبث می افتد چه بر مرید می موافق
 وقایع خود عمل خواهد کرد و مطابق مناسبات خود زندگانی خواهد نمود ان وقایع و
 مناسبات موافق طرق پیر باشند یا نباشند و مرضی او بودند یا نبودند برین
 تقدیر سلسله پیری و مریدی پیر بر هم می خورد و بر بر او هو می بوضع خود مستقل
 میگردد و مرید صادق هزار وقایع را با وجود پیر به نیم جو می خورد و طالب رشید
 به دولت حضور پیر مناسبات را در اجتماعات اعلام می بشود و بیچ التفات
 باها نمی نماید شیطان بعین و تشنه است قوی منتهبان از قید او ایمن
 نیستند و از کمرا و زندان و ترسان اند از مبتدیان و متوسطان چلوید
 عایقه مافی الباب منتهبان محفوظ اند و از سلطان مستطین معصون
 بخلاف مبتدیان و متوسطان پس وقایع این نشان این اعتماد نباشد
 و از مکر دشمن محفوظ نبوند الی ان قال بنظر الصفات بیند که اگر فرضا حضرت
 ایثان درین زمان در دنیا زنده می بودند و این مجلس و اجتماع منعقد
 می شد آیا به این راضی میشدند و این اجتماع را می پسندیدند یا نه یقین
 فقیه آنست که هرگز این معنی را تجویز نمی فرمودند بلکه انکار می نمودند مقصود فقیه اعلام

بود قبول کنند یا نکنند هیچ مضائقه نیست و گنجایش مشجره نه اگر مخدوم
 زاد و دیاران انجا بر همان وضع مستقیم باشند ما فقیران را از صحبت ایشان
 غیر از حریان چاره نیست زباده چه نقد بیع دید و السلام اولاً و آخراً انتهى
 و منها ما قال الشيخ شمس الدین ابن القیم فی زاد المعاد و لا یخص المکان
 الذی ابتدی فیہ بالوحی و لا الزمان بسی و من حصص الائمة و الا زمانه من عند
 بعد اذ لا اجل هذا و امثاله کان من جنس اهل الکتاب الذین جعلوا زمان
 احوال السیخ سوره و اعیاد اکوم المیلاد و یوم السوعد و غیر ذلک من احوال
 و قد رای عمر بن الخطاب رضی الله عنه جماعته یأتون مکانا یصلون فیہ فقال
 ما هذا فقالوا مکان التقید صلی فیہ رسول الله صلعم فقال اتريدون ان یخذلوا
 انما انبیاءکم ساجداً انما یلکم من کان قبلكم بهذا فمن ادر کتب فیہ الصلوة
 فلیصل و الا فلیخص انتهى و منها ما قال الشيخ الامام المفسر سند المحدثین
 سید المتکلمین العلام ابن الولی الدیلموی فی اوامر التحفة نوع پانزدهم اشغال
 مستجد در ایک چیز دانستن و این و هم فی سبیل برضعیف العقلان غلبه دارد
 چنانکه آب دریا و شعله چراغ و آب فواره را اکثر اشخاص یک آب و یک شعله
 خیال کنند و اکثر شیعه در عادات خود منتهک این خیال اند مثلاً روز
 عاشورا در هر سال که بیاید انرا روز شهادت حضرت امام حسین گمان
 برند و احکام ماتم و نوحه و شین و گریه و زاری و فغان و بیهوشی آغاز
 نمایند مثل زمان که هر سال بریت خود این عمل نمایند حال آنکه عقل بالبداهه
 میداند که زمان امر سیال غیر قارست برگز جز او ثبات و قرار ندارد
 و اعادة معدوم محال و شهادت حضرت امام در روزی شده بود
 که این روز از آنروز فاصله هزار و دوهصد سال دارد و این روز را با آن روز

چه اتحاد و کدام مناسبت و روز عید الفطر و عید النحر را برین قیاس نباید کرد که در اینجا
 مایه سرور و شادی سال بسال متحد است یعنی او سرور و ده رمضان و او که حج خانه
 تعبیه که شکر النعمه المتجدده سال به سال فرحت و سرور نوید می شود و لهذا اعیان
 شرایع برین و هم فاسد نیامده بلکه اکثر عقلای نیز روز و مہرجان و امثال این
 تجدیدات و تغییرات آسمانی را عید گرفته اند که هر سال چیزے نوید می شود
 و موجب تجدید احکام می باشد و علی هذا القیاس تعید به عید یا اجتماع الدین و
 تعید به عید غدیر و امثال ذلک بمنی بر همین و هم فاسد است از اینجا معلوم شد
 که روز نزول آیه الیوم اکملت لکم دینکم و روز نزول وحی و شب معراج را چرا
 در شرح عید قرار نداده اند و عید الفطر و عند النحر را قرار داده اند و روز تولد
 و وفات پیغمبر را عید نگذاشته اند و چرا صوم یوم عاشورا که سال اول نبوت
 یهود آنحضرت صلعم بها آورده بودند منسوخ شد و این همه بمنی سر است
 که و هم تا دخیل نباشد بدون تجدید نعمت حقیقت سرور و فرحت نمودن
 با نعم و ماتم کردن خلاف عقل خالص از سنوایب و هم است انتہی و مہنا
 ما قال صباح الجواب العبقریہ مثل ما قال ابن الولی بعبارة العربیہ و اما
 فصل ثالث پس در بیان منع قیام است باید دانست که اکثر اوله منع عمل
 سونہ که مذکور شدند اوله منع قیام اند به اولے تغیر و علا و ازان قیام
 وقت ذکر ملاوت خیر الانام علیہ التھیة و السلام از عبادت بدنیہ محض
 است و شیخ غزالی کہ از مستندین صاحب اشباع الکلام و امثال دے
 است تصریح کرده کہ بدعت در عبادات بدنیہ محضہ نہ بود قدوة
 التکلمین امام المفسرین و المحدثین در رجوع الشیاطین نوشته امام
 حجة الاسلام غزالی در احیاء العلوم و دیگر کتب خود بعد تقریر طویل ثاب

کرده که هر بدعتی در عبادات بدنییه محضه مثل صوم و صلوة و زکوة و غسل
 و طهارت نو پیدا نمایند همه سیم است بدعت مباحه منحصر در عادات
 است مثل بختن پلا و در نشاندن و مانند آن و بدعت حسنه در عبادات
 مالییه مثل بنای مدارس و خانقاهات اما در عبادات بدنییه محضه پس
 بدعت نجی باشد مگر بدعت سیمیه و غسل در نوروز و زینت الابدنییه محضه
 پس دعای صاحب تحفه کمال و ضوح ثابت گشت در اینجا عبارت
 امام مذکور تمامی مثبت نمایم تا حقیقت و ضوح تام پذیرد ثم البدعة فی
 الاعتقاد و بعضیها کفر و بعضیها لیس کفر لکنها اکثر من کل کبیره حتی القتل
 و الزنا و لیس فوقها الا الکفر و البدعة فی العبادات و الکانت
 و عنها لکنها فعلها عصیان و ضلال لا سیما اذا صادمت سنة موقدة
 و اما البدعة فی العبادات لیس فی فعلها عصیان و ضلال بل ترک الاصل
 فترکها اولی فاذا تقررها فالسنة عون لا علام وقت الصلوة تعزیف
 الکتاب عون للتعلیم و التبلیغ و نظم الدلائل لرؤیة الملاحدة و الفرق الفتن
 ینی عن المنکر و ذنب عن الدین فکل منها ما دون فیہ بل ما یشربہ لان
 البدعة الغیر السیئة الملم یحتج الیه الا و اقل ثم احتاج الیه الا و اخر و رور
 حسنا علی سبیل الاجماع بلا خلاف و بلا نزاع و عند الاستقرار لا توجد
 تلك البدعة الغیر السیئة فی العبادات البدنییه المحضه كالصوم و الصلوة و
 قرينة القرائن و اوصاف کل منها بل لا یکون بدعة فیها الا سیئة لان عدم
 و تنوع الفعل فی الصدر الاول لیس الالعدم الحاجه الیه او لوجود مانع
 منه او لعدم الشبهة له او للتکامل عند او کراسته و عدم مشروعه و عفته
 و غیره و ینبغی ان فی العبادات البدنییه الحسنه ان الحاجه الیه القویة الیه الله تعالی

الیه لقه جاءت رسل ربنا بالحق علیهم من الصلوة اتمتها ومن التیات اكلها
 صحیفه التفات که از روی کرم نامزد این حقیر ساخته بودند بوصول آن متبحر و
 مسرور گردیده جزایم الیه سبحانه خیر اندراج یافته بود که اگر چنانچه مبالغه در منع
 سماع متضمن منع مولود که عبارت از قصاید نعت و اشعار غیر نعت خواندن است
 نیز بود اخوی اعز می میر محمد نوحان و بعضی یاران اینجا که در واقعه آنحضرت صلعم
 دیده اند که ازین معرکه مولود بسیار راضی اند برینا ترک نشودن مولودی مشکل
 است محذوم اگر واقعه را اعتبار بود و بر مناسبات اعتبار باشد مردان را برین
 هیچ احتیاج نباشد و الاظام طریق از طرق عبث می افتد چه بر مرید می موافق
 وقایع خود عمل خواهد کرد و مطابق مناسبات خود زندگانی خواهد نمود ان وقایع و
 مناسبات موافق طرق پیر باشند یا نباشند و مرضی او بودند یا نبوند برین
 تقدیر سلسله پیری و مریدی بر هم میخورد و هر دو الهوسه بوضع خود مستقل
 میگردد و مرید صادق نزار وقایع را با وجود پیر به نیوچو میخورد و طالب رشید
 به دولت حضور بهر مناسبات را اصناف احلام می شنود و هیچ التفات
 بانهانی نمایند شیطان بعین دشمنی است قوی منتهبان از قید او ایمن
 نیستند و از کرا و زران و ترسان اند از منتبدیان و متوسطان چگویند
 عایقه مافی الباب منتهبان محفوظ اند و از سلطان شیطان مصون
 بخلاف مبتدیان و متوسطان پس وقایع ایثان ثانیان اعتماد نباشند
 و از کردشمن محفوظ نبوند الی ان قال بنظر الصافات بیند که اگر فرضاً حضرت
 ایثان درین زمان در دنیا زنده می بودند و این مجلس و اجتماع منعقد
 می شد آیا به این راضی میشدند و این اجتماع را می پسندیدند یا نه یقین
 فقیه آنست که هرگز این معنی را تجویز نمیفرمودند بلکه انکاری نمودند مقصود فقیر اعلام

بود قبول کنند یا نکنند، هیچ مضائقه نیست و گنجایش مشجره نه اگر محمد دم
 زاد و دیاران انجا بر همان وضع مستقیم باشند ما فقیران را از صحبت ایشان
 غیر از حوائج چاره نیست زیاده چه تصدیع دید و اسلام اولاً و آخراً انتہی
 و منها ما قال الشيخ شمس الدین ابن القیم فی زاد المعاد ولا یحیی مکان
 الذی ابتدی فیہ بالوحی ولا الزمان بشی ومن حفص الاکمته والازمنه من عنده
 بعبادات الاجل هذا واما سئله کان من جنس اهل الکتاب الذین حملوا زمان
 احوال المسیح موسم و اعیاد اکیم المیلاد و یوم السوعید و غیر ذلک من احوال
 و قدرای عمر بن الخطاب رضی الله عنه جماعته یا تون مکانا یصلون فیہ فقال
 ما هذا فقالوا مکان التعمید فیہ رسول الله صلعم فقال اتریدون ان یمخذوا
 انهار انبیاءکم ساجداً لهما بلک من کان قبلکم بهذا فمن ادر کتم فیہ الصلوة
 فلیصل والا فلیخص انتہی و منها ما قال الشيخ الامام المفسر سند المحدثین
 سید المتکلمین العلامة ابن الولی الدہلوی فی اوامع التحفه نوع یا نورد و هم اتمثال
 معتقدہ را یک چیز دانستن و این و هم خیال بر ضعیف العقولان غلبہ دارد
 چنانکہ آب دریا و شعله چراغ و آب فواره را اکثر اشخاص یک آب و یک شعله
 خیال کنند و اکثر تسبیح در عادات خود منہک این خیال اند مثلاً روز
 عاشورا در ہر سال کہ بیاید انرا روز شہادت حضرت امام حسین گمان
 برند و احکام ماتم و نوحہ و شیون و گریہ و زاری و فغان و بتقراری آغاز
 ہنند مثل زمان کہ ہر سال بریت خود این عمل نمایند حال آنکہ عقل بالبدان
 میداند کہ زمان امر سیالی غیر قارہ است ہرگز جزا و ثبات و قرار ندارد
 و اعادہ معدوم محال شہادت حضرت امام در روز سہ شدہ بود
 کہ این روز از آنروز فاصلہ هزار و دویصد سال دارد این روز را با آن روز

چه اتحاد و کدام مناسبت و روز عید الفطر و عید النحر را برین قیاس نباید کرد که در اینجا
 مایه سرور و شادی سال بسال متحد است یعنی او سرور و ده رمضان و او کجج خانه
 کسیکه شکم لایق التمجید و ده سال به سال فرحت و سرور نوید می شود و لهذا اعیان
 شرایع برین و هم فاسد نیامده بلکه اکثر عقلا نیز نوروز و مهر جان و امثال این
 تجمعات و تفریحات آسمانی را عید گرفته اند که هر سال چیزهای نوید آید
 و موجب تجدد و احکام میباشند و علی هذا القیاس تنبیه عید یا بشیخایع الدین و
 تنبیه به عید غدیر و امثال ذلک مبنی بر همین و هم فاسد است ازینجا معلوم شد
 که روز نزول آیه الیوم اکملت لکم دینکم و روز نزول وحی و شب مواعج را چرا
 در شرح عید قرار نداده اند و عید الفطر و عند النحر را قرار داده اند و روز تولد
 و وفات پیغمبر را عید نگذاشته اند و چرا صوم یوم عاشورا که سال اول نبوت
 یهود و انجمن صلح بجا آورده بودند منسوخ شد و این همه همین سر است
 که و هم تا در فحش نباشد بدین تجمعات و نعمت حقیقت سرور و فرحت نمودن
 با نعم و ماتم کردن خلاف عقل خالص از شوائب و هم است انتی و مهیا
 ما قال صاحب المجاہد العنقریه مثل ما قال ابن الولی بعبارة العربیه و اما
 فصل ثالث پس در بیان منع قیام است باید دانست که اکثر اوله منع عمل
 سوله که مذکور شدند اوله منع قیام اند به اولی تغیر و علا و از ان قیام
 وقت ذکر و ملائت غیر الانام علیه التعمیه و السلام از عبادت بدین محض
 است و شیخ غزالی که از مستندین صاحب اشباع الکلام و امثال و
 است تصریح کرده که بدعت در عبادات بدین محض نیست بنود قدوة
 المتکلمین امام المفسرین و المحدثین در رجوع الشیاطین نوشته امام
 حجة الاسلام غزالی در احیاء العلوم و دیگر کتب خود بعد تقریر طویل ثابت

کرده که هر بدعتی در عبادات بدنییه مخفی مثل صوم و صلوة و زکوة و غسل
 و طهارت نو پیدا نمایند همه سیئه است بدعت مباحه مخفی در عادات
 است مثل بختن پلا و در تشاوی و مانند آن و بدعت حسنه در عبادات
 مایه مثل بنارس و خانقاهات اما در عبادات بدنییه مخفی سیئه
 بدعت غبی باشد مگر بدعت سیئه و غسل در نوروز نیست الا بدنییه مخفی
 سیئه دعائے صاحب خفه کمال و ضووح ثابت گشت و ریجاء عبارت
 امام مذکور تمامی ثبت نمایند تا حقیقت و ضووح تام پذیرد ثم البدعة فی
 الاعتقاد و بعضیها کفر و بعضیها لیس بکفر لکنها اکبر من کل کبیره حتی القتل
 و الزنا و لیس فوقها الا الکفر و البدعة فی العبادات و الکفایة
 و منها لکنها فعلها عصیان و ضلال لایسا اذا صادمت سنة موكدة
 و اما البدعة فی العبادة لیس فی فعلها عصیان و ضلال بل ترک الاول
 فترکها اولی فاذا تقریر غلط زاده عون لا اعلام وقت الصلوة تصنیف
 الكتب عون للتعلیم و التبلیغ و نظم الدلائل له و شبه الملاحدة و الفرق الثماني
 ہی عن المنکر و ذنب عن الدین فکل منها ما دون فیہ بل ما یؤثر به لان
 البدعة الغیر السیئة ما لم یحتج الیه الا و اقل ثم احتیاج الیه الا و اخر و رو
 حسنا على سبيل الاجماع بلا خلاف و بلا نزاع و عند الاستقرار لا توجد
 تلك البدعة الغیر السیئة فی العبادات البدنییه المخفیة كالصوم و الصلوة و
 قرأة القرآن و اوصاف کل منها بل لا یکون بدعة فیها الا سیئة لان عدم
 و توریع الفعل فی المصدر الاول لیس لانعدم الحاجة الیه او لوجود مانع
 منه و لعدم التنبه له اول التکامل عند اول کدایت و عدم مشروعت
 و لا یحتاجان فی العبادة البدنیة لعدم الحاجة الی التقرب الی الله تعالى

بالعبادة لا تنقطع وبعد ظهور الاسلام وخلق الله لم يكن منها مانع وكذا عدم
 التشبه بها والتمسكاسل عنها منتفيا ايضا اذ لا يجوز ان يظن ذلك بالنبی صلعم
 وجميع اصحابه فلم يبق الاكونها بدعة مكروهة غير مشروعة وانتهی وبدعت بودن
 این قیام متفق علیه فریقین است محل نزاع حسن و قبح آنست و چون از زبان
 بستند مخالفین نفی حسن پیدا شده و اثبات قبح به ظهور آمده این قیام عبت
 سیه باشد نه حسنه و ادنی بدعت سیه مکروه بود و اعجابا چیز را که معمول
 اصحاب و ائمه عظام در غیر القرون به تعظیم نفس نفیس سید الانام علیه
 الصلوة و السلام بنود بلکه منغوض نفس نفیس و کجانب بود این فریق چهارم
 در نشر القرون به تعظیم مخصوص ذکر ولادت و کجانب علیه الصلوة و التحمیه
 غنچ گردانید و ان چیز منغوض بر عزم این مبتدعین درین قرن محبوب
 حبیب رب العالمین گردید ترندی در جامع خود از انس رضی الله عنه روایت
 کرده که قال لم یکن شخص احب الیهم من رسول الله صلعم و کالوا ذراره و هلم
 یقوموا بما یعلون من کرامته لذلک و ابوداؤد و رستن خود از ابی امامه روایت
 کرده که قال خرج رسول الله صلعم متکئا علی عصا فقمنا له فقال لا تقولوا کمنا
 یقوم الدعائم بعظیم بعضهم بعضا و نیز ابوداؤد و رستن خود از سعید بن الحسن
 روایت کرده که قال جازنا ابو بکره فی شهادة فقام له رجل من مجلسه
 فابی ان یجلس فیه و قال ان البنی صلی الله علیه و سلم نبی عن ذالک لهذا
 بسیار که از علماء در حوز قیام بر تعظیم قادم نیز کلام کرده اند چنانچه تفصیل
 آن از ان الله تعالی در باب دوم می آید و یا حسنه تا برکاتیکه اقصی حجة ایشان
 در استحسان این قیام قیام تقی الدین سبکی است بحالت شوق و وقت
 انش و شعر صریح حال آنکه شیخ ابن الحاج صاحب مدخل که از شیوخ

ومانده تقی الدین سبکی است مانع است از اصل قیام تعظیمی پس استقبال
 فعل تقی الدین سبکی که اتفاقاً یک مرتبه بحالت وجد و شوق مصدر آن گردیده
 و استند بار از قول شیخ ابن الحاج که شیخ و استاد تقی الدین سبکی بود که ترجیح
 بلا مرجح بلکه ترجیح مرجح است جز موجب حسرت و ناسف برین قوم چه باشد
 در شرحه الله مرفوعه است و منها القیام عند ذکر وضع خیر الانام فی عمل مولده
 علیه الصلوة والسلام فانه بدعة لا اصل له فی الشرع کیف و دولت
 الاحادیث و الامار علی کون القیام التعظیم القیام مکروه فاما بال هذا القیام
 الذی احدث عند حکایت القیام فی هذا العمل فلو سلم مشروعه القیام التعظیم
 القیام کما هو مذکور بعضی لایزم منها مشروعیه هذا القیام و لا تخیر بما
 انما به الدعوی للوجود المجتبی فان کثیر منهم اشتغلوا بالزامیر و الملاهی و الترفیل
 و التسلل مع اتفاق العلماء سیمای الخفیه علی حرمتها و لا تعتمد علی ما قاله الحلی
 فی سیرته ان اینه بدعة حسنة مع قوله ان بدعة لا اصل له فان المحدث الذی
 لا اصل له لا یندرج فی البدعة سئمة بالا جماع و من ثم تعقب المحققون من العلماء
 قول الشریعی با بآیه المصاحفة بعد صلوة الفجر و العصر مع قوله انها لا اصل
 لها فی الشرع علی هذا الوجه و العلماء قد صرحوا بکونه کذلک منهم الشیخ ابن
 حجر فانه قال فی فتاواه ان بدعة لا اصل له و منهم الشیخ نور الدین بن علی
 سیر الحسینی فانه قال فی شرح المواهب ان بدعة لا اصل له علی ما نقل عنهما
 الشیخ محمد الشافعی حیث قال فی سیرة جرت عادة کثیر من المجتبی ان یسموا
 بذكر وضع صلح ان یقوموا تعظیم صلح و هذا القیام بدعة لا اصل له انتهی
 و از قاضی شهاب الدین دولت آبادی در مجموعه فتاوی و سبکی که مسئله به
 تعظیم القیام است منقول است و ما یفید الجهال علی راس کل حول فی

شهر الربیع الاول لیس شبی و یقومون عند ذکر مولده صلعم و نیز عمون
 ان روجه صلعم یحی و حاضر فرمهم باطل بل ند الا اعتقاد شرک و قد منع
 الائمة الاربعة عن مثل هذا انتہی و محمد بن فضل الله جوینوری در بحیثه العتبات
 نوشته ما یفعله العوام من القيام عند ذکر وضع خیر الانام علیہ التحیة والسلام
 لیس لشیء بل ہو مکروه انتہی و قاضی نصیر الدین گجراتی در طریقہ السلف
 نوشته و قد احدث بعض جهال المشیخ امور اکثرة لا یجد لها اثر ولا لها
 فی کتاب ولا فی سنة منها القيام عند ذکر ولادة سید الانام علیہ التحیة
 والسلام انتہی و اما فصل الرابع پس در بیان استبدادات مجبورین
 عمل مولد و قیام است که در منع این عمل و قیام روبرو عوام ظاهر میکنند
 و اجوبه این استبدادات استبداد اول این عمل عبارت از صرف
 اجتماع مردم و دعوت اخوان و خواندن ولادت و رضاع و بیان حلیه
 مبارک است و این قیام قیام است وقت سماع ذکر وضع خیر الانام
 علیہ الصلوٰة والسلام حسن بریک جزء از اجزاء این عمل و اجزاء این
 قیام جزء ظاهر است و مجموع نیست مگر نفس احاد پس حسن بریک
 جزء از اجزاء مجموع عین حسن مجموع بود در نیصوت قول به قیام مجموع
 با وجود حسن اجزاء کمال مستبعد مینماید جواب این استبداد به دو
 وجه ممکن است اول تحقیقی دوم الزامی و اما تحقیقی پس آن نیز
 به دو طریق است طریق اول در جواب تحقیقی آنست که حسن اجتماع
 مردم مثلاً عموماً ممنوع است اجتماعیکه حسن است اجتماعیت
 که شرع به حسن ان ناطق شده مثل اجتماع برائے جماعه و جمیعہ
 و عمیدین و غیر مانده بر اجتماع و علی هذا القیاس حسن بریک از

دعوت اخوان و خواندن قصه ولادت و ضاع و بیان حلیه مبارک عموماً غیر
 مسلم است پس هر واحد از اجزاء مجموع در ضمن مجموع حسن نباشد تا از
 حسن اجزاء حسن مجموع لازم آید و طریق دوم در جواب تحقیق آنست که ضرور
 نیست بقای همه کیفیات اجزاء بر عینها در مرکب بلکه جائز است که در مجموع چیزی
 پیدا شود که در هر یک واحد از اجزاء مجموع نبود قال القناری فی شرح
 العقائد ربما یکون مع الاتباع ما لا یکون مع الانفراد کقوة المحبل المولف من الطموت
 انتمی و قول به اتحاد کم کل ازادی و کل مجموعی قول فاسد است و عدم تفرقه و بیان
 هر دو در کمال کمال و اما جواب الزامی پس آنست که عبد الله بن عمر ثوبی و
 صلوة صحتی و قنوت نجزا بدعت قرار داده و ابن مسعود بخرسج و تهلیل
 و در دو خوانندگانرا مبتدع گفته و حضرت کرم الله وجهه از تغفل در مصلع عید
 قبل از عید منع فرموده حال آنکه بر هر جز از اجزاء ثوبی و صلوة صحتی و قنوت
 بجز تهلیل و تهلیل و تهلیل یا بجز تهلیل و تهلیل در مصلع عید قبل از عید حسن بود
 در خصوص مورد و ایراد کور صحابه کرام هم میشوند پس آنچه جواب این است
 بر این ایراد از جانب صحابه کرام همان جواب ماست بر ایراد شما از
 جانب مانعین این عمل و قیام استبعاد ثانی مطلق ذکر رسول الله
 حسن است و حکم مطلق از قیود باطل نمیشود پس قبح این عمل که مشتمل
 بر ذکر رسول الله است با حسن ذکر رسول الله مستبعد مینماید جواب
 این استبعاد وجه ممکن است اول حسن مطلق ذکر رسول الله ممنوع
 است حسن ذکر رسول الله به وجهیست که در شرع به آن وجه ثابت گردیده
 دوم مراد از حکم مطلق چیست ای حکمیکه مشروط به عدم این قیود نیست
 یا بر حکم پریشانی اول جائز است که حکم مطلق در محل نزاع ازان قبیل باشد

که مشروط به عدم این قیود مبطل بود پس تقریب تمام نشود و بر شق ثانی
 کلیه این مقدمه که حکم مطلق از قیود باطل نمی شود و ممنوع با احکام مطلق
 به ضم قیود باطل میشوند مثلاً گفتن میتوانم که انسان صالحی لان یکون
 موضوعاً للقصه المجهله و گفتن نمیتوانم که انسان مع تشخص زید صالح
 لان یکون موضوعاً للقصه المجهله و نیز نگاه بحر کاتب بالفعل و زید کاتب
 بالفعل نباشد گفتن میتوانم که انسان کاتب بالفعل و گفتن نمیتوانم که
 زید کاتب بالفعل رسوم محل تریع نفس ذکر رسول اله نیت بلکه ذکر
 رسول اله با این اجتماع و دعوت است و این مجموع مقید است به مطلق
 پس بر تقدیر تسلیم حسن مطلق حسن مقید لازم نمی آید نه بنیند که از
 ثبوت کتابت بر آن ان ثبوت کتابت بر آن کفر لازم نمی آید بالجمله
 ضرورت است پس استخوان مقید و میلی عداوه از دلیل استخوان مطلق
قال ابن النجم فی البحر و لان ذکر الله اذا قصد به التخصیص بوقت دون
 وقت او شئی دون شئی لم یکن مشروطاً بما لم یرد بالشرع به انتهى و قال
 الشيخ تقی الدین بن دقیق العید فی شرح العمدة ان هذه الحفوضات
 بالوقت او بالحال و الهیة و الفعل المخصوص يحتاج الی دلیل خاص
 یقتضی استحقاقه لمخصوص و هذا اقرب الی ما علم انتهى و قال ایضاً فیها
 و رد عن المصنف الصالح ما یؤیده فی سواضع ما تری ان ابن عمر
 رضا قال فی صلوة الضحی انها بدعة لان لم تثبت عنده فیها دلیل
 و لم ییرا و راجع تحت عمومات الصلوة کتفیه فی الوقت المخصوص و
 كذلك قال فی القنوت الذی کان یفعله الناس فی عهده انه بدعة
 و لم ییرا و راجع تحت عمومات الدعاء و كذلك ما رویه الترمذی رح

من قول عبد الله بن مفضل لایه فی الجهر بالیسلمه ایاک والحدیث ولم یر
 اوراجه تحت دلیل عام وکذا لک ماجا عن ابن مسعود رضی فیما خرجه الطبرانی
 بسنده عن قیس بن عازم قال ذکر لابن مسعود قاضی یجلس باللیل
 ویقول للناس قولوا کذا وکذا فقال اذا رايتوه فاجزونی فاجزوه فجا
 عبد الله متقنفا فقال من عرفنی فقد عرفنی ومن لم یعرفنی فانا عبد الله
 بن مسعود یعلمون انکم لا یدعی من محمد صلعم واصحابه رضی عنکم متعلقون
 بدین ضلاله و فی روایتی تقدیم بدعتی علیهم ولقد فضلتهم اصحاب محمد
 صلعم علما فهذا ابن مسعود انکر هذا الفعل مع امکان اوراجه تحت عموم قصیده
 الذکر انتہی استبعا و ثالث این عمل و قیام از معمولات اہل حریم است
 و مکروه و ممنوع بودن معمولات اہل حریم مستبعد معلوم میشود جواب
 این استبعا و ثالث کہ حسن معمولات اہل حریم عموماً از حجج شرعیہ ثابت
 نمی شود پس اعتقاد بر آنہا نشاید و چگونہ معمولات اہل حریم عموماً
 قابل قبول باشند کہ در زمانہ ہر شرفاء انجاشعہ زیدیہ بودند و
 بر ظاہر کہ بدعات زیدیہ قابل قبول نیست لهذا علما نیز تصریح کرده اند
 بہ فاش شدن بدعات در حریم و دین زمان و لائق احتجاج نبودن
 اعمال و افعال اہل حریم و دین آوان قلال رئیس الشکاکین امام المحدثین
 العلماہ نصر اللہ الکابلی فی الصواعق و اما الزیدیہ و کما نوا جماعات متفرقة
 فی بلاد العرب حتی استولی بعض الشرفاء من الزیدیہ علی بلاد الیمین
 فاجتمعت الزیدیہ عنده فکثرت ہذا الطایفة ہناک و بقیت الی ہذا الزمان و شرفاء
 الحریم را وہا الذہن فادکرامہ کلہم یدعون و قد فوضت انقیادہ اما
 الحریم الیمین انتہی و قال الحافظ ابن حجر العسقلانی فی تخریج احادیث

اوافى روى عبد الرزاق عن معمر بن رومان رجلا اخذ يقول اهل المدينة في اسماع النسا
 وايمان النساء في ادبارهن ويقول اهل مكة في المتعة والصرف ويقول اهل الكوفة
 في المنكر كل شئ عباد الله انتهي وقال ابن القيم في زاد المعاد وقد احدث
 الامراء بالمدينة وغيره امور في الصلوة استمر عليها العمل ولم يلقفت على
 استمراره وعمل اهل المدينة الذي يحتاج به ما كان في زمن الخلفاء الراشدين و
 اما عليهم بعد موتهم وبعد انقضاء عصر من بيها من الصحابة فلا فرق بينه وبين عمل
 غيرهم والسنة تحكم بين الناس لا عمل احد بعد رسول الله صلعم وخلفائه وبالله
 التوفيق انتهي وقال العيني في شرح صحيح البخاري في شرح قوله عليه السلام
 ان الايمان ليازر الى المدينة كما تارك الحية الى حجرنا قال الداودي كان هذا في حياة
 النبي صلعم والقرون الذي كان فيهم والذين يلونهم خاصة لانه كان الامر متيقنا و
 قال القرطبي وفيه تنبيه على صحة مذهبهم وسلامتهم من البدع وان عليهم حجة كما رواه
 مالك قلت هذا لما كان في زمن النبي صلعم والخلفاء الراشدين الى انقضاء القرون
 الثلاثة وهي تسعون سنة واما بعد فقد تغيرت الاحوال وكثرت البدع خصوصا
 في زماننا هذا على ما لا يخفى انتهي وقال عثمان بن ابراهيم في شرح صحيح البخاري
 المسمى بناية التوضيح للمجامع الصحيح وقال الداودي كان هذا في حياة النبي صلعم
 والقرون الذي كان فيهم والذين يلونهم والذين يلونهم خاصة وقال القرطبي فيه
 تنبيه على صحة مذهب اهل المدينة وسلامتهم من البدع وان عليهم حجة كما رواه
 مالك انتهي وهذا ان سلم اقتصر بعصر النبي صلعم والخلفاء الراشدين واما بعد
 ظهور الفتن وانتشار الصحابة في البلاد ولا سيما في اواخر الامية الثانية ولم يجز
 فهو بالمتبدل خلاف ذلك انتهي وقال الشيخ علقمري في المرقاة شرح الشكوة
 ولواوردك الالوان ما انتهى اليه الآخرون كما عليه اهل زماننا العافلون بكلمة

بركة المجاورة في الحرمين الشريفين من شيوخ العظم وكثرة الجهل وقلة العلم وظهور
 المنكرات وفساد البدع والسيئات واكل الحرام والشبهات وچیزے از نيقام
 خواہ آمد در باب ثانی ان شاء الله تعالى استبعاد رابع بسیارے از علمائے
 اہل سنت جانب تجویز این عمل و قیام رفته اند و رفتن علمائے اہل سنت جانب
 تجویز امر شنیع مستبعد معلوم میشود و جواب این استبعاد بوجہ متصور است از انجمله
 انکہ تجویز علمائے اہل سنت امر شنیع را چه محل استبعاد است بسیارے از علمائے
 اہل سنت در بعض امور دین زلتها خورده اند و از مسلك اہل ضلال و ان فحشاء
 برودہ اند تفصیل آنها در نيقام موجب تطویل است و العاقل كيفية هذا الحال
 القليل و از انجمله انکہ رفتن احدے از علمائے حنیفہ سابقین جانب تجویز
 این عمل و قیام معلوم نشده و شیخ علی قاری و شیخ عبد الحق دہلوی کہ در
 تجویز این عمل تقلید علمائے شافعیہ ساخته بودند صاحب تفسیر بحر حنیفہ
 و تلخیص البحر فی المسائل القطع شہادت اہل الفنا و بہر وقول ایشان
 پر واختہ و بسیار امور اند کہ خفہ قابل حرمت آنها شده اند و اہل مذہب
 دیگر از مذہب اربعہ با وجود بودن جملہ آنها از اہل سنت و در پلے تجویز
 آنها گردیدہ اند پس اگر تجویز امر شنیع کہ شناعة آن نزد اہل تحقیق ثابت
 است از علمائے اہل سنت محل استبعاد می بود تجویز حرام عند الحنفیہ
 کہ شیخ بہت نزد ایشان از ہمہ یا اکثر علمائے شافعیہ یا مالکیہ یا حنبلہ
 چگونہ واقع میشود و از انجمله انکہ بسیارے از علمائے اہل سنت جانب
 منع و تحريم این عمل نیز رفته اند و چنانکہ رفتن علمائے اہل سنت جانب تجویز
 امر شنیع مستبعد است همچنان رفتن ایشان جانب تحريم امر مستحسن نیز
 مستبعد است فتاویا استبعاد و خامس استنکاف از قیام کمحض

برای تعظیم حضرت کرده میشود گویا استنکاف از تعظیم حضرت است و استنکاف
از تعظیم حضرت علیه الصلوة والسلام از اهل اسلام کمال مستبعد معلوم
میشود جواب این استبعاد آنست که استبعاد از قیام استنکاف
از امر محدث در دین است که مبعوض حضرت علیه الصلوة والتحیة است
نه از تعظیم حضرت علیه الصلوة والتحیة والا لازم آید که استنکاف از سجده تعظیم
حضرت چون عرف موم به این جاری نشود استنکاف از تعظیم حضرت بود
و هوکما تری اما باب ثانی پس در تعصبات رساله اشباع الکلام است
قوله ۴ مطلق بدعت سیئه نیست و نه هر بدعت ضلالت بلکه بدعت
حسنة که موجب اجر و ثواب است هم از اقام بدعت شرعیت اقول
این کلام ناشی از عدم وقوف اقوال جمهور محققین است در معنی بدعت
زیرا اگر ایشان تصریح فرموده اند که بدعت در عرف شرع مذموم باشد و منقسم
در تقسیم بدعت جانب حسنة و سیئه بدعت لغوی است نه بدعت شرعی
پس بدعت حسنة را اقام بدعت شرعی شمردن و از ضلالت
بودن هر بدعت شرعی انکار نمودن حسب تصریح ایشان غلط باشد
ابن حجر عسقلانی در فتح الباری نوشته قوله علیه السلام شر الامور من اهلها
لفتح الدال جمع محدثه والمراد بها ما احدث وليس له اصل فی الشرع و
یسمی فی عرف الشرع بدعة و ما کان له اصل یدل علیه الشرع فلیس
بدعة فالبدعة فی عرف الشرع مذموم بخلاف اللفظة انتہی و عینی در عده
القاری شرح صحیح بخاری نوشته قوله محدثاتها و المراد بها ما احدث و لیس
له اصل فی الشرع و یسمى فی عرف الشرع بدعة و ما کان له اصل یدل
علیه الشرع فلیس بدعة انتہی و معین بن صفی در شرح اربعین نوکی

داعی این تخصیص نیست بلکه حمل کلام بر مجاز و درین مقام محل از انشاج مرام است زیرا که کل محدثه بدعت و کل بدعت ضلالتة شکل اول است و کلیه کبری از شر و طایین شکل باشند و تخصیص کلیه مبطل کلیه بود معین بن صفی در شرح اربعین نووی گفته ثم اذا وریت ثلوت علیک فاعلم ان الحدیث علی عموم ولا تخصیص فی قوله علیه الصلوة والسلام کل بدعت ضلالتة انتهی قوله و نیز ثابت شد که بدعت شرعی منقسم بر اقسام خمس است که وجوب و مذاب هم از اقام آنست زیرا که تحقیق این اقام خمس در بدعت شرعی است نه لغوی اقول اثبات انقسام بدعت شرعی بر جانب اقسام خمس از تصریح امام مدوح بدین دلیل که تحقیق این اقسام خمس در بدعت شرعی است نه لغوی که ظاهرش مصادره علی المطلوب است مقام کلام است زیرا که تحقق این اقسام خمس در بدعت شرعی نه در بدعت لغوی خود هنوز محل نظر است پس نوبت استدلال به آن بر دیگر سه چهره و صدق لفظ بر امور شرعی به حسب عروض مفهوم لغوی آن لفظ و تقسیم لفظ مذکور باعتبار مفهوم لغوی آن جانب امور مذکوره مثل تقسیم عرضی جانب جزئیات معروضه آن هیچ محل استبعاد نیست قوله و نیز بعضی ثبوت رسید که حضرت عمر رضی الله عنه بر تراویح اطلاق بدعت فرمودند مراد از آن بدعت شرعی است که آن التزام تراویح است پس اینکه این بدعت را محمول بر بدعت لغوی نموده اند از راه حوالب و رافقاده اند چه بملاحظه بیان معنی بدعت لغوی که سابق گذشت این حمل بر غیر محل است فند بر اقول بدون فهم اینکه مراد حاملین بدعت در قول امیر المومنین عمر رضی الله عنه بر بدعت لغوی از معنی لغوی چیست یا الفعنی که نووی آنرا معنی لغوی گفته یا آن معنی که فیروز آبادی در قاموس آنرا از معانی بدعت شمرده

و نووی حاصل آنرا منعی شرعی قرار داده و بغیر همین این مقدمه که این حمل
بر غیر محمل است که وجهش ظاهر نمیشود بر آنچه از کلام نووی مستفاد است تصریح
این مدعا که گمانیکه این بدعت را محمول بر بدعت لغوی نموده اند از راه صواب
دور افتاده اند انتہی ساختن از عقلا چه جائے علما نهایت غریب است
بسیار از علمائے سابقین خلاف این مستفاد نموده اند بلکه بعضی از ایشان
قابل یحییٰ که جناب قائل آنرا دور از صواب میدانند بوده اند قال الامام
الرازی فی بنایہ العقول الثامن انه ابدع التراوحی قلنا ان الرسول قد
اقامہا جماعۃ بالناس ثم ترک ذلک للتلا یظن بہ انه من الواجبات
ولم یضہا ثم ان عمر رضی اللہ عنہ اجمعی تلک السنۃ فی زمانہ لزوال ذلک الخلف
انہی وقال الشیخ علی القدی فی المرقاة شرح مشکوٰۃ وسمیۃ تجدد
السنۃ بدعۃ علی منوال ما قال التراوحی نعمت البدعۃ ہی ہذہ انہی وقال
الامام الثعین فی شرح الاربعین وقول عمر رضی اللہ عنہ فی التراوحی نعمت
البدعۃ مرادہ بدعۃ لغویہ انہی وقال الامام العلامہ نصر اللہ الکاملی فی
النص واقع وقول عمر نعمت البدعۃ فانما اراد بہا معنای اللغوی انہی قولہ
واکثر زیادہ تر تأیید و تشہید این مطلب مطلوب است باید دید کہ در
مصباح الزجاجة علی بن ابن ماجہ مرقوم است الخ اقول ازین
عبارات مصباح الزجاجة کہ بخلاف کلام نووی و غیرہ از درمیان نقل
نمودہ تأیید و تشہید این مطلب بقدر ضرورت و مجر و تخفیف است بلکه
از آنچه در ان مرقوم است کہ شرا لا سور محمداتہا قال فی النہایۃ جمیع
محدثۃ بالفتح و ہی عالم یکن معمر و فانی کتاب و لا سنۃ و لا اجماع
انہی علی ہذا التاویل عمل حولہ کل محدث بدعۃ انما یرید ما خالف

اصول الشریعة ولم یوافق السنة واکثر ما یستعمل البدع غیر فانی الذم انتهی
 اینها مبنیان بعض این مطلب است زیرا که ازین برود قول مستنبط
 است که بدعت در کل بدعت ضلالة محمول بر معنی مذموم است نه بر آن معنی
 که نووی محمول بر آن معنی نموده و درین صورت حاجت تخصیص این عام
 نیفتد و عام بر عموم خود باقی ماند قوله صل و در شرح تنبہ نسائی
 که سنی به صحیح مجتهد است مطهر است قوله صل و شرا الامور محدثاتها
 قال القرطبی معنی المحدثات التي ليس في الشريعة اصل شهيد لب
 بالصحة وهي المسماة بالبدع وقوله صل کل بدعت ضلالة عام مخصوص
 والمراد غالب البدع انتهی اقول قول قرطبی درین عبارت شرح
 سنن فی فهم مرام صاحب اشباع الکلام در نیکام است پس تأکید
 و تشدید این مطالب از ان چه معنی دارد و عام مخصوص بودن درین عبارت
 منقول از نووی است چه عبارت شرح سنن نسائی اینست قال النووی
 هذا عام مخصوص اه صاحب اشباع بحذف قال النووی هذا از ان نقل
 فرموده صل و در بحر الزهاب عبد الوهاب حنفی مذکور است قال
 الشيخ الامام اه اقول در عبارت بحر الزهاب نیز هیچ تأکید و تشدید این
 مطلب نیست قوله صل و شیخ ابن حجر سنی در شرح اربعین امام نووی
 الخ اقول کلام ابن حجر در شرح اربعین که بالا نقل کردیم مشید مقولات
 است و باره کلامش که صاحب اشباع در اینجا نقل نموده هیچ مؤید مطلبی
 که بتأکید آن آورده نیست قوله صل و نیز از شواهد دعاست آنچه
 ابن قیم جنلی در منهاج ندرته البدع معنی الحادث فی الامر فان کان بغیر
 دلیل شرعی فبدعت قیمه وان وافق اصول الشرع فبدعت حسنة

والبدعت قد تذكروا و بها البقية و قد يراو بها الاحداث المطلق انتهى **اقول**
 درین عبارت صریح پنج شهادت مدعای صاحب اشباع نیست بلکه
 صریح شهادت قول کسی است که از مطلق بدعت حادثیکه بلی دلیل شرع
 باشد مراد گرفته و انکار از تقسیم بدعت نموده هر بدعت را مذموم گفته زیرا که
 ازین عبارت ظاهر است که هر چه حادث بغیر دلیل شرعی است قبیح است
 و اطلاق بدعت بدون تقیید بسیمیه بر چنین حادث صحیح است **قوله** و
 فیما از شواهد معقود است آنچه در دایته المرید شرح جواهر التوحید گفته و من
 الجملة اه **اقول** قول شارح جواهر التوحید اصلا شایده معقود صاحب اشباع
 نیست زیرا که مرادش انکار بر کسی است که هر لایکه در زمان صحابه نبوده خواه
 در دین باشد خواه در دنیا بدون قائم شدن و سبیل بر قبح آن بدعت مذمومه
 میگوید نه بر کسی که امر محدث در دین بعد صحابه را که بدون دلیل شرعی است
 بدعت مذمومه میگوید زیرا که و کس خود گفته و لا یعلمون ان المراد بذلك ان
 یجعل سنة الدین مالیه منیه انتیه و ظاهر است که آنچه وجودش در زمان صحابه اصلا
 نبود و از کد امی و دلیل شرعی ثابت نشده داخل دین نیست زیرا که داخل
 در دین همانست که از جناب رسول الله صلی الله علیه وسلم بواسطه صحابه کرام
 را بجا رسیده است و یا به دیگر دلائل شرعی ثابت گردیده پس گردانیدن
 چیزیکه اصلا در زمان حضرت و صحابه نبود و از کد امی و دلیل شرعی ثابت
 نیست در دین گردانیدن چیزیکه داخل دین نبود در دین است و براس قبح
 چنین محدث حاجت کد امی و دلیل دیگر غیر من احدث فی امرنا هذا مالیه منیه
 جمهور و واحادیث دیگر و اله هر تحدیر از بدعت و محدث نیست نعم براس قبح
 امور دنیا که در زمان حضرت و صحابه نبودند و دلیل شرعی بر حسن آنها

قائم نیست احتیاج دلیل است **قوله** ص ۳۱ و نیز از شواهد مطلوب است آنچه
 طیبی در شرح مشکوٰۃ نوشته **اقول** طیبی در اکثر مقامات کتاب خود
 بالخصوص در بنی مقام مقلد نووی و ناقل ازانت چنانچه در آخر عبارت منقول
 نوشته **هذا اخر کلام الشیخ فی تهذیب الاسماء واللغات انتهى قوله** ص ۳۱
 و نیز شواهد دعوی است آنچه ملا علی قاری ضعیف در مرقاۃ شرح مشکوٰۃ نوشته
اقول شیخ علی قاری صرف ناقل است از ازمار و نووی و صاحب ازمار
 درین خصوص مقلد نووی است **قوله** ص ۳۱ و نیز از شواهد مطلوب است
 کلام شیخ عبدالحق محدث دہلوی علیہ الرحمۃ کہ در شرح مشکوٰۃ است قال
 العیاض المالکی کل ما احث عبد البنی صلعم فهو بدعة والبدعة فعل مالا یسبق
 فما وافق اصلا من السنة تقاس علیها فهو محمود وما خالف اصول السن
 فهو ضلالة ومنه قوله علیہ الصلوٰۃ والسلام کل بدعة ضلالة انتهى یعنی ان
قوله کل بدعة ضلالة عام مخصوص البعض انتهى **اقول** عیین مراد قاضی
 عیاض از شیخ بدینطور کہ کل بدعة ضلالة مخصوص البعض سبب دلیل است
 زیرا کہ محتمل است کہ مراد و ک آن بود کہ اطلاق بدعت درین قول بر بدعت
 مذمومہ است نہ آنکہ کل بدعة بہ حمل بدعت بر منہ عام عام مخصوص البعض
 و اعتبار ازین قول قاضی کہ بعد ذکر والبدعة فعل مالا یسبق السہ کہ معنی لغوی
 بدعت اند تقسیم بدعت نموده آنست کہ مورد قسمتہ جانب حسنہ و سیئہ
 بدعت لغویہ است **قوله** ص ۳۱ بالجملہ از تصریحات اکابر علماء مذہب ائمہ
 از تعبیر یعنی منافی و مالکی و حنبلی و حنفی ثابت شد کہ ہر امر و شیئی کہ بعد از
 زمان پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم پیدا شود بدعت است **انچہ** از ان موافق
 قواعد و اصول کتاب نیست و اجماع دائرہ است آنرا بدعت مذمومہ کہ میزد و بچیز

مخالف است از بدعت سیئه نامند **اقول** درین ثبوت هیچ نزاع نیست
 محل نزاع بدعت شرعی بودن هر امر دینی است که بعد از زمان رسول الله
 صلی الله علیه وسلم به دلیل شرعی حادث گردیده و بدعت شرعی بودن
 چنین حادث از تصریحات همه علمای مذکورین ثابت نیست و در مقام
 باید دانست که آنچه از دلائل شرعی ثابت نیست مخالف آنهاست زیرا که
 مخالف در حد بدعت معنی غیر موافق است به قرینه مقابل موافق در کلام
 بعضی و تصریح دیگران به اینکه هر محدثی در دین که از دلیل شرعی ثابت
 نیست مذموم است **قوله** و نیز ثابت شد که حدیث کل بدعت
 ضلالة عام مخصوص است **اقول** همچو کذب که از تصریحات اکابر علمای
 مذاهب ائمه اربعه یعنی ثانی و مالکی و حنبلی و حنفی ثابت شد که حدیث
 کل بدعت ضلالة عام مخصوص است از نشان صاحب اشباع محل
 استعجاب است از ملاحظه اقوال علمای اسلام که در اشباع الکلام منقول
 اند ظاهر که جز نووی و مقلدین و کسانی از علمای مذکورین عام مخصوص
 بودن آن بیان نکرده پس قول به ثبوت آن از تصریحات جمله ایشان
 اگر کذب نیست چیست **قوله** و نیز ثابت شد که مراد مستحدث در دین
 خواه در قرن صحابه و تابعین پیدا شود و یا بعد آن بمقتضای عموم کلمه من
 که در حدیث من سنن سنه حدیث واقع است هر چه از آن موافق
 اصول شریعت آن بدعت حسن و محمود و مقبول است و هر چه مخالف
 آنست آن بدعت سیئه و مذموم و مردود است **اقول** دعوی ثبوت
 این مدعا بمقتضای عموم کلمه من که در حدیث من سنن سنه حدیث
 الحدیث واقع است از تصریحات اکابر علمای مذاهب ائمه اربعه

صریح البطلان و کذب است زیرا که سن در حدیث به شهادت مورد
 معنی اجماع و رواج است نه بمعنی احداث و اختراع و برین تقدیر کسیکه امر
 مستحدث بعد قرون ثلثه را مذموم میداند و ابا از طریق حسن بودن آن
 میکند بالتسلیم عموم من مانع اقتضای این عموم بر این مقتضی است
 قوله صلعم بنی که تدبیر علم و تعلیم علم صرف و نحو و غیر آن بجم
 سابق مذکور شد و اعراب قرآن بلکه جمله مستحسانات متاخرین که بیاننش
 می آید همه از بدعات حسنه است اقول چون تدوین کتب علوم و تعلیم
 و تعلیم علم صرف و نحو و غیر آن و اعراب قرآن مجمع علیها ثانیة از اصول
 شرعیة اند پس اخراج آنها از بدعت یا او خال آنها در بدعت حسنه
 صحیح و درست مینماید و کلام در مستحسانات متاخرین انشاء الله تعالی می آید
 و بالجمله احداث هر عامی در دین از بدعات حسنه معدوم بود قوله صلعم
 و نیز باطل شد قول کسانی که بدعت حسنه را موقوف بر حدوث قرن
 ثانی و ثالث و هشتم هر امریکه بعد قرون ثلثه پیدا شد اگرچه مخالف
 اصول شرع نباشد آنرا داخل بدعت سئیه نمایند اقول این کسان
 هر محدث بعد قرون ثلثه را داخل در بدعت سئیه نمی نمایند بلکه محدثی
 را که از اصول شرع ثابت نیست گوید اما بعد قرون مذکوره بلائیکه مروج
 گردیده باشد داخل بدعت سئیه می سازند قوله صلعم و اگر بدعت
 حسنه و مطلقا به منطوق علیکم بسنتی و سنة الخلفاء الراشدين المهديين و
 اعتبار عموم در کلمه خلفاء را شدین مهديين چندان که علمای اخیرین
 را هم ستوعیب باشد مثل اعتبار عموم در لفظ آل که آل لسی و سبی
 را که مراد از آن علمای اخیرین است نیز شامل گردد داخل در سنه مذکوره

انحصار بدعت در سیئه نمایند و احادیث مذکوره یعنی کل بدعت ضلالت
 و امثال آنرا بر عموم و اکذارند میتوانند اقول اراده علمای راسخین
 عموما از لفظ خلفا بر شدین مهیدین که در حدیث حکم به التزام سنه
 ایشانست شرح حدیث است مخالف ظاهر و شرح علماء و موافق هوا
 و عادت اهل ایهو اقال ابن الملک فی شرح المصابیح و المراد بالخلفاء
 الراشدین ابوبکر و عمر و عثمان و علی رضی الله عنهم انتہی و قال السیوطی
 فی مرقاة السعود شرح ابی داؤد و سنه الخلفاء الراشدین المهیدین ہذا
 من الاخبار بالغیب عن خلافتہ الاربعۃ ابی بکر و عمر و عثمان و علی رضی
 الله عنهم انتہی قوله سنہ توسیع دائرہ منطوق علیکم بسی و سنه الخلفاء
 الراشدین المهیدین بحدیکہ مستوعب علمای امت باشند و تضیق حجرہ
 مفہوم من سن سنہ حسنہ و باراہ المسلمون حسنا بوضعیکہ محصور در
 زمان صحابہ گردد عجب قبض و بسط است اقول این توسیع مخرج
 مسلک و مرضی خود صاحب اشباع است و حاجت تضیق حجرہ
 مفہوم من سن سنہ حسنہ بیچ نیست کہ احداث محدثات
 خود خارج از نفس مفہوم سن است کہ سابق تفرہ و
 در ماراہ المسلمون حسنا فهو عند الله حسن احتمال است کہ مفہوم
 از مسلمون در ان صحابہ کرام بہ دلالت سیاق و سباق باشند زیرا کہ اثر مذکور
 بہ روایت احمد و ہزار و طبرانی و طیالسی بدین لفظ ماثور است ان الله تعاظن
 فی قلوب العباد قاضا خیارہ اصحابا جعلہم انصار دینہ و وزیرا بنیہ فاما المسلمون
 حسنا فهو عند الله حسن و ماراہ المسلمون قبیحا فهو عند الله قبیح و
 و خیر اگر صحابہ کبار با جمیع اہل اعتقاد کردہ باشند ممکن نیست مخالف شرع بودن آن پس علم بدعت و سنہ

از نحو آن زمان صحابه معارض تخصیص مسلمین درین امر به صحابه کبار نبود و دیگر آثار
 با اثره از ابن مسعود مرجح این احتمال اند و قدمر ذکر بعضیها فی المقدمه
 و معبذ استدلال بدین اثر بر استحباب درکستان محدثانیکه مختلف
 فیها بین العلماء و المسلمین بوده باشند و مخصوص از مجتهدین امت نبند
 به و جوده باطل است اول در صورت عدم عهد مراد از مسلمین در
 حدیث جمیع مسلمین باشند زیرا که المسلمون جمع معروف بالام است
 و جمع معروف بالام مفید استزاق بود قصار الحاصل ان المعروف
 بالام من المجموع و اسماء بالجمیع الافراد قلت او کثرت و انکان بدون
 الام لما دون العشره کالربط او للعشره فادوینها کجمع القلته من المسلمین
 و المسلمات و الانفس و نحو ذلک انتہی و علم به اتفاق جمیع مسلمین
 درین زمان متعذر است **قال** صاحب کشف البرودی فی شرح
 الحبی و العلم باتفاق الكل لا یتانی الا فی الجمع المحصور کما فی زمان الضمائم
 اما فی سائر الازمنه فتخیل معرفه اتفاق المومنین علی شئی مع کثرتهم
 و تفرقهم فی مشارق الارض و مغاربها انتہی و مؤید استزاق است
 که در سبب اصول امثال این آثار در اوله حجت اجماع در شمار اند
 فی التوضیح و قوله علیہ السلام لا یجتمع استی علی الضلالتہ و قوله علیہ السلام
 ما راه المومنون حنا فهو عند الله حسن هذه ہی الادله المشهوره علی
 ان الاجماع حجة انتہی و وهم مراد از مسلمین درین حدیث افراد کامله
 و خواص مسلمین که ائمه مجتهدین بوده اند هستند و یکیک از علمای پایه اجتهاد
 نذار و در حکم عوام است **قال** الشیخ علی القاری فی المرقاة شرح مشکوٰۃ
قال ابن مسعود رض ما راه المسلمون حنا فهو عند الله حسن و المراد

بالمسلمین زبدهتیم و محدثیم و هم العلماء بالکتاب و السنة الإبعاد عن الحرام
 و الشبهه انتہی و قال سعید بن الصفی نے شرح اربعین النووی
 قال ابن مسعود ما راہ المؤمنون حسنا فهو عند الله حسن و ما راہ المؤمنون
 قبیحا فهو عند الله قبیح قال حدی المراد ہونا و جوہہم و اما تلیم و اعیانہم
 انتہی و قال صاحب سراج الہدایۃ فیہ سید قاسم کہ یکے از منظور ان
 قطب العالم دامت برکاتہ بودہ است درین محل سوال کردہ از سید
 ادب کہ بزرگان و اکابران ہندوستان نیکو بودہ اند و نیکو چیزے
 میدانند پس سخن باشد قال البہی صلوات اللہ علیہ ما راہ المؤمنون حسنا فهو عند
 حسن سیدان ادب فرمودہ کہ از سومندان در نقطہ حدیث خلفاء
 رشتہ دین و مذہب و دین مراد اند نہ عوام مردمان انتہی و قال حصہ
 المجاہد فیہ و من لیس من اهل الاجتهاد من الزناد و العباد فهو فی
 حکم العوام لا یعتد بحکامہ الا ان یموت موافقا لاصول و الکتاب المعترکہ
 انتہی معلوم شدہ این اثر ما راہ المسلمون قبیحا فهو عند الله قبیح است پس
 در صورت اختلاف در حسن و قبح تقاضی لازم است و احتیاج بہ
 اخذ المتعارفین بدون ترجیح جائز نیست قولہ صلوات اللہ علیہ و طرفہ اینست
 کہ علمائے ربیعین حدیث علیکم بسنی و سنہ الخلفاء رشتہ دین المتہد
 نیز محمول بر عموم نمودہ اند چنانچہ شیخ عبد الحق محدث دہلوی در ترجمہ
 مشکوٰۃ نوشتہ کہ مراد بخلفاء رشتہ دین خلفاء ربیعہ و زشتہ اند و ہر کہ
 بر سیرت ایشان رود و موافق سنت عمل کند حکم ایشان را رد و اقوال
 علاوہ از تحمل نظر بدون شیخ عبد الحق دہلوی از علماء ربیعین مراد شیخ
 عبد الحق تقسیم خلفاء رشتہ دین در حدیث نیست بلکہ مقصود ایشان

بیان حکم سنت کسانست که بر سیرت خلفای راشدین روند و موافق
 سنت عمل کنند زیرا که چون عمل ایشان مقصود بر سنت و سیرت صحابه بود
 ضرورت است که سنت ایشان سنت حضرت یا سنت خلفای راشدین
 باشد قال ابن الملک فی شرح المصابیح و ما جمیع علمای اهل السنة
 فمحقق و جب قبوله لانه ہوسنتہ البنی و الخلفاء الراشدین لانه لا طریق فی
 زمانہ ای معرفتہ سنتہ البنی صلی اللہ علیہ وسلم و الصحابة الا بطریق الاجماع
 و تتبع کتب الاحادیث الصحیحہ انتہی قولہ ص ۲۳ افتتاح کلام در نیتقام
 با خلاصہ رسالہ شیخ الشیوخ مولانا جلال الدین سیوطی کہ مشتملہ اثبات
 استخوان عمل مولد و ردہ نفوات تاج الدین فاکہانی و تنقیح کلام ابو عبد
 ابن الحاج بہ عمل نے اید اقول نقل رسالہ ناصر فاکہانی کہ در رد رسالہ
 سیوطی است بمقداریکہ در پنج رسالہ سیوطی منقول است ضرورت
 و ان اینست الحمد للہ علی ما من علینا بالکمال دنیا و اتمام النعمہ و الصلوۃ
 و السلام علی رسولہ الذی امرنا بالتباع السنۃ و الاقباب من البدعۃ
 و علیہ و خلفایہ الراشدین المہدیین و سائر اصحابہ اجمعین اما بعد
 فہذہ تصدنا بہا الرد علی رسالہ المولد للسیوطی التي قصد بہا اثبات
 نہ العمل و الرد علی الفاکہانی و صاحب المدخل فتقول و ہالہ التوفیق
 و فی یدہ ازمنہ التحقیق قال السیوطی ان اصل المولد ہواجماع الناس
 و قروۃ ما یشیر من القرآن و روایتہ الاخبار الوارڈۃ فی مبداء امر البنی
 صلی اللہ علیہ وسلم و ما وقع فی مولدہ من الایات ثم یدلہم سماء
 یا کلونہ و یقرءون من غیر زیادۃ علی ذلک من البدع الحسنۃ التي
 یتاب علیہا صاحبہا قلنا ان کان اصل المولد ہونہا فهو غیر ثابت

لواحد من الادلة الشرعية التي عليها مدار الشرع والدين و ما احدث
 بعد رسول الله صلى الله عليه وسلم وكان كذا لك فهو من البدع السيئة التي يعاقب
 بها صاحبها لا من البدع الحسنة التي ثواب عليها صاحبها كما نرى عليه
 العلماء قال السيوطي بما فيه من تعظيم قدر النبي صلى الله عليه وسلم
 واظهار الفرح والاستبشار بمولده الشريف صلى الله عليه وسلم
 قلنا تعظيم قدر النبي صلى الله عليه وسلم بوجه مشروع ومحمود لا بكل وجه
 امر محمود وما عهده في الشرع ذلك العمل و ما امرنا من الله بجميع الناس
 لاظهار الفرح والاستبشار بمولده صلى الله عليه وسلم الاكمل قال السيوطي واول من
 احدثه صاحب اربل الملك المظفر الى قول ابن كثير كان شيا عابظا
 عاقل عالم رحمه الله وكرم مثواه قلنا شهادته ابن كثير يكون الملك شجاعا
 بطيحا عاقلا عالما لا تفيد كونه لا تقاللاستناد و الاعتماد و قد صرح اربل
 بالتاريخ بانه مجمع اصحاب الملاهي والمراير في هذا العمل وسمع الغناء
 واصوات آلات اللهد ويرقص بنفسه ومن هو كذا لك فلا شك في فسقه
 وفسادته فكيف يستند لفعل مشبه ويعتمد على قوله قال السيوطي و
 الشيخ ابو الخطاب ابن دحية له مجلد في مولد النبي صلى الله عليه وسلم سماه التلويز في
 مولد البشير والنذير فجازاه على ذلك الف دينار وقال ابن خلكان في
 ترجمته الحافظ الى الخطاب ابن دحية كان من اعمال العلماء ومشايير
 الفضلاء الى قوله فاجاز بالف دينار قلنا كون ابن دحية من اعيان
 العلماء ومشايير الفضلاء لا موجب كونه مستندا ومعتداف في الدين كيف
 وقد صرح النقاد ونبأه من الكذا بين قوله صلى الله عليه وسلم انك احقاق حق
 فانظر دارند مبيد انند كه نزد مولانا سيوطي عليه الرحمة نیز بدعت منقسم

به سیه و حنه است که عمل مولد از بدعات حنه گفته صاحب
 امر امتاب و ما جور نوشته اقول نزاع در تقسیم بدعت و عدم
 تقسیم آن که اهل جانب نزاع لفظی است و اب محصلین نباشد
 پس ذاب سیوطی جانب تقسیم بدعت محل نزاع بنود لیکن
 قابل نزاع عد عمل مولد از بدعات حنه است چه بدعت حنه
 نزد مقسمین بدعت مستحدث به دلیل شرعی است نه بر مستحدث
 که اعتقاد بحسن آن کرده شود و این عمل به دلیل از دلائل شرعی ثابت
 نمیکرد و قیاس مجوزین این عمل که اجتهاد ایشان مسلم نیست
 بر عقیقه و صوم عاشورا و صوم انبیا دلیل شرعی نیست زیرا که دلیل
 شرعی قیاس مجتهدین است نه قیاس غیر ایشان و علی الفرض
 و التسلیم مقتضای این قیاس جواز عبادتی است که از جنب عبادت
 معبوده در شکر باشد و اما تداعی و اجتماع مردم بر آن خواندن یا
 شنیدن قصه و ولادت کسی یا دیگر اتمامات مانده درین عمل معهود
 از شارع در شکر نعمت و ولادت کسی نیست و معهود ادراصول شفیقه
 مقرر است که اصل و نظیر قیاس معقول از قیاس نباشد و اصل
 و نظیر قیاس مجوزین معقول از قیاس بدو وجه است اول تعیین
 عبادات مانند احوال و رکعات و نسیب الزکوات و مقادیر حدود
 و کنایات عقلی و قدری و اختیار کس نیست پس تعیین صوم و عقیقه
 درین موارد خارج از دخل عقل باشد و آنچه چنین است بالبدایه
 معقول از قیاس بود و دوم تکرار ادای شکر نعمت بعد از انقضا
 مدت گیرد از این حصول این بلکه بعد از اتمام آن در بعضی احوال زمانه

و جانب از حدیث غلط و احادیث
 مسلم و مورد قبول

که از زمان حصول نعمت جز مشترک اسمی مناسبند و بدین وجه که حصول نعمت
 مذکوره درین بعضی اجزاء از زمان شده است حال آنکه این بعضی اجزاء از زمان محل
 نعمت فاصله دارد و مخالف عقل خالص از شوائب و هم هست و نقل من حیث
 النقل اگر چه مورد موع ثلثه منیر گردد لیکن بچشمیکه منقول مقدمه دلیل ناقص متدل
 شده مورد آنها میشود پس بخاطر میگذرد که ایراد منع بر منقول مخالف قاعده منافی
 باشد قولک ص ۱۲۷ و اول کسیکه احداث این فعل خیر از ملوک و سلاطین کمر و سلاطین
 مظفر الدین اربلی است که در سن ششصد و چار هجری به فوجی حدیث من سن
 سنه حسنہ الحدیث خود را و سائر سلاطین عالمین این عمل شریف را
 محرزات ساخته علم سبقت در ملوک به میدانی سعادت برافراخت
 اقول چون سلطان مظفر الدین درین عمل سخانی و اصحاب ملا به
 راجع می ساخت و خود با دیگران به استماع غنا و اصوات ملایمی میسر و
 ازین احداث و فعل وی ویرا به فوجی من سن سنه حسنہ محرزات
 و سابق میداد سعادت قرار دادن چه مرتبه جوهر اعتاف است که بهای
 دوران انصاف است و فی الواقع شاه مذکور از احداث این عمل شریف
 من سن فی الاسلام سنه حسنہ الحدیث خود را محرزات ساخته علم
 سبقت در دیگران که عالمین این عمل بدین طریق باشند به میدان شقاوت
 برافراخت قال ابن خلکان فی وجبات الاعیان فی ترجمته و اما احتفاله
لمولد البنی صلی الله علیه وسلم فان الوصف تقصر عن الاحاطة به لکن مذکور
منه و هو ان اهل البلاد کانوا قد سمعوا بحسن اعتقاده فیه مکان فی کل سنه
یصل من البلاد الفرحه من اربل من بغداد والموصل والحیره و سجماوند و
نصیب و بلاد العجم و ملک التوحی خلق کثیر من الفقهاء و الصوفیه و الوعاظ

تفصیل حال شاه اربلی
 از تاریخ ابن خلکان

وابن مردويه عن ابن عباس في قوله تعالى ومن الناس من يشتري
 لهو الحديث قال باطل الحديث وهو الغناء ونحوه يفضل عن سبيل الله قال
 قرره القحطاني وذكره زلت في رجب سن قريش يشتري جاريته مغنية انتهى
 وقال البيهقي واخرج ابن أبي الدنيا في ذم الملاهي وابن مردويه عن أبي
 قاتل قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم ان الله حرم القينة وبيعها ومثها وتعليمها والاستماع
 اليها ثم قرأ ومن الناس من يشتري لهو الحديث واخرج البخاري في
 الاذيب المفرد وابن أبي الدنيا وابن جرير وابن أبي حاتم وابن مردويه البيهقي
 في سننهم عن ابن عباس من يشتري لهو الحديث قال هو الغناء واستحبابه
 واخرج ابن جرير وابن المنذر وابن مردويه عن ابن عباس ومن الناس
 من يشتري لهو الحديث قال هو شرا المغنية واخرج ابن عسك عن كحول
 في قوله من يشتري لهو الحديث قال الجوالي الضاربات واخرج ابن أبي شيبة
 وابن أبي الدنيا وابن جرير وابن المنذر والحاكم وصححه والبيهقي في شعب الاني
 عن ابي الصنفاء قال سالت عبد الله بن مسعود عن قوله تعالى ومن الناس
 من يشتري لهو الحديث قال هو والله الغناء واخرج ابن أبي الدنيا وابن
 جرير عن شعيب بن مسافر قال سالت عكرمة عن لهو الحديث قال الغناء
 واخرج القرطبي وسعيد بن منصور وابن أبي الدنيا وابن جرير وابن المنذر
 عن حماد ومن الناس من يشتري لهو الحديث قال الغناء وكل لعب ولهو واخرج ابن أبي
 الدنيا عن طريق جيب بن ثابت عن ابيهم ومن الناس من يشتري لهو الحديث قال الغناء
 واخرج بن ابي حاتم عن عطاء ومن الناس من يشتري لهو الحديث قال الغناء والباطل واخرج
 ابن أبي حاتم الحسن قال نزلت هذه الآية ومن الناس من يشتري لهو الحديث
 في النساء والمرامير انتهى وقال البيهقي واخرج الحاكم في الكافي عن انصار

الخراساني قال نزلت هذه الآية ومن الناس من يشتري لهو الحديث في
 الغنار والطبل والمراير واخرج ادم وابن جرير والبيهقي في سننهم عن مجاهد
 في قوله ومن الناس من يشتري لهو الحديث قال هو اشتراؤه المغني و
 المغني بالمال الكثير والاستماع اليه والى مثله من الباطل واخرج البيهقي
 في الشعب عن ابن مسعود في قوله ومن الناس من يشتري لهو الحديث
 قال هو رجل يشتري جارية لغنيته ليداو بها او قال البغوي في المعالم
 من عبد الله بن مسعود وابن عباس والحسن وعكرمة وسعيد بن جبير قالوا
 لهو الحديث الغنار والمراير والمعازف قال ابو العباس الكرمي سالت ابن
 عن هذه الآية فقال والله الذي لا اله الا هو يروى ثلث مرات انتهى وقال
 ابو الليث في تفسيره واورد مجاهد عن ابن عباس رضي الله عنهما لهو الحديث
 يعني المغني انتهى وقال الثعلبي في تفسيره لهو الحديث الغنار ومزب
 البربط والطنبور والدف واللاتار وكل ذلك حرام بهذا النص ومن استحل
 فقد كفر ومن ابتغى به فهو منافق لقوله صلعم استماع الملاهي معصية والمجون
 عليها فوق والنكذ ذبا كفر انتهى وقال الزمخشري في الكشاف لهو الحديث
 نحو السمر بالاساطير وكذا وكذا حتى قال وهو الغنار والتعليم الموسيقار
 وما شبه ذلك انتهى وقال صاحب المدارك فيه لهو الحديث نحو السمر
 والغنار وكان ابن عباس وابن مسعود رضي الله عنهما يحلفان
 انه الغنار انتهى ومنها قوله تعالى واستغفر من استغفرت منهم
 بصوتك ومنها قوله تعالى فمن نذر الحديث تجبون وتضحكون ولا تسبون
 وانتم سادون وفروا بقوله نعم صوتك بالغنار والمراير وقوله تعالى
 سامدون بقولهم سغنون واما الاحاديث فمنها ما اخرج البيهقي

احاديث وصحت
 في كتابه

في ثوب الايمان عن ابن مسعود قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم لعن الثناي نبت النفاق
 في القلب كما نبت الى الزرع ومنها ما اخرج ابن ابى الدنيا والبيهقي عن
 الشعبي قال رسول الله صلى الله عليه وسلم لعن المنفي والمنفي له ومنها ما اخرج ابن
 ابى الدنيا وابن مردويه عن ابى امامه ان رسول الله صلى الله عليه وسلم قال ما رفع
 احد صوته بعناء الا بعث الله اليه شيطانين يجلسانه على منكبيه ليضربا
 باعقابهما على صدره حتى يميك ومنها ما اخرج ابن ابى الدنيا عن الدنيار
 عن عبد الرحمن بن عوف ان رسول الله صلى الله عليه وسلم قال انما نهيت
 عن صوتين اجمعين فاجرين صوت عند نفثه لهو ولعب وفراير شيطان
 وصوت عند مصيبة جمش وجوه وشق جيوب وزينة شيطان ومنها
 ما اخرج الطبراني والخطيب البغدادي ابى النبي صلى الله عليه وسلم عن انباء
 والاستماع الى النساء ومنها ما اخرج ابن ابى الدنيا في مسنده الشعبي عن
 ابى امامه قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم ان ابليس لا نزل الى الارض
 فقال يا رب انزلني الارض وجعلني رجيا فاجعل لي شيا قال الحام قال اجعل
 لي نجلا قال الاسد اق ومجامع الطرق قال اجعل لي طعاما قال ما لم يذكر اسم
 الله عليه فقال اجعل لي شرا قال لا يسرك قال اجعل لي سؤدا قال المزاهر قال اجعل لي
 وزنا قال استرح قال اجعل لي حديثا قال الكذب قال اجعل لي رسلا قال الكهان
 وقال اجعل لي قصدا قال النساء ومنها ما اخرج ابو داود والطيالسي واحمد في
 مسندهما عن ابى امامه قال قال النبي صلى الله عليه وسلم ان الله تعالى
 بعثنى رحمة للعالمين وبدي للعالمين وامرني بربى عز وجل بحج المعازف
 والمزامير والاذنان والصليب وامر الجاهلية ومنها ما اخرجهم عبد
 بن حميد في مسنده عن سهل بن سعد قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم يكون

في هذه الآية خفف وسخ وقذف فليس متي يا رسول الله قال اذا ظهرت
 القينات والمعاذف واسمكت الخمر وصنبت ما اخرجه الطبراني في المعجم
 الصغير عن ابي سعيد الخدري عن النبي صلى الله عليه وسلم قال يكون في
 هذه الامة خفف وسخ وقذف في مستحذي القينات وتشارب الخمر ولا يسي
 الخمر وصنبت ما اخرجه البخاري في صحيحه عن ابي عامر ادا يي مالك الاشجعي
 قال سمعت رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول ليكون من امتي اقوام
 يستحلون الخمر والخمر والمخمر والمعاذف وصنبت ما اخرجه الطبراني في
 عن عمر رضي الله عنه عن النبي صلى الله عليه وسلم ممن القينة سمحت وغشاة
 حرام والنظر اليها حرام ومنها مثل ثمن الكلب سمحت ومن نبت لحمه عن
 السمحت فالتار اولى به واما الاثار فمنها ما اخرجه ابن ابي الدنيا عن
 القاسم بن محمد انه سئل عن الغشاة فقال انها كعنه واكره به لك
 قال السائل احرام هو قال انظر يا ابن اخي اذا سميت الله الحق من الباطل
 في ايها يتحل الغشاة وصنبت ما اخرجه ابن ابي الدنيا والبيهقي عن ابي
 عثمان الليثي قال قال يزيد بن وليد الناقص يا بني اسميه اياكم الغشاة
 فانه يقيض الحياء ويزيد في الشهوة ويهدم للمروده وانه لينوب عن
 الخمر يفعل ما يفعل الكرم وصنبت ما اخرجه ابن ابي الدنيا عن رافع
 بن خضض الديلمي قال اربع لا ينظر اليه اليهن يوم القيامة اساحرة
 والناحمة والمغنية والمرأة مع المرأة وصنبت ما اخرجه ابن ابي الدنيا عن
 الحسن قال صنوان ملعونان من زماره عند نعمته وانه عند مصيبتها وصنبت
 ما اخرجه البيهقي في سنن الكبرى عن ابن عباس الكوفة حرام والدخول حرام
 والمعاذف حرام والمرامير حرام واما روايات الكتب الدينية

زيارت حضرت غشاة
 وكرامه

فمنہا ما قال القرطبی فی شرح صحیح مسلم اما الفنا الخلاف فی
 تحريمه لانه من الملبود واللعب المذموم وهو مذہب مالک وسائر
 اهل المدينة وقال من استترى جارية فوجد مغنية فله ان يزوجها
 بالعب و هو مذہب ابي حنيفة وسائر اهل الكوفة و ابراهيم النخعي والشافعي
 وسفيان الثوري والحمد وغيرهم وهو احد قول الشافعي انتهى ومنها
 ما قال الفتى فی جمع البحار نقلا عن الطيبي وما احدثه المتصوفة من سماع
 باللات فلا خلاف فی تحريمه حتى ظهرت على كثير منهم افعال المجانين
 فيرقصون بحركات مطابقة وتقطيعات متلاحقة وزعموا ان تلك
 الامور من البريشريات الاحوال وهذا ندقة انتهي ومنها
 ما قال الشيخ علي القاري فی الرقاة شرح المشكوة قال النووي
 فی الروضة غنار الانسان بمجرد صوته مكره وسماعه مكره وان كان
 سماعه من الاجنبية كان اشد كراهية فالغناء باللات مطربة من غنار
 شاربه الخمر كالعود والطنبور والصبح وسائر المعازف والاوتار حرام
 وكذا سماعه حرام انتهى ومنها ما فی شرح السباج عن الشافعي انه
 قال الغنار لهو ومعصية انتهى ومنها ما قال البغوي فی شرح الفقهاء
 على تحريم المزمار واللاسبي انتهى ومنها ما قال فی المعالم ان التقني حرام
 فی جمع الاديان انتهى ومنها ما فی المذهب ويحرم استعمال الآلات المطرقة
 من غير غنار كالعود والطنبور والكوبة والطبل والمزمار انتهى ومنها
 ما فی الاشراق للشيخ الكل الدين ان الغناء حرمه ابو حنيفة و اهل الحجاز
 وكرب الشافعي وهو المشهور من مذہب مالک انتهى ومنها ما فی
 الحادي ان آخر ما استقر عليه رأي الشافعي ان الغناء حرام انتهى

ومنها ما في المحيط التنقي والتصفيق واستماعها كل ذلك حرام
 وتعلمها كافر وماروي من قصة الجاريتين ولعب الجبته في
 بيت النبي صلى الله عليه وسلم كان اثنا عشر التنقي ولعب الجبته
 كان بالسلاح وكان ذلك جائزا انتهى ومنها ما في المبسوط استماع
 الملاهي والتنقي كله حرام للنفس الوارد فيه قوله تعالى ومن الناس من
 يشتري لهو الحديث الا انه وماروي الزيادة المجهلة ان النبي عليه الصلوة
 والسلام كان يدور بالتنقي بحيث يتصل ذيل رداؤه ركبته فذا لك
 اقتدار بحت وكفر انتهى ومنها ما في فتاوى قاضي خان اما استماع قمر
 الملاهي كالغرب بالقصب ونحو ذلك حرام ومعصيته بقوله علم استماع
 الملاهي معصية والجلوس عليها فسق والتلذذ بها من الكفر انتهى ومنها
 ما في شرح الجامع الصغير انه الغرب بالقصب والتنقي حرام لانه لعب
 ولهو انتهى ومنها ما في الهذلية ولانما حله ولا مغنية لانهما يركبان محرمان
 عليه السلام ينهي عن الصوتين الا محقق الناحية والمغنية انتهى وايضا
 فيها ولا من ينهي للناس لانه يجمع الناس على ركاب كبيرة انتهى
 وايضا فيها ولا يجوز الاستيجار على العنار والنوح وكذا سائر الملاهي
 لانه استيجار على المعصية والمعصية لا يمتنع بالعقد انتهى وايضا فيها
 ودلت المسئلة على ان الملاهي كلها حرام حتى التنقي بغرب القصب
 انتهى ومنها ما في النباهة التنقي والتصفيق والطبوق والبربط والذ
 ومارشبه ذلك حرام ومعصيته لقوله تعالى ومن الناس من يشتري
 لهو الحديث ليضل عن سبيل الله خبر علم ويتخذاه زوا اولئك لهم
 عذاب مهين انتهى ومنها ما في الكفاية في المستصفى واعلم بان التنقي

حرام في جميع الايام ان فقال في الزيادات واذا اوصى بها هو معصية عندنا وعند
 اهل البيت والكتاب وذكر منها الوصية للمنفين والمنفيات انتهى ومنها ما في الكافي
 الملاهي كلها حرام والتلذذ بها كفر وروي عن النبي صلى الله عليه وسلم استماع الملاهي
 معصية والجلوس عليها فسق والتلذذ بها كفر قال ابن مسعود والغناء يثبت النفاق
 كما يثبت الماء النبات انتهى ومنها ما في الاختيار شرح المختار ويكره الترجيع القرعة
 القول والاستماع اليه لانه شبه بفعل الفسقة خال فسقهم وهو التلغفي انتهى وفيه
 ايضا عن النبي صلى الله عليه وسلم انه كره رفع الصوت عند قرعة القول
 والجبازة والرجز والتذكير اى الوعظ فاطنك به عند استماع الغناء
 الحرام الذي يسمونه وجدا انتهى ومنها ما في ملقط الناصري صوت الملاهي
 كالضرب بالقضب وغير ذلك حرام لانه من الملاهي وقد قال صلعم استماع
 الملاهي حرام ومعصية والجلوس عليها فسق والتلذذ بها كفر انتهى ومنها
 ما في الجامع الصغير للامام الميرزاى دلت المسئلة على ان مجرد الغناء والاستماع
 اليه معصية انتهى ومنها ما في فتاوى البيهقي التلغفي واستماعها وضرب
 الدف وجميع انواع الملاهي حرام ومستحبها كافر بدعي الله الزناد والمتجمله الذم
 ابتلا به وقد حل عليهم الكفر انتهى ومنها ما في فتاوى النسفة التلغفي والتلغف
 الملاهي والجلوس عليها حرام انتهى ومنها ما في الدر المختار وفي البحر
 والذنب حرمه مطلقا فالقطع الاختلاف بل ظاهرا بهدايته انه كبيرة
 ولو نسف انتهى ومنها ما في جواهر الفتاوى ان السماع والرقص الذي
 يفعلونه المتصوفة في زماننا حرام لا يجوز القصد والجلوس اليه وهو الغناء
 والمرامير سائر انتهى قوله ص ١٢٠ واول كسيك قرعة شريف تصنيف مولد
 شريف بنام نامي او در ازل زدن ابوالخطاب بن دحيه عليه الرحمة

کہ بشہادت ابن کثیر و ابن خلکان بمعرض ثبوت رسیدہ و ابن خلکان
 اور از اعیان علماء و شاہیر فضلا گفته رقم تریف و توصیف بر صفحہ
 حالش کشیدہ معہذا در حقیقت این شیخ وقت از عدول و نقات
 است و عظمت و جبر و تش از اتفاقیات اقوال حکم بہ عدالت و تقا
 ابن وحیہ و بودن عظمت و جبر و تش از اتفاقیات جبر است
 بر صریح کذب کہ ارتکاب آن از حضرات علماء مقام عبرت از خود کلام ابن
 خلکان دنیا طلبی و عدم تدین الی الخطاب ابن وحیہ عیانست کہ شغف
 شاہ اربل در عمل مولد دیدہ بر اسے حرف تقرب و سے کتاب مولد
 تعزیف فرمود و قصیدہ اسعد یمانی را کہ خاتمہ کتاب مذکور بہت منسوب
 بخود کردہ و امن حیا را چاک نمود قال ابن خلکان فی وقیات الاعیان
 فی ترجمہ الی سعید مظفر الدین و قد ذکر ت فی ترجمہ الحافظ الی الخطاب
 عمر بن وحیہ فی حرف العین و صولہ الی اربل و کلمہ کتاب التوفیر فی
 مولد السراج المیزبانی من اہتمام مظفر الدین بہ و انہ اعطاه الف
 و نیار انتہی و قال فیہا فی ترجمہ الی الخطاب عمر بن الحسن و قدم
 اربل فی سنۃ اربع و ستاتہ و ہو متوجہ الی حران فرامی صاحبزادہ
 الملک العظم مظفر الدین بن زین الدین محبا لعل مولد البنی صلی اللہ
 علیہ وسلم عظم الاحتفال کا ہو مذکور فی ترجمہ فی حرف الکاف من ہذا
 الکتاب فعل لہ کتابا باسمہ کہ کتاب التوفیر فی مولد السراج المیزبانی و فرودہ علیہ
 بنفسہ و سمنہاء مع المعظم فی ست مجالس فی بعض مشہور سنہ
 و عشرین و ستاتہ و کان الحافظ ابو الخطاب الذکور قد ختم ہذا الکتاب
 بقصیدہ طویلہ اولہا ہں لولا الوشاح و ہم اعداؤنا و ہم ۴ و قد ذکر ت

حال فیصلہ ابو الخطاب
 ابن وحیہ عیانست مولد

فيما تقدم في ترجمه اسعد حمالي في حرف الهجره حديث هذه القصيده
 فليتا مل هناك ولما عمل هذا الكتاب دفع له الملك العظيم الف دينار انتهى
 وقال فيها في ترجمه اسعد الحمالي وكان الحافظ ابو الخطاب ابن دحية
 المعروف بذي النسيب عند وصوله الى مدينة اربل وراى اهتمام سلطانهما
 الملك المعظم منظر الدين بن زين الدين يعلى مولد البني صل الله عليه
 وسلم وهو مشروح في حرف الكاف من هذا الكتاب عند ذكر اسم
 صنف له كتابا سماه التنوير في مولد السراج المنير وفي اخر الكتاب
 قصيده مرع بها منظر الدين اولها له لولا الوشاح وهم اعداؤنا
 وهم + وقرأ الكتاب والقصيده في مجموع منسوب الى اسعد حمالي المذكور
 فقلت لعل هذا قل غلط ثم بعد ذلك رايتها في ديوان اسعد كما لها
 مرع بها السلطان الملك الكامل فقوى الظن ثم ان رايت ابابكر كات
 المستوفي وقد ذكر هذه القصيده في تاريخ اربل عند ذكر ابن دحية وقال
 سالت عن سني قوله فيها له بعد به من عطاء جهادي كفه المحترم + فما
 اجاب جوابا فقلت لعله مثل قول بعضهم له ليسي باسماء الشهور
 فكفه + جهادي وما صمته عليه المحرم + قال فبسم وقال هذا اردت فلما
 وقعت على هذا ترجع عندي + ان القصيدة لاسعد المذكور فانها لو كانت لابن الخطاب لا توقف
 في الجواب وايضا كانت القصيدة حصصا اربل في سنة ست وستات ودمجد المذكور
 في هذه السنة كما سيأتي وحقهم لا تخلق الا بال دولة العباد ليه انتهى
 وقال ابن حجر العسقلاني في سان الميزان عمر بن الحسن ابو الخطاب ابن
 دحية الدد سمي المحدث منهم في نقله انتهى وقال ايضا فيه قال الخط
 الضياء لم يعجبني حاله كان كثير الوقع في الاثمة ثم قال اخبرني ابراهيم السنبلي

ان شایع النوب کتبوا له جرحه وتضعیفه قال رایث منه غیر شئی مما یدل
 علی ذلک انتہی وقال ایضاً فیہ وقال قاضی حادین واصل کان ابن وحیہ
 مع فرط معرفتہ بالحديث وحفظ الکثیر لیسہما بالمجازفة فی الثقل وبلغ ذلک
 الملک الکامل فامرہ ان یعلق شیئاً علی کتاب الشہاب فعلق کتاباً بکلم
 فیہ علی احادیثہ وراسنیدہ فلما وقف الکامل علی ذلک قال له بعد ایام
 قد ضاع شئی من ذلک الکتاب فعلق لے مثله ففعل فجار فی الکتاب
 الثانی من افضة الاول فعرف السلطان صحتہ ما قبل فیہ وعزله من دار الکتب
 الکاملۃ اخر انتہی وقال ایضاً فیہ وقال ابن نقطۃ کان موصوفاً بالمعرفة
 والفضل الا انه کان یدعی اشیاء لا تصحیحہا لہا وذكر ابوالقاسم ابن عبد
 السلام قال اقام عندنا ابن وحیہ فکان یقول اخفط صحیح سلم والترذی
 قال فاخذت خمسہ احادیث من الترمذی وخمسہ من الموضوعات
 فجعلتہا فی جزر فعرضت حدیثاً من الترمذی علیہ فقال لیس بصحیح
 واکثر فقال لا اعرفہ ولم یعرف منہا شیئاً انتہی وقال ایضاً فیہ وقال
 ابن النجار رایث الناس مجبین علی کذبہ وضعفہ وادعیہ سماعاً لم
 یسمعه ولقوا ومن لم یلقه وکانت امارات ذلک علیہ لایحہ وحدت
 بعض المصیرین قال قال لے الحافظ ابوالحسن ابن المفضل وکان من
 ائمة الدین قال کنا بحضرت السلطان فی مجلس عام وہناک ابن وحیہ
 قال فی سلطان عن حدیث فذکرۃ لہ فقال من رواہ فلم یجیر لے
 اسنادہ فی الحال فانفصلنا فاجتمع لی ابن وحیہ سنہ الطریق فقال
 لی ما ترک لاساک السلطان عن اسناد ذاکہ الحدیث لم لم تذکر
 لہ ای اسناد شیت فانه ومن حضر مجلس لا یعلمون بل یو صحیح ام لا

كنت قد رجحت قولك لا اعلم ولعظم في عينه وعين الناظر قطعت انه
 متهاون جرى على الكذب قال ابن النجار وذكر انه سمع كتاب الصلاة
 لابن بلكوان من مصنفه وكان الصلت يابى سماع كلامه ويشهد بطلانه
 انتهى وقال ايضا فيه نقلا عن الحافظ ابى الحسين بن الفضل وكان ظاهري
 للطبيب كثير الوقيعه في الامم وفي السلف من العلماء وجيت اللسان
 احق منه يد الكبر قاسيل النظر في امور الدين منها وانا انتهى وقال
 ايضا فيه نقلا عن ابن النجار حدثني علي بن الحسن ابو العلاء الاصبهاني وناهيكم
 به جملته وبنكنا قال لا تقدم ابن وحميه عليهما في اصبهان نزل على ابني في
 الخاقان فكان كرمه ويحمله فدخل علي والدي يوما ومعه سجاده فقبلها ووضعها
 بين يديه وقال صليت علي بها سجادة كذا وكذا الف ركعة وحتمت
 عليهما القرآن في جوف الكعبة مرات قال فاخذها والدي وقبنها ووضعها
 على راسه وقبليها منه مبتها بها فلما كان اخر السنين حضر عندهما اجل من
 اهل اصبهان فحدث عندهما الى ابن الفقيه انه قال الفقيه المعزني الذي
 عبتكم اليميم في السوق اشتري سجادة حسنة بكذا وكذا فامر والدي
 باحضار السجادة فقال الرجل اى والده يده هي فسكت والدي وسقط
 ابن وحميه من عينه انتهى وقال ايضا فيه قال ابن عساكر سنة الدرر جال
 في ترجمت ابن وحميه سكن القفاره في ايام الكامل فكان له عنده من
 الحياه والحمل ما لم يصل اليه غيره وكان شاعرا عظيما الا انه كان يهتم في الرواية
 لانه كان كثيرا انتهى وقال الكامل الديلمي في حيوة الحيوان كان الاسر
 يعقوب امر برفض فروع الفقه وان لا يفتي العالم الا بالكتاب والسنة
 النبوية ولا يقبل من اعداء ان يكلموا احكامهم بما يودي اليه اجتهادهم من

استنباطهم القضايا من الكتاب والحديث والاجماع والقياس ووصل
 من المغرب عتبة على تلك الطريقة منهم ابو الخطاب عمر بن وحيد انتهى والابو
 ابن وحيد اول مصنفين كتاب سواد پس از تاريخ ابن كثير و ابن حلكان
 ثابت نمي شود بلكه بعد تفتيش بطلان اين دعوي ظاهر ميگردد و زيرا كه تصنيف
 ابن جوزي درين باب اگر به ثبوت رسد مقدم ازان باشد چه تصنيف
 ابن وحيد در شش صد و چهارست و وفات ابن جوزي قبل ازانست
 قال ابن سيف الدين في تحصيل الرجال ولد ابن الجوزي سنة عشر
 و خمسمائة مات سنة سبع و تسعين و خمسمائة في دولة ائمه اهل البيت
 انتهى قوله ۱۵ و برناظرين رساله مذكوره ظاهر و باهر خواهد بود كه مولانا
 محدوح عبدالدين عبارت كه به اختصار سوادش بر داشته شد رساله تاج
 الدين فاكهاني حرف بحرف نقل ساخته بحجاب نقير و قظيمش پرداخته
 بنده ازان هم كه كوت تحرير و تقرير مي پوشد اقول ناصرين فاكهاني نقیب
 سيوطي كرده اند در رساله و سه حرف بحرف نموده اند در بخا قدر مناسب
 اين مقام از كتاب ناصر كبر مستور مي شود قال السيوطي اما قوله لا اعلم
 بعد المولد اصلا في كتاب او كسنته فيقال عليه نفى العلم لا يلزم منه نفى
 الوجود و قد استخرج له الامام الحافظ ابو الفضل ابن حجر اصلا من سنة
 و استخراج له انا اصلا تاليا و سيايا في دگرها بندا فقلت سلمنا عدم
 لزوم نفى الوجود من نفى العلم كانه لا يضر الامام الفاكهاني فان مدار احكام
 الشريعة هو العلم بالوجود و لا الوجود و نفى بغير علمه و اما الاصلان اللذان
 استخرجهما سهر و ابن حجر فليس باصليين لان الاصل مانص عليه مجتهدان
 مجتهد في الامة و هذا ان الاصلان لم ينص عليهما مجتهد سليم اجتهاده

ميجانست كه استلال اين
 باين حديث قدس است
 بنو حنوفه و در حجت بخاري
 مسلم و حديث كبري
 زعفران و فوات قدس
 ابن زعفران و سهر و ابن
 محسن و كبري

في كتاب ولا سند وقد اجمعوا على ان البدعة لهذا المعنى لا يكون
 مباحة ولا مندوبة ولا واجبة ومن قال بتقييم البدعة الى المباح
 والمندوب والواجب وغيره مراده منها البدعة اللغوية او الشرعية
 التي لم يبت بالمعنى الذي اراد الامام قال السيوطي وقوله ان يعمله
 اجل من عين ماله لاله وعياله واصحابه لا يتجاوزون في ذلك الاجتماع
 على اكل الطعام ولا يقترون شيئا من الاثام وهذا الذي وصفناه انه
 بدعة مكرهة هذا القسم ما احدث وليس في مخالفة كتاب ولا سنة
 ولا اثر ولا اجماع فهي غير مذمومة كما في عبارة الشافعي فهو من الاثام
 الذي لم يعمله في العصر الاول فهي من البدع المندوبة كما في عبارة ابن
 عبد السلام قلنا هذا المحدث لالم يوجد له اصل في كتاب ولا سنة
 ولا اثر ولا اجماع وكان مخالفا ورد اليها لان المراد من المخالفة في
 عبارة الشافعي رحمة الله عليه عدم الموافقة كما ان المراد من عدم الموافقة
 فيه الموافقة بدلالة تفسير العلماء للبدعة المحنة لهاد هذا هو الموفق
 بين هذا القول وبين بعض اقوال اخره واذا كان مخالفا لهما لم يكن بدعة
 حسنة بل كان بدعة مذمومة مكرهة قال السيوطي وقوله وان دخله الجناحة
 والفساد السيرة الفناء والرفض واجماع الثمن مع الناس وغير ذلك
 من المحرمات فهذا الذي لا يختلف في تحريمه انسان هذا الكلام صحيح في نفسه
 غير ان التحريم فيه انما جاء من قبل هذه الاستحباب المحرمة التي صنعت السيرة
 او من حيث الاجتماع لا لئلا يفسدوا لئلا يفسدوا فلو كان على السلطان
 او من له الامر ان يملك الامور الشرعية كانت شناعة تلك الامور ايضا
 وجهها في تحريمه في مخالفت فيه انسان وان جاء به التحريم فيه من تلقاء

الأمور فقال السيوطي وقوله الشهر الذي ولد فيه صلى الله عليه وسلم الربيع الاول وفيه توفي رسول
 الله صلى الله عليه وسلم فليس الفرج باولي من الحزن فيه جوابه ان يقال ولادته صلى الله عليه وسلم اعظم نعم
 علينا ووفاته اعظم المصائب لنا والشريعة حثت على اظهار شكر النعم والصبر
 والكون والتمتع عند المصائب وقدم الشرع بالعقيدة عند الولادة
 ولم يصر عند الموت بذبح ولا بغيره بل نهي عن النياحة واظهار الحزن قلت
 قواعد الشرع على انه يحسن في هذا الشهر اظهار الفرح بولادته صلى الله عليه
 وسلم دون اظهار الحزن فيه لوفاته قلنا سلمنا حث الشريعة على اظهار
 شكر النعم عند وجودها ولكن لانهم حثوا على اظهارها عند فقدها اثارها
 ان الشرع قد امر بالعقيدة عند الولادة ولم يأمر بالعقيدة بعد الموت اظهار
 شكر الولادة ولما توفي رسول الله صلى الله عليه وسلم في هذا الشهر
 وان ولد فيه ايضا دللت قواعد الشرع على انه لا يحسن اظهار الفرح
 بولادته صلى الله عليه وسلم بعد وفاته في هذا الشهر فان الفرح فيه ليس
 باولي عن الحزن فيه وان لم نؤمر باظهار الحزن
 كما لم نؤمر باظهار الفرح يوم الحزن وهذا هو مراد الامام قوله ص لا يزال
 مولانا باي مدح تعرض بكلام ابو عبد الله ابن الحاج صاحب مدخل مودود
 بعد بيان ما له وما عليه ختم كلام فرموده وعلما صهيون قدرك نقل كلام
 صاحب مدخل مصدر به انت اذ اقول در اینجا نیز نقل كلام ناصر
 فاكهاني وابن الحاج بعذر مناسب اين مقام ضرورت قال السيوطي
 وقد تكلم الامام ابو عبد الله بن الحاج في كتابه الدخول على عمل المولى
 فاقفن الكلام فيه جدا واصله مدح ما كان فيه من اظهار شعائر وشكر
 واذم ما احتوى عليه من محرمات ومنكرات قلنا ما قال السيوطي

في حاصل كلام الامام ابن الحجاج ليس هو حاصله بل حاصله ذم عمل
 المولد بان الالاق بهذا الزمان هو زيادة العبادات والخيرات فمن عجز عنها
 فاقبل احواله ان يجتنب فيه عما يحرم ويكره وهذا العمل ان كان مستقلا على اللهو
 واللعب فلا تنك في حرمة وان خلا عنها فهو لم ينقل عن السلف فيكون
 بدعة ومكر واما على كل حال الالاق يحاله ان يجتنب عن هذا العمل قال
 السيوطي وحاصل ما ذكره انه لم يذم المولد بل ذم ما يحوي عليه من الخيرات
 والمنكرات قلنا ليس هو حاصل ما ذكره كيف وهو يذم المولد مع
 قطع النظر عما يحوي عليه من الخيرات والمنكرات ايضا قال السيوطي
 واول كلامه صريح في انه ينبغي ان يحض هذا الشهر بزيادة فعل البر وكثرة
 الخيرات والصدقات وغير ذلك من وجوه القربات وهذا هو عمل المولد
 الذي استحسنه فانه ليس فيه شيء سوى قرءه القرآن واطعام الطعام
 وذلك خير وبر وقربة قلنا عمل المولد الذي استحسنه السيوطي وغيره
 عبارة عن تذكره قصة الميلاد وضع الطعام بتداعي الناس وقرءة
 القرآن عليه واطعامه لهم ومراد الامام في اول كلامه من فعل البر وكثرة
 الخيرات والصدقات هو التطوع بالصوم والصلوة والمصدق على الفقراء
 بدون جمع الناس ودعوتهم وتذكر قصته الميلاد فان اسماها لم يعبد من
 المصدر الاول في هذا الزمان فيكون بدعة ومكر واما قال السيوطي واما قوله
 اخر انه بدعة فاما ان يكون مناقضا لما تقدم قلنا لا تناقض في
 الكلامين فانه حث في الكلام المتقدم على التطوع بالصوم والصلوة والتصدق
 على الفقراء بدون جمع الناس وتذكره قصة الميلاد ورد في الكلام
 المتأخر جمع الناس واطعام الطعام لهم بعد تذكره قصة الميلاد قال

السيوطي او يحل على انه بدعة حسنة كما تقدم تقريره في صدر الباب
 قلنا هذا المحل محل على خلاف مراده كيف وتعليقه على كونه بدعة بقوله
 لان ذلك زيادة في الدين وليس من عمل السلف الماضيين وابتاع
 السلف اولى ولم ينقل عن احد منهم انه نوى المولد ونحن متبع فيسحنا ما نؤمن
 انتهى بدل دلاله صريحه على كونه بدعة مذمومة قال السيوطي او يحل على
 فعل ذلك خيرة او البدعة منه نية المولد كما اشار الله بقوله فهو بدعة بنفس
 نية فقط ولم ينقل عن احد منهم انه نوى بالمولد وظاهر هذا الكلام انه كره ان
 ينوي به المولد فقط ولم يكره عمل الطعام ودعاء الاخوان اليه وهذا اذا حققت
 اليه لا يجتمع مع اول كلامه لانه حيث فيه على زياده فعل البر قلنا ظاهر
 كلامه كراهته عمل الطعام ودعاء الاخوان بنية المولد بان تذكر قصه المسكين
 معها والاعتراض بعهد اجتماعه مع اول كلامه مدفوع بما قرناه قال
 السيوطي فهذا ايضا من منط ما تقدم وهو ان الذم فيه اما حصل من عدم
 النية الصالحة لا من اصل عمل المولد قلنا ودخل امتثال هذا في هذا العمل
 فيكون هذا امتثاله ايضا من جملة شتاعات هذا العمل الذي قارنها انتهى
 وسيقول في شرح ابن ماجه بالآخر معترف كرويه كراين الحاج ودرخل
 عمل مولد الاكرجه خالي از محرمات ومنكرات باشد منجمله منكرات شمرده حيث
 قال فيه وقد الف من المتقدمين الامام ابو بكر الطرطوسي كتاب الحوادث
 والبدع ومن المتأخرين الامام ابو عبد الله ابن الحاج احد مشايخ الشيخ
 تقي الدين السبكي كتاب المدخل في ذلك جميع فيه ما دعي وبذا كتاب كبير
 تحليل عظيم ان على فيه مواضع لا يسلم له انكاره وفي عزمي ان الله تعالى
 ان اختصره واندهبه واجرده وما بان في انكاره وهو غير مسلم له عمل المولد

الشریف البیہقی والصبواب انه من البدع الحسنه المندوبه اذا خلا
 عن المنکرات شمره انتہی قولہ صلہ پس ایچہ در مفتوح کلام از حافظ ابو الخیر
 بخادای نقل کرده اہ اقول صاحبہ شباع در امش صلہ ہستاد
 بہ شیخ ابن عربی کردہ حال آنکہ ہمین سخادای در توہین شیخ البیہقی و تقبیح
 حال و سہ چند کتب در سائل تالیف نمودہ کہ منجد آہن کتاب
 اصل و قول بینی در سالہ ناصر الحق بودہ فیما عجب کہ در اینجا کتب سخادای
 را پس پشت انداختہ و در اینجا بہ قول سخادای حجتہ گرفتہ پس اگر خصم نیز
 درین قول اعتماد بر سخادای نکند کدام مخدور بروے لازم آید قال
 السخادای فی ناصر الحق اختلف الناس فی ابن عربی صاحب
 الغصون فالجہور من امہ سائر الذاہب ذوی النقل والحفظ و
 التحقيق و مرید الحب فی الصالحین و اعتقادہم و سلوک التصوف
 الحقیقی جنوا الی الخط علیہ و تقبیحہ و تکفیرہ بصریح اللفظ و تلویحہ بحیث
 اجتمع عندی منہم سن زمنہ و علم جزا زیادہ علی ماتہ و لمنین نفس المخصوص
 منہم باقر و تالیف فیہ نحو خمسہ عشر و یتبین عمی القلوب من اہل الصفا
 یوم تبلی السرائر انتہی قولہ صلہ و موید اینست ایچہ از حافظ ابو الخیر
 ابن خبری منقول است اہ اقول ہمین ابن الجزری کلمات شیخ ابن
 العربی ستند ایشانرا محمول بر معنی اہل الکفر میناید و تاویل را در
 کلام شیخ محدوح اصلاً جائز نمیدارد قال السخادای فی القول البیہقی
 فی ترجمہ ابن العربی و قال الحافظ شمس الدین ابن الجزری شیخ
 القراء والمحدثین انه لو فتح باب التاویل فی کلام ظاہرہ الکفر لم یکن
 فی الارض کافر انتہی و قال فی ناصر الحق و نقل ابن الجزری

عن الموثوق به من شیوخه الذین هم حجة بیمة و بین الله ان من کلان معتقدا
 لما فی کتبه فهو نجس من اليهود والنصارى فالهم لا یستعملون قول ذلک
 انتهى قوله صاحب حافظ ابوشامة شیخ امام نووی و در مع و ثنائیش ستمان
 این عمل غیر زبان کشاد اقول اگر قول شیخ ابی شامة کیف ما اتفق حجة
 بود محولش در انکار نقل شخص معین از انهم مجتهدین چرا حجة نباشد
 قال الشيخ ابوشامة فی الکتاب المومل فی الرد علی الامر الاول سنی لمن
 استغل بالفقه ان لا یقتصر علی مذنب امام انتهى قوله فذلک و ابن جوزی
 انما ارغام شیطان و ادغام اهل ایمان گفته اقول و اعجب که قول ابن
 جوزی در رد و انکار صوفیه مرود بود و قولش در تجویز انیعل که موافق بها
 است اگر بصحت رسد مقبول باشد قال امام الطريقة النقشبندیہ صاحب
 فصل الخطاب فی الفضول الستة فی ذکر ابن الجوزی و اخرج من بحن و
 سنة خمس و تسعين و ثمانمائة و قد حق فی المظمورة خمس سنین
 بسبب انکاره علی الشيخ عبد القادر قطب الاولیاء و تاج المفاخر و انکار
 ابن الجوزی الذکور علیه و علی غیره من الشیوخ اهل المعارف من جملة
 الخذلان و طیس الشیطان و العوزا انتهى و از غرائب انی مقام آنکه در یمقام
 این کلام را منسوب به ابن جوزی نموده و در صفحه ۵۰ اشباع نسبت این
 کلام جانب ابن الجزری از شیخ علی قاضی نقل فرموده قوله ص ۵۱ بالجملة
 از تقریر صاحب سیرت شامی که اقوال علمائے سلف صالحین را در بیان
 عمل مولد جمع نموده به اوج تحقیق فار که حافظ ابو الخیر سنخادی و حافظ
 ابو الخیر بن الجزری و حافظ ابوشامة و علامه ابن طویل صاحب در منتظم
 و شیخ ابن فضل و یوسف حجامه و علامه ابن البطاح و امام جمال الدینی

قول ابن شامة
 حجة بیمة

قال ابن الجوزی
 حجة بیمة

و امام ظهیر الدین و شیخ نصیر الدین و امام حافظ ابو محمد شیخ عمر موصلی و
 ملک عالم عادل صاحب اربل و امام علامه صدر الدین و علامه جلال الدین
 سیوطی صاحب فتوی و شارح سنن ابن ماجه این جمله صفت صالحین
 قابل به استخوان و استجاب عمل مولد شریف بوده اند اقول اکثر این
 رجال مجتهدین اند و بسیار که از اقوال بعض اینان که منسوب اند مقبول صاحب شایع نیز
 بنموده اند پس اگر قوی از اقوال اینان مقبول خصم کنید که امام خود را زعم کنید و
 بگویند دین تقدیر علامه ابن طاهر و شیخ نصیر الدین که یک است که قوی داده و دافعی داده اند
 قوله ص ۱۰۰ در سالی که از قلم مناسبت رقم مولانا علی بن سلطان
 المشهور بملا علی قاری در بیان مولد سرور عالم صلعم چکیده با قول
 همین مولانا علی قاری به توپین شیخ ابن عربی مستدلینان پر خسته
 چنانچه در رساله منقوره رد و حدة الوجود نوشته و لافقر بکلمات این
 العربی و اتباع نه الغبی من شرح کلامه فی کفریات مرامه التی من
 جملتها اعتقاد انه سبحانه اوحد الاشیاء و هو عینها انتهی قوله ص ۱۰۱
 و از آنجمله است قطلانی که بعد نقل اختلاف در یوم و شهر و تاریخ ولادت
 باسعاد و در مواهب اندیه نوشته اقول قطلانی علاوه برین که در عبارت
 منقوله هیچ تعرض در عمل مولد نکرده در همین مواهب به وجوب اتباع حضرت
 در متروک و سبک جناب رسالت قایل گشته و عامل چنینی که ممتزک
 سید الانام علیه الصلوة و السلام و متروک صحابه کرام باشد مبتدع
 گفته چنانچه عبارتش مفید مطلب اخیر در مقدمه این کتاب گذشت
 و عبارتش که مفید مطلب اول است انیت الطريق الثانی ان نقول
 لو انه علیه السلام ترک النیة و الترتیب و جب علینا ترک الدلائل الدالة

نقل شیخ طاهر قاری در توپین
 شیخ ابن عربی

علی وجوب الاقتصار به و لایم یجب علیها ترک ثبت اند ما ترک بل فعله
 انتهی قوله صلواته نقلاً عن مولانا جمال الدین حسن علی و شیخ جمال الدین
 سید علی در شرح نسائی و شیخ ابن حجر عسقلانی در شرح اربعین امام
 نووی حکم به استحسان آن فرموده اند اقول یا عجباً که جناب مولانا و حکم
 به استحسان آن جمله شرح نسائی فرمودند حال آنکه در شرح نسائی اثری از این نیست و آن
 که جناب ممدوح با دعوی محویت و تفقید روایت ابن حجر کلمی را ابن حجر
 عسقلانی وارد دادند و ندانستند که تذکر اربعین ابن حجر کلمی است نه ابن
 حجر عسقلانی قوله صلواته نقلاً عن مولانا جمال الدین حسن علی و امام نووی
 هم بهین مطلب میل فرموده اند اقول میل امام نووی با اینجانب تا این
 دم معروف نیست بیان آن در ذمه مستندانین کلام مولانا می
 شود وجوب است قوله صلواته و قصه مقرر ساختن آنحضرت صلی الله
 علیه و سلم در صحیحین مسطور است و بهین جهت فرموده اند اللهم اید الحان
 بروح القدس کذا فی الصحیحین اقول کنایه ازین حضرت علیه الصلوة
 و التیمم بچون شکر کنی معاندین از حان بمقابله کردن ایشان بچو خدا و رسول
 بدون تداوی و ترتیب مجلس برای خصوص سماع این بچو اصل علی
 که عبارت از بهتیهو طعام و تداعی مروم و اجتماع ایشان بر سر شنیدن
 یا خواندن قصه ولادت حضرت علیه الصلوة و التیمم است شدن نمی
 تواند و مقصود ازین عمل محض تعبد و تقرب به این بهتیهو و اجتماع و دیگر
 ولادت حضرت دسر و تولد است و مقصود از بچو دفع ملاحظه عن کفار
 از خدا که عزوجل و جناب سید الابرار عثمان بنیها بالصورة و المعنی
 قوله صلواته در ترویج این قصه به روایت حضرت عیسی بن عیسی

علی و امام نووی
 در شرح اربعین

مروئی است و حاصلش اینکه آنحضرت علیه الصلوة و التیمه وضع منبر
در مسجد منیف بر سه حسان میفرمودند و حسان برین منبر ایستاده
شده بیان مفاخر آنحضرت و دفع مطاعن از آنحضرت علیه الصلوة
و السلام میکرد و اقوال بیان حاصل روایت ترمذی به عطف و دفع
بر بیان مفاخر خالی از تحریف نیست زیرا که در روایت ترمذی شک
راوی است در تعیین یک ازین دو و نه جمع هر دو لفظ ترمذی اینست حدیثا

بیان مفاخر آنحضرت علیه الصلوة و التیمه
تروی ۱۱

اسمعیل بن موسی الفارابی و علی بن حجر المعنی و احمد قالانا ابن ابی الزناد
عن هشام بن عروه عن ابيه عن عائشة قالت كان النبي صلى الله عليه وسلم
يضع حسان منبراً في المسجد فيقوم عليه فانما ينادي عن رسول الله صلى الله عليه وسلم
عليه وسلم او قالت ينادي عن رسول الله ويقول رسول الله ان الله يريد حسان
بروح القدس ما يفاخر او ينادي عن رسول الله صلى الله عليه وسلم و نظار ابن
شك بعض شيوخ ترمذی را طاری شده ورنه ابو داود و همین قصه را از محمد
بن سلیمان مصنفی شیخ خود به همین رجال بدون شك نقل کرده لفظ ابی
داود اینست حدیثا محمد بن سلیمان المصنفی نا ابن ابی الزناد عن ابيه عن

عروه و هشام عن عروه عن عائشة قالت كان رسول الله صلى الله عليه وسلم يضع حسان منبراً
في المسجد فيقوم عليه فينادي عن رسول الله صلى الله عليه وسلم فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم ان
روح القدس مع حسان ما ينادي عن رسول الله صلى الله عليه وسلم قوله ۹۴ مولانا شیخ
ابو الخطاب علیه الرحمة که قرعه ابرهه است تألیف رساله میلاد و شریعت
بنام نامی همین علامه افتاده در رساله خودش که رسمی به تنویر است میگوید
عن ابن عباس رضي الله عنه انه كان يحدث ذات يوم في منبره و قال
ولا أدركه صلى الله عليه وسلم اقول اعلموا ان رجلاً قد نقلكم كسبكم متهم به مجازفة

احمد بن محمد بن عيسى بن عجلان

در نقل و روایت بوده استناد به روایتیکه مخالف تصریح ناظرین
 رطب یا یس روایات باشد از کسیکه مدعی خدمت حدیث و قضا
 اصول جهت نهایت مستبعد مینماید بالا از زبان المیزان نقل کرده
 شد که تعدادین رجال بسیار کلام در بابی الخطاب کرده اند از جمله آنکه حافظ
 ضیاء الدین از ابراهیم سنهوری نقل کرده که فرموده ان شیخ المغرب
 کتبوا له جملۃ قضیة و گفته فرایت منه غیر شئی مما یدل علی ذلک قاضی
 حاد بن واصل فرموده که کان متهم بالمرحاضة فی النقل و این لفظ گفته
 که آنه کان مدعی استیفاء للاحقیقة لیس و شیخ ابن النجار فرموده که رایت
 الناس مجمین علی کذب و ضعف و ادعائه سماع عالم یسمعه و لقاء من
 لم یلقه و کانت امارات ذلک علیه لایحه و حافظ البکین ابن المغفل
 گفته علمت انه متهم بان جری علی الکذب و ابن عسکر گفته انه کان متهم
 فی الروایة و ابن حجر عسقلانی و سخاوی و سیوطی به عدم وجود این عمل
 در قرون ثلثه معروف اند و این بر دو روایت اگر بصحت رسند مفید وجود
 این عمل در زمان حضرت و صحابه کبار باشند قوله صلی و فعلیکه مستوف
 حلیت شفاعت آنحضرت علیه الصلوة و التحیة و فتح ابواب رحمت و استغفار
 تمام ملائکه و نجات از عذاب دنیا و آخرت بر آن فاعل خودش باشد چه
 جاس یا بخت و استجاب اگر به وجوبش قایل شوند و آنرا واجب
 شمارند چنانچه بعضی از اکابر علما به این تصریح کرده اند البته قایل قبول
 علما و فحول فضلا است اقول ملازمت در مابین چنین فعل و وجوب
 ان ممنوع است پس قول به وجوبش چگونه قایل قبول علما و فحول
 فضلا بود و کسیکه به وجوب این عمل تصریح کرده قولش مردود باشد

واز اکابر شریفان خطا بود قوله ص ۴۵ و بنظر انصاف باید وید که این
 اطلاق مانا باطلاق بدعت حسن بر سنت ترا میجست اقول این کلام
 مشعر بر آنست که اطلاق بدعت برین عمل از علما باوجود علم ایشان به
 وجود این عمل در صدر اول و زمان حضرت علیه الصلوة و التحیة است
 حال آنکه ایشان تقریح فرموده اند که احدی از احدی منجمه اصحاب قرن
 ثلثه این عمل را نقل ننموده و به این روایات در تجویز و تحسین این عمل
 متکثرند و اند بلکه اصحابا بعهده بر آن جواز این عمل استخراج فرمود
 اند قوله ص ۴۴ و تعظیم بالقیام میانه خواص و عوام از قول و فعل سرور
 انام و صحابه کرام و تابعین و سایر علمای اعلام ثابت و متحقق اقول
 بطلان مجموع این دعوی از احادیث و آثار و روایات کتب شروح
 حدیث و فقه ثابت است چه ثبوت قیام بر آن تعظیم از قول و فعل
 سرور انام و صحابه کرام و سایر علمای اعلام غلط است بموجب
 احادیث و آثار و روایات بخاری در ادب سفود از انس رضی الله
 عنه روایت کرده قال لم یکن شخص احب الیه من رسول الله علیه
 وسلم و کانوا اذا روه لم یقولوا بما یعلمون من کراهته لذلک و غیر ذلک
 و در باب ما جاز فخر کراهته قیام الرجل للرجل از ابی مجلز روایت
 کرده قال خرج معاویة فقام عبد الله بن الزبیر و ابن صفوان
 روه فقال اجل سمعت رسول الله صلی الله علیه وسلم یقول من
 یره ان یتنزل له الرجال فلیتبعوه مقعده من النار شیخ شمس
 الدین ابن القیم از اکابر ائمه حنبله در شرح ابی داؤد در باب
 ما جاز فخر بعد نقل روایت ابی مجلز از جامع ترمذی نقل

از اکابر شریفان خطا بود
 و از اکابر شریفان خطا بود

وفيه رد على من زعم ان معناه ان يقوم الرجال في حضرة وهو قاعد
فان معاوية روى الخبر لما قام له حين خرج واما الاحاديث المتقدمة
فالقيام فيها عارض للتقاوم مع انه قيام اليه للتلقية لا قيام له وهو حديث
فاطمة فالتدوموم القيام للرجل واما القيام للتلقية اذا قدم فلها باس
وبهذا اجتمع الاحاديث والله اعلم انتهى وصاحب فتح الودود حاشية
سنن ابى داود ودين حاشية نوشتة وللاس كلام كثير في هذه المسئلة
وعلى هذا الحديث والاترب ان تركه اولى واخرى ان تيسر بلا افضاء
ايداء وخصومة والله اعلم انتهى وشيخ جلال الدين سيوطي در مرقاة
الصعود حاشية ابى داود نوشتة ونازع فيه طائفة منهم ابن الحاج باين
صل الله انا امرهم بالقيام لسعد لئلا يروى عن الحارث لكونه مريضا كما في بعض الروايات
ففي مسند احمد قوموا الى سيدكم فائتروه قال ولو كان القيام الامور
به لسعد هو المتنازع فيه لا حض به الانصار فان الاصل في افعال النبي
التعميم انتهى ويدر بن تاج در مطالب المؤمنين نوشتة وقال الامام في
السنة القيام الى احد الاحترام مكروه كذا في المفاتيح انتهى وشيخ ابو
حاجب غزالي در احيار نوشتة القيام مكروه على سبيل الاعظام لا على سبيل
الاکرام وهو في المسجد اشكراته لان المسجد موضع الصلوة والقيام
فيه لله وحده فلا يشرك به احد او قال الله تعالى ولا يشرك بعبادة
ربه احد والمجلوس في المسجد عبادة فيكبر القيام للداخل فانه
اشرك بعبادة بغيره قال النس رضى الله عنه ما كان شخص احب
اليمن من رسول الله صلى الله عليه وسلم وكانوا اذا روه لم يقوموا
لا يعلمون من كرايته لذلك وروى انه قال مرة اذا رايتوني فلك

تقوموا كما تفتن الاعاجم وقال ايض من سره ان تمثيل له الرجال فليتبوء
سقطه من النار انتهي وتوربشتي كرازش شرح والتمه ضغيفه است در
شرح مصابيح به ذيل قوله عليه السلام قوموا الى سيدكم نوشته
لميس هذا من القيام الذي يدا به التعظيم على ما كان يتعاهده الاعاجم
في شئ فكيف يجوز ان يامر باصع انه يعني عنه وعرف منه التكميل خريه
الى اخر العهد انتهي وشيخ علي قاري در مرقاة شرح مشکوة نوشته
وان اصحابه رضي الله عنهم ما كانوا يقومون تعظيما له مع انه سيد الخلق
لما يعلمون من كرامته لذلك على ما سيأتي انتهي وشيخ عبد الحق دهلوي
در لمعات شرح مشکوة نوشته وقد ادعى لبعضهم ان القيام الداخر
سنة واحتموا بما يجي من قوله صلى الله عليه وسلم قوموا الى سيدكم
ويجي جوابه ايضا وذهب لبعضهم الى انه مكرره منهي عنه لا ثبت من
حمد بيت النس من كرامته صلى الله عليه وسلم قيام الصحابة وقال
انه من عادة الاعاجم انتهي وسعنا في در حاشيه به ايه نوشته كان
صلى الله عليه وسلم يكره القيام لتعظيم الغير انتهي وجلي در حاشيه
شرح وقايع نوشته ولم يذكر القيام تعظيما للغير وروي النس ان
البنبي صلى الله عليه وسلم كان يكره القيام انتهي ودر برهان شرح
مواهب الرحمن مرقوم است قيل ويكره القيام لتعظيم الغير انتهي ودر
فتاوى برهنة مسطور است استاده نشود بعضه بر بعضه كرايه نوشته
اعاجم است انتهي قوله صلى الله عليه وسلم در نگاه اين نوع تعظيم بر كرايه وحيث
باجبروت از ارباب دين و دنيا در شرح شريف جائز باشد
اگر متماقان جمال ازوي والهان صورت مصطفوي دم سماع فكر و مشي

و ولادت با سعادت حضرت رسالت که بعدیت زمان وفاتش مساوی
 در تعظیم و تکریم با قبلیت زمان حیاتش موافق تصریحات علمایست بظنم
 بر فیض نبوت و شهادت کرم و ثنا و درود پر سرور انبیا صلی الله علیه
 و سلم با خمیر یا به تعظیم و تکریم بیامیزند چه جائز است تکفای است
اقول عدم ثبوت این نوع تعظیم وقت ذکر قدوم انبیا و عظام از
 حضرت علیه الصلوٰه و السلام و صحابه کرام موجب استنکاف ازین
 قیام است و از جواز این نوع تعظیم وقت قدوم قادم اگر مسلم بود
 جوازش به وقت حکایت قدوم لازم نیاید و اما سابقه بعدیت زمان
 وفاتش در تعظیم و تکریم با قبلیت آن باعث برین استنکاف است
 نه موجب استبعاد این استنکاف زیرا که در زمان حیات سرور
 انام تعظیم به قیام وقت قدوم شریفیش چه جائز است وقت حکایت
 قدوم معدوم است چنانچه از آنچه بالا درین مسئله ذکر یافته معلوم پس
 احتیاج به این سابقه بر استبعاد استنکاف عکس بینی صاف است
 و رکاکت عبارت قبلیت زمان حیاتش بجای قبلیت زمان
 وفاتش فاش و واضح است **قوله** **حکایه** بدعت سیئه بمان
 امر مستحدث در دین است که مخالف قواعد شرعی از کتاب و سنت
 و اثر و اجماع باشد و هر امریکه مخالف یکی از اینها نیست آن امر مستحدث
 در دین بدعت حسنه است خواه اصل و نظیرش در قرون ثلثه
 یا بعد یا نیابند و قول امام شافعی علیه الرحمه که بیانش رفت
 و بعد ازین نیز مذکور شود با عدل برین دعوی است **اقول**
 سابقا گذشت که مراد از مخالفه در تعبیر بدعت سیئه عدم موافقه

است و مراد از عدم مخالفت در تفسیر بدعت حسن موافقت است و خبر
 است از وجود اصل و نظیر چیزی که موافق کتاب یا سنت یا اثر یا
 اجماع باشد در قرون ثالثه پس تعمیم بدعت حسن از وجود اصل
 و نظیر و عدم وجود آن ظاهر البطلان است و چگونه ظاهر البطلان نباشد
 که خود صاحب اشباع در ص ۱۱۱ از شرح ابن ماجه نقل کرده قوله
 صلی الله علیه وسلم و شر الامر محمد تا هنا قال فی النهایة جمع محبته
 بالفتح و بی مالم یکن مع و فافی کتاب و لاسنته و لا اجماع انتهی و در
 ص ۱۱۱ از شرح نسائی نقل کرده قوله صلی الله علیه وسلم و شر الامر
 محمد تا هنا قال القزطبی یعنی المحدثات التي ليس فی الشریعة اصل
 یشهد لها بالصحة و بی السماء بالبدع انتهی و در ص ۱۱۱ از منہاج
 السنه نقی الدین ابن تیمیہ نقل کرده البدعة هی الحادث فی الامر
 فان کان بغیر دلیل شرعی فبدعة قبیحة و ان وافق اصول الشرع
 فبدعة حسنه انتهی و در ص ۱۱۱ از شرح مشکوٰۃ شیخ عبد الحق نقل
 نموده قال العیاض الرامکی کل ما حدث بعد النبی صلی الله علیه وسلم
 فهو بدعة و البدعة فعل لا سبق الیه فما وافق اصلا من السنه
 یقاس علیها فهو محمود و ما خالف اصول السنه فهو ضلالة و منه
 قوله علیه السلام کل بدعة انتهی و از ترجمه مشکوٰۃ شیخ عبد الحق نقل
 فرموده بدانکه هر چه پس از او شده بعد از پیغمبر صلی الله علیه وسلم
 بدعت است و از ان آنچه موافق اصول و قواعد سنت اوست
 و قیاس کرده شده است بر آن آنرا بدعت حسن گویند و آنچه مخالف
 آن باشد بدعت ضلالت خوانند انتهی و ابن حجر مکی مستند صاحب

اشباع در شرح اربعین نووی نوشته والمراود بالمحدث الذي هو
 بدعة وضلاله بالمیس له اصل في الشرع انتهى زیرا که ازینهمه متفاد
 است که آنچه اصل و نظیر در قرون ثلثه ندارد بدعت سیه باشد
 و وجود اصل و نظیر در قرون ثلثه برائے بدعت حنه ضرور بود قوله
 صحیح و تفصیل این اجمال بطریق اختصار اینست که مراد ازین قول
 و هذا التیام بدعة لا اصل لها بدعة حنه است چنانچه صاحب سیرت
 حلبی به تصریح آن پرداخته اقول حمل بدعت لا اصل لها بر بدعت
 حنه ناشی از عدم فهم معنی مخالفة و عدم مخالفة در تفسیر بدعت
 سیه و حنه و از ذنبول قید لا اصل لها است پس هر کس که ترکب
 این حمل شده حلبی صاحب سیرت باشد یا صاحب اشباع
 متمسک باین سیرت خاطی گردیده قوله صلی الله علیه و آله قصه قیام
 امام تقی الدین سبکی و متابعت مشایخ بر آن امام مدوح درین قیام
 نزد ذکر سرور امام علیه التحية والسلام که اضافه بر احوال سابقین است
 البته بچشم عبرت دیدنی و بگوشت شنیدنی است و برگاه چنین امام
 مشایخ الاسلام هنگام بزم شریف صلی الله علیه و سلم قیام سازد
 جمع کثیر و جم غفیر از علمای عصر و حاضرین مجلس بتابعت امام مدوح
 پردازند و این قدر بر آن اقتدا کافی و وافی باشد باز کلام در
 جواز این قیام منافی نشان از باب اسلام است اقول و اعجاب
 که بکبرتبه قیام شیخ تقی الدین سبکی در حین ذکر حال غیر وضع
 یکبار اتفاقا بوجد و شوق بر آن التزام قیام وقت ذکر حال وضع
 خیر الا نام علیه الصلوة والسلام چنان حجت گردد که کلام در جواز این

قیام و التزام آن منافی شان ارباب اسلام باشد و منع شیخ ابن الحاج
 استاذ تقی الدین سبکی از مطلق قیام تعظیمی حجه بر آنست که است ابن
 قیام نبود و متابع حاضرین که همه کمتر از تقی الدین بودند قطع نظر از آن که
 شامی در سیرت خود در معرض بیان سکوت از آن ساخته کوتنها جلوی
 که متهم به تعصب درین باب است بر دایت آن پرداخته مفید بحث
 احتجاج به فعل سبکی شدن نمی تواند زیرا که بودن عمل حضار یک مجلس
 در یک بلد بمتابعه رئیس مصلح عمل رئیس مذکور به وجهیکه حجتی نیست علیه گرد
 از اصول شرعی ثابت نمیشود قوله ص ۴۷ و در سیرت شامی به اشاده
 النص بدعت حسنه بودن این قیام مرقوم است و قرینه واضحی این
 اشارت تعبیر بعنوان جرت عاده کثیر من المحبین در سیاق و قوال
 ذو المحبه الصادقه همان زمانه در سابق است چه معقود و این سیاق
 و سابق غیر از محمودیه و مقبولیه این قیام امر دیگر نمی تواند شد اقول
 باینکه بدعت لا اصل لها عبارت النصوص در بدعتی سیه تجویز اشارت بخلاف
 عبارت کمال مستبعد از اهل علم و فراست است و سابق که محتمل تغییر
 و جویع است و سیاق که بیان واقع اتفاقی است قرینه بر اشارت بخلاف
 عبارت شدن نمی تواند قوله ص ۴۷ و اگر به اسحان نظر رود و در قول
 حضرت عمر رضی الله عنه که در مقدمه التزام اجتماع تراویح لغت البدعت
 بنده فرمودند اصل هر دو معنی منفقود است چه وجود و تراویح اگر چه
 در زمان آنحضرت علیه الصلوٰه و التحیة یافت میشد لیکن بر آن التزام این نیست
 اجتماع عسکه داعی بر اطلاعی همان است فقط وجودی در آن زمان
 برکت اقرآن مقصور نیست و انتفا بر نظیر خود ظاهر اقول بالا گذشت

که اطلاق بدعت بر تراویح به جماعه اطلاق بدعت است بر احیاء سنت
معدوم است آن والا برگاه خود تراویح به جماعت و اجتماع مردم در عهد
حضرت علیه الصلوٰۃ والتحیة موجود بود چنانچه برواقف سیر و حدیث
مخفی نیست اطلاق بدعت بر آن چگونه صحیح باشد قاضی ثناء الله پانی بتی در
مصیف مسلول نوشته نماز تراویح بدعت نیست سنت است ثابت شده
بقول آنحضرت صلی الله علیه وسلم که فرمود فرض علیکم صیامه و سنن
الکم قیامه و هم به فعل او و تراویح مانند سایر نوافل نیست بلکه جماعت
آن ثابت شده به فعل رسول الله صلی الله علیه وسلم در شب که
رواه ابو داود و الترمذی و صحیح و احمد و النسائی و ابن ماجه عن ابی و
امتی و بر آنرا امت و تکثیر عمل چیزیکه از اوصاف طایفه برانجست
اصیل جدا از انجیز ضرورت پس بر آن التزام جماعه تراویح که غیر ضرورت
و تکثیر عمل آن نیست احتیاج اصیلی غیر از جماعه تراویح که در عهد مبارک
مهد حضرت علیه الصلوٰۃ والتحیة موجود بود و نبود و چیزی بر آنکه خود حضرت
علیه الصلوٰۃ والتحیة به عمل آورده باشند و امت و تکثیر عمل آن چگونه
بدعت باشد بالجمله دعوی فقد ان اصل بر آن التزام اجتماع تراویح بر دو
معنی صریح البطلان است قوله صلی الله علیه و آله و آله در اعراب قرآن و تفسیر
کتاب و تعلیم و تعلم علوم از صرف و نحو و غیر آن و سایر مستحکات
متاخرین فقد ان اصل بر دو معنی ظاهر از آنست که در التزام تراویح گفته
شد اقول اول آنکه استخراج اصل بر آنکه یک از اعراب قرآن
و تفسیر کتاب و تعلیم و تعلم علوم از سنت و آثار فرموده اند و دوم احداث
این چیز که به ضرورت بنا بر حفظ دین از مجتهدین است و چیزی که انکه

دین برائے حفظ دین بحکم الضرورات بیچ الخطرات احداث فرموده
 باشند اصل قیاس برائے آن ضرور نباشد پس قیاس چیرگی غیر
 مجتهدین گو محدود در علم باشند احداث کرده باشند بران صحیح بود
 قوله ص ۴۱ البته برائے التزام تراویح بلکه برائے سایر امور خیر اصلی در تراویح
 مذکور استخراج میشود کرد اقول این چه تحافت در مرام است که
 دعوی فقط آن اصل بر دو معنی در اول کلام است و ادعا که امکان استخراج
 اصل در نیت تمام قول ص ۴۱ دعوی این معنی است و میاطی از امام شافعی
 علیه الرحمة نقل کرده حیث قال قال الشافعی رحمه الله ما من خير لعلیه
 احد من امة محمد صلى الله عليه وسلم الا ولما اصل في الشرع اقول
 مقصود شافعی ازین کلام احضار خیر است در چیرگی اصلش در شرع
 موجود باشد پس اینم قول شافعی تأسدا یعنی نمکند بلکه ادم اصول صاحب
 قائل باشند و مشیر جانب نقیر قول و که که در حد بدعت فرموده
 بود قوله ص ۴۱ و نیز این قول شافعی علیه الرحمة دین دوزی قائلین
 احضار بدعت در سئیه و منکرین بدعت حسنه چنان میکنند که آیند
 حاجت به تجسم اقامت بنیات بر آن دفع توهمات این فرقه باقی نمیکند
 اقول چون مقصود فعل شافعی بخاطر رسید و بودن وجود اصل
 مناط خیریت از ان مفهوم گردید درین قول تأسید کسے بود که حصر
 حسن در چیرگی اصلش در شرع موجود باشد میفاید و دین
 دوزی کسے است که محدث فاقد الاصل را بدعت حسنه میگویند
 و در یدگی دین قائل احضار بدعت شرعیه در سئیه و منکر حسن بدعت
 شرعیه باشد قوله ص ۴۱ اشارة غلات ظاهر چنانچه در بر دو سیرت مذکور

واقع شد بر آن اشعار به آنست که نبوت بدعت حسنه چنانکه مرسوم
 نالبدان علوم است موقوف بر وجه اصلش در قرون نلته نیست
 بلکه بپایه از امور مستحده دینیه را که اصلش در قرون نلته موجه
 نیست از بدعات حسنه و امور مستحبیه مستحده کرده اند اقول اینار
 خلاف ظاهر در سیرت شامی محل نظر است زیرا که بودن مراد شامی
 خلاف ظاهر ممنوع است و اینار خلاف ظاهر در سیرت جلی بر آنست
 این اشعار خطابی جلی درین اینار است زیرا که هر محدث در وین که
 اصلش در قرون نلته موجود بنود بالا جماع بدعت سیئه باشد
 قوله **ص** و نیز دانستی است که اگر چه بر آن مطلق قیام تعظیمی که
 این قیام کدائی هم فردی از افراد آن نوع است اصل در شرع
 موجود است لیکن نظر برین خصوصیت اطلاق لا اصل لها برین بدعت
 حسنه نموده اند اقول قیام تعظیمی بر آن تعظیم قیام و وقت قدوم
 اگر ثابت شود اصل مطلق قیام تعظیمی که عام ازین قیام کدائی است
 شدن نمیتواند پس لابد اطلاق لا اصل لها برین بدعت عموماً بنظر
 حرف خصوصیت بر آن اشعار بدعت سیئه بودنش کرده اند
 قوله **ص** و نبوت این دعوی از تحقیق ماسبق و نیز از عبارت
 موسی شرح موطن که از افادات قدوه المحدثین مولانا شاه
 ولی الله محدث دهلوی است پیدا و هویدا است اقول جناب شاه
 صاحب به نقل کلام نووی شافعی در موسی پرداخته اند و حکم
 مصافحه یوم العید و معانقه آن بران متفرع ساخته اند اگر کلام نووی
 حق است مصافحه و معانقه عید جائز بود و اگر کلامش باطل است

چنانکه مصافحه و معانقه
 عید و عید

مصافحه و معافحه عید ناجائز باشد و علماء تعقب نوذی درین باب
کرده اند و جمهور خفیه بر کراهت مصافحه بعد العصر و الفجر تصریح نموده
اند شیخ علی قاری در مرقاة شرح مشکوٰۃ نوشته قال النوذی
اعلم ان المصافحه سنة مستحبة عند کل لقاء و ما اعتاده الناس بعد
صلوة الصبح و العصر لا اصل له فی الشرع علی هذا الوجه و لکن للباس
به و ان اصل المصافحه سنة و کوهم محافظین علیها فی بعض الاحوال
و محافظین فیها فی اکثر من الاحوال لا ینخرج ذلک البعض عن کونه
من المصافحه التي ورد الشرع باصلها و هی البدعة المباحة و قد
شعرنا انواع البدع فی کتاب الاعتصام مستوفی انتهى و لا
یحیی فی کلام الامام نوع تناقض لان استئان السنة فی بعض
الاولیات لا یسبی بدعة مع ان عمل الناس فی الوقتین المذكورین
سیر علی وجه الاستحباب المشرع فان محل المصافحه المشرعة
اول الملاقات و قد تكون جماعة تبتلأون من غیر مصافحه و یصلون
بالکلام و یداکرون العلم و غیره مدیده ثم اذا صلوا یتصافحون
فاین هذا من السنة المشرعة و لهذا صرح بعض علماء ما بلهنا
مکروهة فحینئذ انهما من البدعة المذمومة انتهى و صاحب مجالس
الابرار نوشته و ما ذکره النوذی فی الاذکار و ان کان مشعرا باجتهاد
المصافحه بعد صلوة العصر و الفجر فلا اصل له فی الشرع علی هذا الوجه
لکن لا باس به فانظر کیف اعترفت بان لا اصل له فی الشرع و بعد
هذا الاعتراف لا یفیده ما ذکره من قوله و لکن لا باس به قوله حدیث
ازین عبارت بابتارت چون سبیده صبح میدرخشد که اطلاق

کلمه لا اصل له فی الشرع بر امور مباهه و مستحبه شرعیة نموده اند و
 اطلاق این کلمه بر علی ان عمل را از مشر و عیبه بر نمی آرد اقول قطع
 نظر از نیکه درین عبارت لا اصل له فی الشرع علی هذا الوجه است
 نه لا اصل له فی الشرع فقط انهم است درین عبارت گفتگو دارند
 و بر آن اعراضهاست ازند و کلام مجروح قابل استناد نبود و جهة بر خصم
 نباشد قوله صدق و آنچه در در مختار در جواز مصافحه مذکور است نیز
 موید آنست که ما در صدد آنیم و عبارتش اینست کالمصافحه ای کلاما
 تجوز المصافحه لانهما سنة قديمة متواترة بقوله عم من مصافح اخاه المسلم
 و حرکیده تناثرست ذنوبه و اطلاق المصنف تبعا للدرر و الکفر و
 الوقایة و النقایة و الجمع و المنتقی و غیره یفید جوازها و نوبت
 العصر و قولهم انه بدعة ای مباهة حسنه کما افاده النووی فی اوکار
 و غیره فی غیره و علیه یحل ما نقله عن شارح الجمع من انها بعد العجز و العصر
 لیس بشیء توفیقا فتا لم انتهی اقول صاحب در مختار درین مسئله
 اقتضای کلام نووی که در او کار است کرده لهذا بر خلاف مسکن حنفیه
 قائل اباحه مصافحه بعد العصر و العجز گردیده شایع در در مختار جائیه
 در مختار به ذیل قوله کما افاده النووی نے اذ کاره نوشته لکن قد یقال
 ان المواظبة علیها بعد الصلوة خاصة قد یودی الجہل الی اعتقاد سنیها
 فی خصوص هذه المواضع و ان لها خصوصية زائدة علی غیرها مع ان ظاهر
 کلامهم انه لم یفعلها احد من السلف فی هذه المواضع و کذا قالوا
 بسنية قرره السور التلث فی التواتر مع التبرک احیانا تسلیم بقصد
 وجوبها و نقل فی تبیین المحارم عن المتعقل انه ذکره انهم صافحه

بعد اداء الصلوة بكل حال لان الصحابة رضی الله تعالى عنهم ما صنفوا
 بعد اداء الصلوة ولا بها من حسن الروافض اياه ثم نقل عن ابن
 حزم ان الفجة انها بدعة مكرهه لا اصل لها في الشرع وانه ينهاها
 اولاد يعز بن ابيها ثم قال وقال ابن الحاج المالكية في المدخل انها من البدع
 وموضع المصاحفة في الشرع انها مكرهه لقاء المسلم لاختلافه في اداء الصلوات
 فحيث وضعها الشارع لا يضمنها فينبغي عن ذلك وليس جبر فاعلم
 لما اتى به من خلاف السنة اه ثم اطل في ذلك فراجع اه انتهى
 ونيز ثامي در حاشية مذكوره نوشته قوله وعليه يحل ما نقل عنه
 اى عن النووي في شرحه على صحيح مسلم كما صرح به ابن ملك
 في شرح التجميع فانهم اقول وبهذا العمل بعبد جبار الظاهر انه
 يبنى على اختلاف راي الامام النووي في كتابه وانه في شرح
 مسلم نظرا الى ما يلزم عليه من المخذور والى ان ذلك مخصوصه
 غير مأموره فلا يمارض ما قد مرنا عن الملقط من انها من سنن
 الروافض والله اعلم انتهى ودر مجالس الابرار مرقوم است اما المصاحفة
 في غير حال المرافقة مثل كونها عقيب صلوة الجمعة والعيد
 كما هو العادة في زماننا فالحديث سكت عنه فيسقى بلا دليل وقد
 تقرر في موضعه ان لا دليل عليه فهو مردود ولا يجوز التقليد
 فيه بل يرد به ما روي عن عايشة رضي الله تعالى عنها انه عليه
 السلام قال منبج احداث في امرنا هذا ما ليس منه فهو رد اى مردود
 على ان انتقها من التنقية والشفافية والملكيت صرحوا بتركها
 وكونها بدعة قال في الملقط مكره المصاحفة بعد الصلوة بكل حال

لان الصلابة ما صافحوا بعد الصلوة ولا هنا من سنن الروافض وقال
 ابن حجر من الشافعية ما يفعله الناس من المصافحة عقب الصلوة
 الخمس بدعة مكرهة لا اصل لها في الشريعة المحمدية نبيه فاعلموا ولا
 بانها بدعة ويعذب ثنائيا ان فعلها وقال ابن الحاج من المالكية
 في الدخول ينبغي ان يمنع الامام ما احدثوه من المصافحة بعد صلوة
 الصبح وبعد صلوة الجمعة وبعد صلوة العصر بن داود بعضهم فعل ذلك
 بعد الصلوات الخمس وذلك كله من البدع وهذا التصريح
 منهم ليشير بالاجماع فلا يجوز المحاورة انتهى وينظر مجالس الابرار
 مسطور است ولولم يصرح الفقهاء بكرهها بل كانت مباحة
 في نفسها فحكمنا في الزمان بكرهها اذا داخل عليها الناس
 واحققنا وما سنه لازمة بحيث لا يجزى من تبركها انتهى وشيخ علي
 قاري در مرقاة شرح مشكوة به ضمن بيان اقام بدعت
 نوشتة واما مباحة المصافحة بعد العصر والفجر عند الشافعية
 اما الشافعية فمكرهة انتهى وطبع في ترتيب نوشتة في الملتقط ذكر المصافحة بعد اداء الصلوة
 على كل حال لانها من سنن الروافض وبهذا الحكم في المحاورة انتهى وقروني
 في ايفاح نوشتة المصافحة بعد الصلوة من سنن الروافض انتهى و
 در محيط مرقوم است يكره ان يهاج الرجل بعد اداة صلوة العيد
 في كل حال لان الصلابة ما صافحوا وهو سنة الرافضي انتهى ودر
 وظائف النبي مسطور است ما يفعله العوام من المصافحة بعد الجمعة
 او بعد الفجر او بعد كل ركعة او بعد العيد فهو بدعة مصنوعة انتهى
 ودر فتاوى ابراهيم شاهي ذكره است يكره المصافحة بعد اداء

الصلوة کج حال لان الصحابة ما صافحوا بعد اداء الصلوة ولا بها من
 سنن الروافض انتهی ودر مجموع ماوراء النهر مرقوم است و سنن
 الکافی اخذ الید بعد اداء الصلوة لا يجوز فانه من سنن الروافض
 انتهی و فی تحفة الفقهاء اما المصافحة بعد اداء الصلوة العصر فلا اصل له
 انتهی و شیخ عبد الحق دهلوی در ترجمه مشکوٰۃ نوشته ائمه بعضی
 مردم مصافحه میکنند بعد از نماز یا بعد از نماز جمعه چنانچه نیت
 و بدعت است از جهت تخصیص وقت انتهی و عبد اللطیف
 لاسوری در خلاصۃ الفقه نوشته مکرره است مصافحه کردن بعد
 از فجر و عصر کذا فی انتهی و ابن جیب الله در محکم الطالبین
 نوشته مصافحه از نماز از سنن روافض است انتهی قوله ۵
 و نیز در درختار نوشته فی غیره تشبیها بالواقفین لیس بشیء هو
 مکروه فی موضع النفی فیم انواع العبادۃ من فرض و واجب و مستحب
 فیضید الاباحه و قیل یستحب ذلک کذا فی مسکن و قال الله تعالی
 لواجتمعوا لشرک ذلک الیوم و سماع الوعظ بلا وقوف و کشف
 الیراس جاز بلا کراهت اتفاقا انتهی اقول طحاوی در حاشیه درختار
 بذیل قوله قال الباقی نوشته قال فی النهر و الما صل ان عبادکم
 طائفة علی ترجیح الکراهت و شدوذ غیره انتهی و شامی در رد المحتار
 حاشیه درختار نوشته قوله و قیل یستحب لعلة المراد من قول
 النہایتہ عن ابی یوسف و محمد فی غیر روایتہ الاصول انه لا یکره لما
 روی ان ابن عباس مغل ذلک بالبصره اه قال فی الفتح و هذا
 فیضید ان مقابلہ من روایتہ الاصول الکراهتہ ثم قال و هو الاول

بیان نموده اند
 در بعضی کتب

كما لمقدرة اعتقادية يتوقع من العوام ونفس الوقوف
 وكشف الروس بطلنم التشبه وان لم يقصد فالحق انه عرض للوقوف
 في ذلك اليوم سبب يوجب كالاستقار مثلاً لا يكره اما قصد ذلك
 اليوم بالخرزج فيه فهو في معنى التشبه اذا تأملت وما في جامع الترمذي
 لو اجتمعوا شرف ذلك اليوم جازيحل عليه بلا وقوف وكشف اه والى
 ان الصيغ الكراهية كما في الدرر بل في البحران ظاهر ما في غاية البيان
 انها تحريمية وفي النهران عبارتهم ناطقة بتزجيج الكراهية وشذوذ
 غيره انتهى ودرهنا به حاشية بداهة مرقوم است ليس بشئ اى
 ليس بشئ معتبر متعلق به الثواب وعن ابى يوسف ومحمد في غير رواية
 الاصول انه لا يكره لما روي عن ابن عباس انه فعل ذلك بالبصرة
 ولكن نقول ان ذلك محمول على ان ذلك ما كان للتشبه بل كان للدعا
 الا ترى ان من طاف حول مسجد نبوي به الطواف حول الكعبة بخشي
 عليه الكفر حتى لو اجتمعوا شرف ذلك اليوم لا للتشبه جاز كذا في
 جامع القاضى الترمذى وفي التفاريق عن ابى يوسف يكره ان
 يجتمع قوم فيقرؤوا في موضع يعبدون الله فيه ويفرغون انفسهم
 لذلك والكان معهم المذهب انتهى وشيخ ابن حاتم در فتح القدير حاشية
 بداهة نوشته قوله ليس بشئ ظاهر مثل هذا اللفظ انه مطلوب الا
 وقال في النهاية اى ليس بشئ متعلق به الثواب وهو يصدق
 على الاباحة ثم قال وعن ابى يوسف ومحمد في غير روايته الاصول
 انه لا يكره لما روي ان ابن عباس فعل ذلك بالبصرة انتهى
 وهذا المقالة تضيد ان مقابلة عن رواية الاصول الكراهية وهو الذي

يُفيدُه التعليل بان الوقوف عند قبرته في مكان مخصوص فلا يكون قربة
في غيره وجوابه من المروي عن ابن عباس ان ما كان للتشبه يعقبي
ان الكرامة معلقة بقصد التشبه والادعى ان الكرامة للوجه المذكور ولان فيه
مساواة واعتقاد متوقع من العوام ونفس الوقوف وكشف الرأس يتلزم
التشبه وان لم يعقد فالجواب انه ان عرض الوقوف في ذلك اليوم بسبب
يوجب كالاستسقاء مثلاً لا يكره اما قصد ذلك اليوم بالزوج فيه فهو في
معنى التشبه واذا تأملت ما في جامع المتراشي لواجتهاد الشرف ذلك
اليوم جاز يحل على ما كان بلاد قوف وكشف رأس انتهى وعيني وشرح
كثرة فوضته والتعريف وهو ان يجتمع الناس يوم عرفة في بعض المواضع
متشبهين بالواقفين بعرفة ليس بشئ وعند اخيه في غير رواية
الاصول انه لا يكره لما روي عن ابن عباس رضي الله عنه فعل ذلك بالبركة
وما يفعل اهل بيت المقدس واهل الجامع الازهر بمصر يحل علم هذا الظاهر
مكره لان الوقوف عرف عبادته مختصة بالمكان المعين فلا يكون عبادته
في غير ذلك المناسك وقيل ابن عباس يحتمل ان يكون خرج لاصول
الاستسقاء ونحوه للتشبه باهل عرفة انتهى ودبر الرقي مسطرت والتعريف
ليس بشئ وهو في اللغة الوقوف بعرفات والمراد به هنا وقوف الناس
يوم عرفة في عرفات تشبه بالواقفين واختلف في معنى هذا اللفظ
فقد فتح التقديم ان ظاهره مطلوب الاجتناب فيكون كرواؤه في
النهاية ليس بشئ يتعلق به الثواب وهو صديق على الاباحة وفي
خاتمة البيان اي ليس بشئ في حكم الوقوف لقول محمد في الاصل
دم السك ليس بشئ في حكم الماء وهذا انه شئ حقيقة لكونه موجودا

الا انه لما لم يكن معتبرا في نفسه اسم الشئ وانما لم يعتبر بقرينة فهم لان الوقوف
 لما كان عبادة مخصوصة بمكان لم يجز فعله الا في ذلك المكان كالطواف
 وغيره الا ترى انه لا يجوز الطواف حول سائر البيوت تشبيها بالطواف
 حول الكعبة انتهى فظاهره ان الكراهية تحميمية انتهى ودر هذا الموضع مرقوم
 است ليس بشئ اى في حكم الوقوف كقول محمد بن دم السمك ليس
 اى في حكم الدمار وهذا انه شئ حقيقة الا انه لما لم يكن معتبرا في نفسه الشيئية
 ان الوقوف لما كان عبادة مخصوصة بمكان لم يجز فعله الا في ذلك المكان
 كالطواف وغيره الا ترى انه لا يجوز الطواف حول سائر البيوت تشبيها
 كذا في غايته البيان وهذا ظاهر في انه يكره تحريما وصرح في المخرج
 بانه لو طاف حول المسجد سوى الكعبة يخشى عليه الكفر وفي فتح القدير
 ظاهر في هذا اللفظ معنى ليس بشئ انه مطلوب الاجتناب وفي النهاية
 ليس بشئ يتعلق به الثواب وهو يصدق على الاباحية وعن ابى يوسف
 ومحمد بن يونس رواية الاصول انه لا يكره لما روي ان ابن عباس فعل
 ذلك بالبصرة انتهى وهذا المقالة تفيد ان مقابلة من روايته الاصول
 الكراهية انتهى وبذلك صرح الشارح حيث قال بعد ما ذكر انه لا يكره في
 غير رواية الاصول وجه الظاهر ان وقوف عرفة عبادة مخصوصة فلا يكون
 عبادة دونها كسائر المناسك فاعن ابن عباس يحتمل انه خرج للدعاء
 او الاستسقاء وحمل في النهاية وغيره على انه لما كان للتشبه بالدعاء
 والنسرتح وهذا يقتضي ان الكراهية معلقة به والا ولى اطلاقها او لنفس
 الوقوف وكشف الرؤس تنزه وان لم يقصد نعم نوع من ما يوجب
 الوقوف في ذلك اليوم كالاستسقاء لم يكره والظاهر ان عبارتهم ناظمة

بترجيح الكراهة وتدوذ غيره والله الموفق انتهى ودرغنية المستمل شرح
 منه المصلي مرقوم است والتعريف الذي يفعله بعض الناس من الاجتماع
 عشية عرفة في الجوامع او في مكان خارج البلد في دعون وشبههون
 باهل معرفة ليس بشي من مذوب ولا مكروه وقيل يكره وهو الظاهر انتهى
 ودر جامع الرموز شرح مختصر وقايع مسطوره است ولا اجتماع اى لا يقرب
 شرعا لان اجتماع الناس بعد الزوال في مساجد بهم ذكرين يوم عرفة
 اى تاسع ذي الحجة تشبيها بالواقفين بعرفات لانه لم يرو عنه صلى الله عليه
 وسلم وعن الخلفاء فكان محمد بن داود المحدث من شر الامور وقيل انه نفى كونه
 واجبا او سنة واما نفى استحبابه فلا يخفى ودر شرح مختصر منسوب
 ببلال على قاري مرقوم است ولا اجتماع عطف على الاسك اى لا يندب
 اجتماع الناس يوم عرفة في غير عرفة تشبيها بالواقفين بعرفة لان
 الوقوف عرف عبادة مختصة بعرفة فلا يكون عبادة ووبها وعن
 ابى يوسف ومحمد بن غير روايته الاصول انه لا يكره لما روي عن ابن عباس
 رضي الله تعالى عنه انه فعل ذلك بالبصرة واجب بان ما فعله ابن عباس
 كله كان استسقاء او دعاء انتهى ودر اعداد الفتح شرح نور الايضاح
 مسطوره است والتعريف كى بمعان الاعلام والتطبيب من العرف
 وهو الرشح وان شاذ الضالكة والوقوف بعرفات والتشبه باهل الموقف
 فهو المراد بها فيتميمون في مكان يوم عرفة وهو ليس بشي معتبر فهو
 غير مؤثر وغير مستحب وسئل الامام مالك عن ذلك فقال وانما
 به مخرج هذه الاشياء البسر كذا في الدراية وقال الكمال الاول
 الكراهة لان الوقوف عهد قرينة في مكان مخصوص فلا يكون قرينة

فی غیره استثنی و فی العذر والعذر الصحیح الکراہۃ ولا یجوز الاختراع فی الدین کما فی
 الکافی و فی المنع منہم لمنفردۃ الاعتقاد بیده التي یتوقع من العوام و بعض
 الوقوف و کشف الرؤس یتلزم التشبه وان لم یقصد و یجمل ما ذکره
 فی الکافی بقوله و عن ابی حنیفه انه یسئ لسنه و انما هو حدث احدثه الناس
 فمن فعله جازا ینتی علی کونه بلا وقوف و کشف رؤس و قال الکمال ینتی
 بذو لا یجفی فی اجتماع الناس بهذا الزمن مع الرجال والاحداث و رعاع
 العامة و غیرهم من الشده و الباس و الفتنة و جسم ذلک واجب ینتی
 از انچه مذکور شد چون آفتاب روشن گردید کہ قول بہ اباحت و حسن
 جنبیزیکہ مصداق لیس بشئی است قول مردود است و عبارت کافی
 در اشباع بہ حذف و قصر منقول است و غالیش مقصود خود و کافی
 ازین قصر مقصود و لم یرد بہ نفی شرعیۃ الخ را در عبارت ذخیره قول
 امام محمد و عبارت جامع صغیر قرار دادن غلط است و باطل زیرا کہ
 جامع صغیر از اصول است و از افادات و تقریحات فقہا ظاهر شدہ
 کہ عدم کراہت تعریف منقول از محمد در غیر روایت اصول است
 و در روایت اصول از نشان کراہت است پس اگر قول مذکور
 عبارت جامع صغیر باشد وجود روایت عدم کراہت از محمد در اصول
 لازم آید و اگر در عبارت فتاوی حجتہ و جامع بر مانے تامل و فکر کرده آید
 صدق این مقال ظاہر گردد و معلوم شود کہ عبارت جامع صغیر
 صرف التعریف الذی یصنعہ الناس لشیئ است و لیس زیرا کہ
 در غیر این جملہ در عبارتیکہ از فتاوی حجتہ بہ تسمیہ عبارت جامع صغیر
 نقل فرمودہ اند و در عبارتیکہ از ذخیره بہ تسمیہ عبارت جامع صغیر

نقل نموده اند تفاوتی که هست مبنی بر این معنی است و از عبارت جامع
برائی ظاهر که لم یرد مقوله بعضی مشایخ که شاید مراد از آن امام محمد
باشند نیست **قول** ص ۲۷ و چون اجتماع مردم روز عرفة غیر از عرفات
بشرف این روز و شنیدن وعظ با اتفاق جائز بغیر کراهت است اجتماع
مردم بشرف روز ولادت آنحضرت علیه الصلوة والسلام و شنیدن
آیات و احادیث و قیام هنگام ذکر و وضع آنحضرت علیه الصلوة والسلام
چگونه جائز بغیر کراهت نباشد **اقول** حوز اجتماع مردم بر شنیدن
وعظ بروز عرفة یا دیگر روز بدون التزام و تخصیص عرفه یا دیگر روز مسلم
است و اما حوز اجتماع مردم بروز عرفة بر شنیدن روز عرفة
ممنوع است پس دعوی اتفاق در حوز این اجتماع باطل است
و مدفوع و قیاس اجتماع مردم بشرف روز ولادت بر اجتماع
بر شنیدن وعظ از کسیکه پایه اجتهاد ندارد و مسموع اجتماع بر شنیدن
شنیدن وعظ نه بر شنیدن روز ثابت از سنت و عمل
سلف است و این اجتماع بر شنیدن روز بدون شرف محدث
و مخترع حطام دنیا و خلف ناخلف شرف عین روزیکه تولد حضرت
رسالت علیه الصلوة و التحیة در آن روز شده بر سر و چشم است
اما شرف آنروز و مثل آنروز از هر سال ممنوع و بر قیاس این اجتماع
است حال قیام هنگام ذکر و وضع آنحضرت علیه الصلوة والسلام نورانی
شیر المسی در شرح مواهب لدنیه در شرح لیلیه مولده صلی الله علیه و سلم
افضل من لیلیة القدر من وجوه ثلثة الم نرشته قوله افضل من
لیلة القدر ذکر و امثل بدانکه المفاضلة بین لیلیة الاسرار و لیلیة الهدی

واحوالاً منه بان ليلة الاسراء بالنسبة له صلى الله عليه وسلم افضل وليلة القدر
 بالنسبة لامته افضل وذكر ابن جرير البغلي في مولده بعد ما ذكره امم من البر
 الثلثة مانعه هذا غاية ما وجه به هذا القول وفيه احتمال واستدلال بما لا
 يتجهد المدعي لانه ان اريد تلك الليلة ومثلها من كل سنة الى القيام افضل
 من ليلة القدر فبهذا الافضلية لا يتجهد ذلك كما هو على وان اريد عين تلك
 الليلة فليلاية القدر موجودة واني فضلها في الاحاديث الصحيحة على سائر
 ليالي السنة بعد الولادة بل المبعث بل الهجرة فلم يكن اجتماعها حتى يتالى القدر
 فيها وانما تلك انقضت وهذه باقية الى القيام وقدر الشارح على
 افضليتها ولم يتعرض لليلة مولده ولا امتثالها بالتفضيل وليلا فوجب
 علينا ان نقصر على ما جاز عنه ولا نبتدع شيئاً من عند نفوسنا
 القاصرة عن ادراكه الا بتوقيف منه صلعم انتهى قوله ۸۲۰ از امام بزرگوار
 در عقد جواهر منقول است اقول بر تقدير صحت نقل برزنجي شخصه
 مجهول است بر چه از ان دين باب منقول است لائق احتياج وقابل قبول است
 قوله ۸۳۰ وفتوای مفتیان مذاهب اربعه ومولانا عبد الله سر لاج حنفی
 وعثمان حسن وميا طي شافعي که از مکة معظمه در باب قيام مذکور فرين بهر دو
 دستخط ابن اکابر در دہلي به خالقاہ مفتی کے طريقہ نقش بند یہ مجددیہ
 شاہ غلام علی صاحب مرحوم مغفور سیدہ سوادش برین بیاض برتر
 ہے شود اقول فتوای جملہ مفتیان یک بلد کہ اخلاط ہمہ مذہب اہل سنت باشند حجت
 شرعیہ بر اہل ہمہ بلاد و قرے نیست چه جا کے انکہ فتوای پنج شش
 کسان اخلاط مذہب اربعہ از علمائے یک بلد کہ ہنوز جامع شروط
 افتابنودہ اند بر شرط صحت نقل حجت شرعیہ بر اہل کسان فری

و بواجب و امصار باشد و در فتوای مسیحا علی که از مدائنی دالی رزعه
 عراقی استناد است بر تقدیر صحت نقل و کس از این ان لائق اعتماد
 نیست مدائنی مروی مجهول است و ابو زرعه عراقی در تعلید مدائنی معین
 از مذاهب اسماء اربعه چنین سخنهای کرده که شاید مقبول خاطر جناب صاحب
 اشباع برگزینفتند قوله ص ۹۹ پس بلا شبهه ثابت و متحقق شد که
 قیام وقت ذکر ولادت آنحضرت صلی الله علیه و سلم چنانچه متعارف
 درین دیار و امصار و دیگر بلاد اسلام از عرب و عجم است متواتر است
 از اسلام کرام و علمای فحاش است واجب الاتباع باشد اما صغری
 پس نظریه شواهد مذکوره که انفاذ کور شد از بدیهیات اولیه اقول
 از شواهد مذکوره صدق صغری برگزینمغفوم نمی شود چه جائز است اولیته
 آن از آنها مستغاد گردد و از استقرار ظاهر کذب صغری است قوله ص ۹۹
 و اما کبری پس با وجود اشرع عبدالله بن مسعود که ماراه المسلمون حنا فمغفوم الله
 حسن از لقرن در مختار و غیر آن از کتب فقه ارجح بدیهیات است
 اقول کلیته کبری ممنوع است و قول باطل بدیهیات بودنش کلام
 باطل و موضوع است و افاده اثر ابن مسعود بر این معنی محل نظر است
 چنانچه از بالا ظاهر است و لقرن بود در مختار قابل اعتبار نیست چه جا
 آنکه در دیگر کتب بخلاف آن موجود باشد قوله ص ۹۹ در مختار
 بکثیر ایام تشریق مینویسد و لا باس به عقیب العید لان المسلمین
 تواتر نه موجب اتباعهم و علیه السلیخون انتهی اقول دیگر کتب مال مال
 از منع آن بوده اند فی الهدایه و هو عقیب الصلوات المفروصات انتهی
 و فی حاشیه تها فیه اشاره الی ان لا یکبر لعید الوتر و صلوة العید النافله

بیان کبریات شرعی
 عبد القادر عابد

انہی وفي السراج الراج شرح قنن القدوری قولہ المفروضات
 تحریر من التوتروصلوۃ العیدین انہی وفي مطالب المومنین سئل
 الفقیہ ابو اللیث من التکبیر بعد صلوة العید یوم النحر قال علی قول
 اصحابنا غیر مسنون لکن الناس اعتادوا التکبیر بعد صلوة العید فلا
 بأس بذلک والقوی علی انہم یمنعون کذا فی منافع المسائل انہی قولہ
 صلیہ و چون منشاء این قیام فقط تعظیم و تکبیر حضرت علیہ الصلوۃ
 والسلام است پس اگر کسی از حاضرین مجلس منیف مولد شریف تحلف ازین
 قیام سازد و بہ اتباع حاضرین مجلس در قیام نہ پیردازد البتہ مورد ملام
 و ہدف سهام سبزدنش و عتاب ہر خاص و عام باشد **اقول** چون
 استکفاف مستکفی ازین قیام محدث بوجہ اطاعت حضرت سید الانام
 علیہ الصلوۃ والسلام و اتباع صحابہ کرام است تحلف ازین و ترک اتباع
 حاضرین ذران موجب تحسین و مدح است نہ باعث ملامت و قدح مثل اگر
 حاضرین مجلس تعظیم حضرت رسالت بسجده کنند و ششخہ از جہت اطاعت
 و سبہ علیہ الصلوۃ والتحیۃ بہ اتباع حاضرین پیردازد و تحلف از سجده نہ نما
 ششخص مذکور نزد اہل دین مورد مدح و تحسین بود نہ محل لوم و تہجین **قولہ**
 صلیہ و باوجود این مخدور شرعی چنین تحلف منافی اداب صحبت و سن
 محاشدہ کہ قطع نظر از امر مذہب و مستحسن موافقہ باقوم در امر مباح
 ہم از استحکات عادی و عرفی و مخالفتہ دران قبیح و مذموم کہ مستلزم نفرت
 و وحشت جماعت است و موید اینست انچہ از قلم ہدایت رقم مولانا امام غزالی
 علیہ الرحمۃ در احیاء العلوم تراویدہ **اقول** کہ استحسان موافقہ باقوم
 در ہر امر مباح مسلم عرف عام باشد لیکن اباحت این قیام محل کلام بود

پس تخلف ازین قیام منافی ادب صحبت نباشد و اتباع سنت
و اجتناب از بدعت بجهت تنفر و توحش جماعه اهل بدعت از ان ترک کرده
نه شود و بسیار که از اقوال شیخ ابی حامد غزالی چنان بوده اند که غالباً
مکروه خاطر جناب صاحب شجاع باشند درین صورت بالفرض اگر این قول
شیخ ابی حامد مقبول خاطر خصم نیفتد چه محذور لازم آید **قال** شیخ
ابو حامد الغزالی فی المنحول و اما ابو حنیفه فقد قلب الشریة نظر المظن و شمس
سلکها و جزم لظاہر انتہی و قال فی الاحیاء فائدة فان قیل فہل
یکوز لہنہ السمیریزید لکوبہ قاتل الحسین او امر بہ قتلہ ہذا لم یثبت اصلاً فلا یکوز
ان یقال انه قتله او امر بہ الم یثبت فضلاً عن اللغۃ لانه لا یکوز لہ
مسلم الی کبیرۃ من غیر تحقیق انتہی **قول** ۹۵ مقام عبرت است کہ بہ
فجوات ماراہ المسلمون حنا فہو عند اللہ حسن تواریث مسلمین موجب
اتباع و حجت شرعی باشد تواریث علمائے سکنہ مہبط وحی و مورد
جہود ملائکہ مقدسہ لایق تاسی و اقتداء و حجت شرعی نباشد **اقول**
کلام در شرح ماراہ المسلمون حنا فہو عند اللہ حسن بوجہیکہ احتیاج
از ان در محل نزاع ساقط است بالگذشت و عمل سکنہ مہبط وحی و
مورد جہود ملائکہ درین زمان کو علما باشند کیف ما اتفق حجتہ شرعیہ نیست
شیخ علی قاری در مرقاۃ شرح مشکوٰۃ نوشتہ و اکثر الطرطوسی الاجتماع
لیلتہ الختم فی الترویج و لضب المناہر و بین انہ بدعتہ منکرۃ قلت رحمہ
اللہ ما غطنہ و قد ابتلی بہ اہل الحرمین حتی فی لیلای الختم بحیصل اجتماع من
الرجال والساہ والصغار والجدید ملا یحصل فی الجمعۃ والکسوف والعبید
و یرتب علیہ الف والعید والمنکر الحدید و یرتب علیہ النساء و یرتب علیہ

کلمہ غزالی در تہذیب الاخلاق
شیخ ابی حامد غزالی
کتاب التہذیب

بیان تہذیب و تہذیب
کتاب التہذیب

بیت الملک الجبار ویقفون علی مینة عبدة النیران فی طیش المظان
 حتی یضیق علی الطائفین المکاث ویثوثون علیهم و علی غیرهم
 من الذاکرین والمصلین وقرء القرآن فی ذلک الزمان فشیال الله العف
 والعافیه والغفران والله المستعان انتہی قولہ ۹۵ معہذا درکتب معتدہ
 بجای خود مصرح است کہ در امور غیر ممنوعہ رواج ہر شہر معتبر است
 ملکہ عمل بہ امور غیر ممنوعہ مردہ اہل اسلام واجب نوشتہ اند پس
 ہر گاہ رواج ہر شہر در امور یکہ نفس شرعی در منع آن وارد نشد و شرع
 معتبر ملکہ واجب باشد امور مردہ اکابر علمائے حرمین شریفین چگونہ
 معتبر نباشد اقول اول محل نزاع بدعت و امر محدث در دین
 است و بدعات از امور ممنوعہ اندہ از امور غیر ممنوعہ دوم اعتبار
 رواج یک دوشہر در امور غیر مخصوصہ معاملات کہ نزد بعض علماء است
 در معاملات ہمان یک دوشہر است نہ در معاملات ہمہ قری و ہما
 چہ جائے آنکہ رواج شہرے در عبادات غیر مخصوصہ حجۃ شریف
 پرے عبادات جملہ بلاد باشد سوم امام اعظم رحمۃ اللہ علیہ در
 بسیاری از معاملات نیز بخلاف تعامل بلاد حکم فرمودہ و بیع اعتبار
 رواج ننمودہ اند ہر حال تقیم اعتبار رواج ہر شہر در امور غیر ممنوعہ محل تعجب
 اریقطافانہست و قول بوجوب این اعتبار عموما صریح البطلان در دین
 مذکور است کہ استقراض خیر عدد او در نہا برد و نزد امام محمد جائز نیست
 بسبب تعامل ناس و نزد امام الشیخہ عدد او در نہا برد و نزد امام ابوہنر
 صرف عدد او جائز نیست و نیز در ہدایہ مسطور است لو باع الخطلہ بخنہا
 متاویا در نہا او الذہب بخنہ متماثلا کیلا یجوز عندہما و ان

بیان تعامل بلاد

تقارن و آنکه انتہائی نامی در رد المختار حاشیه در مختار به ذیل فالترقیه
 المتعارفہ سے زمانہ آثارہ عندہ لاعدہ ہا نوشتہ اقول کون ذلک
 متعارف الا تصفی جوازہ عند الامام القائل بحرمۃ الکلام و لو امر الموعوف
 اور و سلام استدل لا با امر ولا عبرۃ بالعرف الحادث اذا خالف النفس
 لان التعارف انما یصلح و لیس علی الجمل اذا کان عاماً من عہد الصحابہ
 و المجتہدین کما مر جوابہ انتہی و حضرت شیخ احمد سرہندی مجدد مائۃ الف
 ثانی در مکتوبات خود میفرمایند و اجتناب از اسم و رسم بدعت ناما
 از بدعت حسہ در رنگ و روش بدعت سیئہ احتراز نمایند بو
 ازین دولت بمشام جان او نرسد و این معنی امروز متغیر است
 کہ عالم در دیار بدعت غرق گشتہ است و بہ ظلمات بدعت
 آرام گرفتہ کرامحال است کہ دم از رفع بدعت زندہ و بہ احیائے
 سنت لب کشاید اکثر علمائے این وقت رواج دہند کاسے
 بدعت اند و نحو کنندگان سنت بدعت ہا سے پیش شدہ را تعاطل
 حلق و النسۃ بجزا بلکہ بہ استخوان آن فتویٰ میدہند و مروج ہا بہ بدعت
 دلالت مینمایند چہ میگویند اگر ضلالت شیوع پیدا کند و باطل
 متعارف شود تعاطل گردد و مگر منیدانند کہ تعاطل دلیل استخوان
 نیست تعاطلیکہ معتبرست همانست کہ از صدر اول آمدہ است تا باجماع
 جمیع مردم حاصل گشتہ کا ذکر فی الفتاوی الغیائیۃ قال الشیخ الامام
 الشہید رحمۃ اللہ سبحانہ لا ناخذ باستخوان شیخ بلخ و انما ناخذ بقول
 اصحابنا المتقدمین رحمہم اللہ سبحانہ لان التعاطل فی بلدۃ لا یدل علی الجور
 و انما یدل علی الجور ما یکون علی الاستمرار من الصدر الاول فیکون

فيكون ذلك دليلا على تقرير النبي عليه وعلى الله الصلوة والسلام اي نعم
 على ذلك فيكون منه عليه وعلى الله الصلوة والسلام واما اذا لم يكن
 كذلك لا يكون فاعلم حجة الا اذا كان ذلك من الناس كاطمة في البلدان
 كلها ليكون اجماعا والاجماع حجة لا تتركى انهم لو تعاملوا على بيع الخمر وشرها
 الربوي لا يفتي بالحل وشك نيت كه علم به تعامل كافة الناس وبه عمل جميع دول
 وبلدان از حيطه بشره خارج است باقى ماند تعامل صدر اول كه في
 الحقيقة تقرير است از ان سرور عليه وعلى الله الصلوة والسلام
 وراجع است به سنت او عليه وعلى الله الصلوة والسلام بدعت
 كذا است وحسن بدعت كدام انهي قوله صلوات الله وانيجات كه صاحب
 هدايه توارث اهل حرمين را در جواز اذان فجر قبل از وقت حجت گرفته
 حيث قال يجوز للفجر من الضعف الاخير من الليل لتوارث اهل
 الحرمين انهي اقول يا عجب كه حجت گرفتن صاحب هدايه به توارث
 اهل حرمين در مقام ظاهر نموده اند حال آنكه صاحب هدايه اين احتجاج
 مقبول نداشته مروود را كه در هدايه از ابي يوسف رحمه الله تعالى
 منقول است در اينجا نقل فرموده اند اصل عبارت هدايه انست
 قال ابو يوسف وهو قول الشافعي يجوز للفجر في الضعف الاخير
 من الليل لتوارث اهل الحرمين والحج على الكل قوله عليه السلام
 لبلال لا تؤذن حتى يسبطين لك الفجر هكذا وبسيدة عرضا منته
 ودر عبايه حاشيه هدايه به ذيل والحج على الكل مرقوم است ايما على
 ابى يوسف والشافعي واهل الحرمين يعني ان الحديث حجة على الله
 والماخوذ منه انهي ومع هذا به شهادت قرب زمان ظاهر كمتدك

كلفه و نظر من صاحب هدايه

قاضی ابی یوسف توارث اہل حرمین قرون ثلثہ است قولہ ص ۹۴
 وبالترادو پنجمہ روایت حافظ محمد بن طاہر المقدسی است کہ بہ سند خود
 از زید بن ثابت رضی اللہ عنہ آورده و قال اذ ارایت اہل المدینہ
 راجعوا علی کل شیء فاعلم انہ سنیۃ انتہی اقول بقرض صحت
 این روایت مراد از اہل مدینہ در روز بیت صحابہ کرام اند کہ در عہد
 زید بن ثابت موجود بودند قولہ ص ۹۴ ولید بن ابی شیبہ از شیخ قول
 اہل مدینہ راجعہ گرفتہ اند چنانچہ در عینی شرح کفر مرقم است و ذکر
 شمس الثمہ السخسی ان من شیخ بلخ اختار و اقوال اہل المدینہ
 سنۃ چنان استیجار المسلم علی تعلیم القرآن فمن ایضا نقول بالجواز اقول
 اختیار قول اہل مدینہ بنا بر موجد بودنش بہ وجہی حجت مکملہ خلاصہ
 کلام عینی است سنۃ مستلزم احتیاج بہ قول اہل مدینہ بنود بسبب استشہاد
 بشرح کفر عینی بہ حجتہ گرفتن بیشتر از شیخ قول اہل مدینہ را
 جمیع بنات قولہ ص ۹۴ و زہدایہ نے نوید و بعضی سنۃ بخنا استحسنوا
 الاستیجار علی تعلیم القرآن الیوم لانہ ظہر التوائی فی الامور المدینۃ فغیر
 الاستیجار یصح حفظ القرآن و علیہ الفتوی و در نہایہ نوشتہ ہم
 انتمہ بلخ فافہم اختار و اقول اہل المدینہ انتہی اقول از ہدایہ و نہایہ
 ظاہر کہ مستحسان استیجار و اختیار قول اہل مدینہ بنا بر ظہور توائی
 و امور مدینہ و خوف تصحیح قرآن است نہ بنا بر حجتہ بودن قول اہل مدینہ
 قولہ ص ۹۴ و طرفہ اینست کہ در فتاویٰ مغنیان مذکور است راجعہ و نیز در فتاویٰ
 مولانا عبد اللہ سراج خفی و مولانا حسن و میا علی شافعی در مستحسان
 قیام نقل و حکایت از استحسان علما کا بعضین است نہ کما اجتہاد و علما

حرین چنانچه عبارت بدانما استحقاق العلماء و رفوای هر یک از علما
 مرقوم است پس این قیام از مقدمات علمای حرین نمیتواند شد
 اقول اهل از کجا معلوم شد که مراد عبد الله سراج و حسن و مسیاطی
 از علما علمای سابقین اند و ووم بر فرض این اراده ان سابقین
 غیر اصحاب قرون گذشته و غیر محتجبدین باشند و کلام در استخوان
 این سابقین همچو کلام در استخوان لاحقین است **قوله**
 ص ۹۷ و طرفه ترائیکه بدعتی بودند مقصور و محصور در علمای حال
 نیست بلکه سلف صالحین حرین شریفین را نیز این مستحقان
 از ارباب بدعت میداند چنانچه استناد به رسائل بعضی افاضل
 که ملا علی قاری هم یکی از انجمله است برین دعوی گواه است اقول
 سلف صالحین ششرون اهل بدعت حرین گو در زمان متقدم
 گذشته باشند خطا است بالا از حصول قیام نصر الله کابلی بیان
 کرده شد که در یک زمان همه ششرون حرین زیدیه بودند و حاشا که
 کسی از مسلمین سلف صالحین لایما سلف صالحین حرین
 ششرفین زاد و بوم الله ششرفا را از ارباب بدعت انگار و از سب
 سلف نکال آخرت بر او خود حاصل نماید **قوله ص ۹۷** چون متبع
 و تصفح رسائل علمای مدوحین و غیر این کرده شد شاید ان
 صحبت این استناد و تشبهات هنوز در نظر نیفتاد پس این فقره
 بلامرینه است اقول رساله شیخ علی قاری در رد بدعات حرین
 نیز بعضی احساب را قلم موجود است پس کلام در محبت این استناد
 و تشبهات و غیره بلامرینه و مطرود است **قوله ص ۹۷** مصداق تفرقه

تنزل و تسلیم گویم که اگر مرد او از بدعات حرمین بدعات حسنه است
 که ائمه عظام و علمائے کرام انرا تلقی به قبول نموده اند پس بمنطبق
 صدق و نطق من سن سنه حسنه فلم اجزواجر من عمل بها
 ایجاد و احداث چنین بدعات موجب تضعیف اجر و ثواب است
 اقول تجویز اراده بدعات حسنه از بدعات در رساله رو بدعات
 حرمین از عاقل ففعل ما هن فاضل با بعد است و تضعیف
 اجر و ثواب در احداث بدعه از من سن سنه فی الاسلام سنه حسنه
 الحمد میست فهمیدن غلط است زیرا که سن در حدیث مذکور بمعنی
 یعنی خروج از سن الکن است به دلالت سیاق و سباق
 و شهادت حدیث دیگر که در آن وارد است من اجلی سنه من نخی
 قدامیت بعدی فان له سن الاجر مثل اجر من عمل بها و یا بمعنی سلك
 از سن الطريق بهر حال بمعنی احداث نیست قوله ص ۹۵ و اگر سخا و العه
 مرد او از آن بدعات سئیه است پس برین تقدیر مضمون این مصلح
 چون کفر از کعبه بر چیز و کجا ماند مسلمانی از اهل سنت و جماعت بلکه
 از دین اسلام تاسه و نشانی در تمام عالم باقی نخواهد بود که فساد
 اصل متعدی بقا و فرغ است اقول اگر اکثری از اهل حرمین مستبد
 بدعات و معاصی شوند چنانکه در یک زمان همه شر فاریه بپوش
 چه ضرورت است که از اهل سنت و جماعت بلکه از دین و اسلام تاسه
 و نشانی در تمام عالم باقی نماند بقا اهل سنت و جماعت و دین
 و اسلام موقوف بر بقا اهل سنت و جماعت در حرمین نیست و در
 قلیل گذشته که حرمین شریعتین در تسلط و تأسیه بودند و غلب

ایشان در آنجا شایع بر قاعده صاحب شبلع حقیقه
 مذہب و مہمبہ کہ مبغوض خاطر وی است ظاهر شد و نعم ما قبل
 حسن زبیرہ بلال از حبش صہیب از روم ز خاک مکہ ابو جہل ایخہ
 ابو العجی است قول ص ۹۹ احادیث صحیحہ کہ در مناقب حرین وارثت
 بزنا طرین کتب حدیث مخفی و محبتی سن باشد درین مقام بنا خیر ہمار
 بایراد حدیثی از مشکوٰۃ کہ در باب الاعتصام بالکتاب والسنة ذیل
 فصل نامی مذکور است اکثفا میرود و عن عمر بن عوف رضی اللہ

عنه قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم ان الدين ليأزر الے
 الحجاز كما تازر الحجة الى حجرجها الم اقول شرح این حدیث در باب
 اول از عینی گذشت و شرح دیگر احادیث بران قیاس باید کرد
 پس استدلال بہ احادیث بر مختصرات بدون فهم معنی و دریافت
 ان از ماہرین شعار اہل علم و دین نیست قولہ صاحب ساری از
 مستحبات متاخرین است کہ در قرون نلمشہ اثر سے ازان پیدا نیست
 و علماء آنرا بقبول پیش آمده مستحب و مستحسن شمرده اند اقول مراد
 از متاخرین اگر مجتہدین امت اند پس نزاع نیست در قبول استحسان
 ایشان زیرا کہ ہمہ آنها مستند بہ کتاب و سنتہ بوده اند و اگر غیر
 مجتہدین است اند پس در قبول مستحبات ایشان عموما کلام
 است و ہر کہ از علماء مستحبات ایشان را بدون ثبوت آنها از
 دلیل شرعی مستحسن و مستحب دانستہ لائق طام است قولہ
 از انجملہ است تلفظ در نیت نماز اقول چون در منقول بودن
 تلفظ بالنیۃ از ائمہ مجتہدین کلام است لهذا در مستحسن تلفظ

وعدم استحقاق آن اختلاف است اهل استحقاق قیاس بر تلفظ در
جمع نموده اند و منکرین استحقاق به عدم فعل حجت گرفته اند و بر تقدیر یک
نقل آن از مجتهدین بصحت نزد قول منکرین قرین جواب بود و
استحقاق علماء غیر مجتهدین گویند و در فقها با شد خطا
و لاین استحقاق اهل الالباب باشد فی میزان الشعرانی قول الاثمه
ان النطق بالنبیة کمال فی العبادة مع قول مالک انه یکره النطق
بها انتہی و فی فیض الباری شرح صحیح البخاری اختلافوا فی
التلفظ بها بعد الاتفاق علی ان الخبر بها غیر مشروع مطلقا فقیل
مستحب و قیل بدعته و قیل تکره لانه لم یثبت عن رسول الله
صلی الله علیه وسلم من طریق صحیح و الاضعیف انه کان یقول عند
الافتتاح اصی کذا و الا عن احد من الصحابة و التابعین بالنبی و فی
امداد الفتح شرح نور الایضاح و فی مجمع الروایات التلفظ
بالنبیة کرهیه البعض لان عمر رضی الله عنه ادب من فعله و احب بعض
لما فی من تحقیق عمل القلب و قطع الوسوسة و عمر رضی الله عنه
انما زجر من جهر به فاما الخافه بها فلا بأس بها کذا فی حوامع الاحکام
و لو اجمع الالهام انتہی و قال الشیخ ابن الهمام فی فتح التقدیر
قال بعض الحفاظ لم یثبت عن رسول الله صلی الله علیه وسلم بطریق
صحیح او ضعیف انه کان یقول عند الافتتاح اصی کذا و الا عن احد
من الصحابة و التابعین بل النقول بانہ صلی الله علیه وسلم اذا قام
الی انصلوة کبر و قیل بدعته انتہی و حمل بدعته درین کلام ابن ہمام بر
بدعت حسنة فوجب القول بها لیرضی قائل باشد زیرا که مراد ابن

هم از بعض الحفاظ شیخ شمس الدین ابن القیم است و از کلام ابن قیم
 و زاد المعاد بدعت سیئه بودن تلفظ بالنیة مستفاد می شود فی
 شرح الشریبانیة و قال الکمال ابن الهمام قال بعض الحفاظ یلیق
 به ابن القیم الجوزیة كما افاده من لفظه رحمه الله لم یثبت عن رسول
 الله صلی الله علیه وسلم بطریق صحیح ولا ضعیف انه کان یقول عند
 الافتتاح اصله کذا ولا عن احد من الصحابة و التابعین بل المنقول
 انه کان صلی الله علیه وسلم اذا قام الصلوة کبر و بده بدعته انتهى
 و قال الشیخ شمس الدین ابن القیم فی زاد المعاد کان اذا قام الی
 الصلوة قال الله اکبر ولم یقل شیئا قبلها ولا تلفظ بالنیة ولا
 قال صلی الله علیه وسلم اصله صلوة کذا استقبل القبلة اربع رکعات
 اما ما رواه ما و ما و لا قال اداء و لا قضاء و لا فرض الوقت و بده عشر
 بدع لم ینقل عنه صلی الله علیه وسلم احوط باسناد صحیح ولا ضعیف
 ولا سند و مرسل لفظا واحد منها البتة بل ولا عن احد من الصحابة
 و لا استجابة احد من التابعین و لا الائمة الاربعة و انما عن بعض المتأخرین
 و قول الشافعی فی الصلوة انها لیت کالصیام و لا یدخل فیها احد
 لا یدکر فطرین ان الذکر تلفظ بالمصلی بالنیة و انما زاد الشافعی بالذکر کبر
 الاحرام و کیف یتحب الشافعی امرالم فیعله رسول الله صلی الله علیه وسلم
 فی صلوة واحدة و لا احد من خلفائه و اصحابه و هذا مذہبهم و سیرهم
 فان وجدنا حرفا واحد منهم فی ذلک قبلنا و قالیناه بالقول بالتسبیح
 و لا یدعی من بدیعهم و لا سنة من سنتهم الا ما تلقوه عن صاحب الشریع
 صلی الله علیه وسلم انتهى و قال القسطلانی فی المواہب

اختلف العلماء في التلفظ بها فقال قائلون هو بدعة لانه لم ينقل
 فعلم وقال اخرون هو مستحب لانه عون على احتضار نية للقلب
 وعبادة للسان كما انها عمودية للقلب والافعال المنسوبة لعبادة
 الجوارح نحو ذلك اجاب الشيخ تقي الدين والحافظ عماد الدين بن كثير
 واطيب بن القيم في رد الاستحباب واكثر من الاستدلال بما
 في ذكره طول يخرجنا عن المقصد انتهى وقال العابد السندري في
 الموهب اللطيفة شرح مسند ابي حنيفة واما التلفظ بالنية فهو خلاف
 السنة اذ لم ينقل ذلك من النبي صلى الله عليه وسلم والصحابة ومن تبعهم وقد
 ثبت في الصحيح انه صلى الله عليه وسلم كان اذا قام الى الصلوة قال الله اكبر
 ولو كان يقول شيئا قبل التكبير لروى ذلك وقد صح ايضا انه صلى
 الله عليه وسلم للمشي صلوة اذا قمت الى الصلوة فكبر والفرار
 تدل على تعقب التكبير بالقيام من غير نزاع من غير ان يتخلل بينهما
 شيء اخر قال ابو داود وسالت محمد بن اسمعيل انك تقول قبل
 التكبير شيئا قال لا والا تبارع كما يكون في الفعل
 يكون في الترك فمن واظب على ما لم يفعل اثاره صلى الله عليه وسلم
 وسلم فهو مستحب بشمول قوله عم من عمل عملنا ليس عليه امرنا فهو
 رد دلائل انما بدعة مستحبة استحسانا لا استحسانا
 على استحضار النية لمن احتاج اليها وهو صلى الله عليه وسلم
 واصحابه لما كانوا في مقام الجمع والحضور لم يكونوا محتاجين الى
 الاستحضار المذكور لانا نقول اثبات هذه المقدمات وليس على
 ان هذا مستحسن وكلما كان مستحبا كان افضل ومعلوم

انه صلى الله عليه وسلم لا يالي الا بالافضل لقوله صلى الله عليه وسلم
 اني اخشاكم واعلمكم بالله انا فاذفع حينئذ ما قيل ان التلفظ بها
 عبادة اللسان كما انها عبودية للقلب والافعال المنسوبة لعبادة الجوارح
 لانه لو كان كذلك لما عدل الشارح صلى الله عليه وسلم عنها واخذ
 استغيا ب التلفظ بها من قوله صلى الله عليه وسلم ليكن حجة وعبرة
 وقياهم في ذلك عليه اخذ بعبد غير متوجه لانه انما قال ذلك في
 ابتداء احرامه تعليمها للصحابته ما يعلون به ويعقدونه من الشك
 ولقد صلى صلعم اكثر من ثلثين الف صلوة فلم يثقل انه قال بونيت
 ان اصلي صلوة كذا وكذا وتركة صلعم سنة كما ان فعله سنة
 والفرق بين الحج والصلوة انهما من ان يقاس احدهما على الاخر والي
 بزمال ابن القيم في الهدى النبوي وتبعه من علماء الشافعية على القار
 في شرح التكملة انتهى قوله ص ۱۴۱ واذ عجائب منقولاتي كه ياد از غفران
 زار كشيمر سيد بدانيت كه بعضي از مدعيان علم و دانش با وجود
 اعتراف به انيكه علما و تلفظ در نيت نماز مستحسن نوشته اند گويند كه
 چون اين تلفظ مانور از قرون ثلثه نيت بدعت است و اين بابت
 چه جا به رفع سنت رفع فرض مے نمايد چه اين تلفظ مورث
 غفلت از غنيت قلبي كه فرض است خوابد پس به تجويز اين
 تلفظ ترك نيت كه فرض است لازم آيد اقول مقتضاي اين دري
 و بني نسبت بعضي كبر امت نبوي يعني حضرت شيخ احمد سه ندي
 مجدد مائة الف نامي صرف به الصافي و هو كف نف نامي است حضرت
 شيخ در مکتوب صد و شصت و ششم از جلد اول مکتوبات نوشته

سنت که رفع فرض مینماید چه از تجویز آن اکثر مردم بزبان اکتفا
 مینمایند و از غفلت قلبی پاک نوازند پس درین ضمن فرستاده از
 فرائض نماز که نیت قلبی باشد متروک میگردد و به فائده نماز میرساند
 علی هذا القیاس سائر المتبدعات والحدیثات فانهما زیادات علی
 السنه ولو بوجه من الوجوه واز زیاده نسخ و القیاس رفع فعلی کمالات
 علی متابعت سنه رسول الله علیه وعلی الله من الصلوات اهتمام و التسلیمات
 الکلیه و الاکتفا علی اقتدار اصحاب الکرام فانهم کالنجوم باهم اقتدیتیم
 اقتدیتیم فاما القیاس والاجتهاد فلیس من البدعه فی شیئی فانهما
 من مظهر المعنی المخصوص لا مثبت امر زائد فاعتبروا یا اولی
 الابصار والسلام علی من اوج الهدی والترم متابعت
 المصطفی علیه وعلی الله الصلوات والتسلیمات انتمی
 بیند که درین کلام شیخ صورت بودن تلفظ براس
 غفلت از غیمیت قلبی کجاست بلکه مفادش صرف
 اخبار و بیان واقع انیمحنی است که تجویز تلفظ بلا اجازت
 شارع موجب اعتراض مردم به تلفظ شده چنانچه
 مشاهده است که صدای مردم در نیت نماز اکتفا بر
 نیت ان اصلی گذازمیکنند و از عزیمت قبله
 یک لحث غافل میباشند قوله صلوات سبحان الدان
 خوش فهمی این بزرگان تماشا کردیست که اینقدر ندانستند
 که مواطاة ذکر الهی با عزیمت قلبی موجب تقویت است اقول
 اینچه بگوید از تفریق بر اکابر و سب ایشان است و از خوش فهمی

نموندانستند که مواطاة ذکر رسانی با غنیمت قلبی در آن وقت سیر
 شود که غنیمت قلبی با تلفظ موجود باشد و از تجوید تلفظ به اول شماع
 چنان اتفاق افتاد که اکثر مردم به زبان اکتفا مینمایند و از غفلت قلبی
 باک نمیدارند **قوله** ص ۱۰۱ معنی اگر ذکر رسانی موجب غفلت از حضور قلبی
 باشد لازم آید که نماز احدی از عوام و خواص منصف به صفت
 کمال او انگرود **اقول** حضرت شیخ سرهنیدی به ایجاب ذکر رسانی
 بر غفلت از حضور قلبی حکم نموده بلکه صرف ارشاد این معنی فرمود
 که تجوید ذکر رسانی بدون حکم شارع درین موضع باعث بر اکتفا اکثر
 مردم به ذکر رسانی و ترک حضور قلبی گردیده پس این بدعت چه جای
 رفع سنت رفع فرض گردانیده **قوله** ص ۱۰۱ و هرگاه حال نماز که فاضلترین
 عبادات است چنین باشد دیگر جهات شرعی و ذکر هر کلمه طیبه
 را که مانع از احادیث صحیحیه است و آنرا امشاج گرام موجب تصفیه
 قلب و موجود حضور قلبی قرار داده اند چه باید گفت **اقول** یک حدیث
 صحیح هم مورد باب ذکر هر کلمه طیبه به نظر نیامده چه جای آنکه مانع باشد
 از احادیث صحیحیه و علما به کراهت و بدعت بودن جهردار ذکر کاری که
 مانع از آنها جهرنیت تصریح فرموده و به استثناء ابن حرم همه اتفاق
 دارند بر عدم استیجاب جهردار رفع صوت به ذکر اخراج البیهقی فی سند
قال نفس بن عباد کان اصحاب رسول الله صلی الله علیه وسلم
 یکرهون رفع الصوت عند التکلیف عند القتال وعند المنازة
 وعند الذکر **وقال** الشيخ ابن حجر فی فتح الباری شرح صحیح البخاری
قال الطبري فيه كراهية رفع الصوت بالدعاء والذكر به قال عامة السلف

باری ذکر جهردار

سن الصحابة والتابعين انتهى وقال العيني في عمدة القاري شرح
 صحيح البخاري قال ابن بطال اصحاب المذاهب المتبوعة وغيرهم متفقون
 على عدم استحباب رفع الصوت بالتكبير والذكر حاشا ابن حزم انتهى
 وقال ابن الهمام في فتح التقدير والاصل في الاذكار الانخفاض
 والجهر بها بدعة انتهى ووربرهان شرح مواهب الرحمن مرقوم است
 ان رفع الصوت بالذكر بدعة لمخالفة قوله تعالى واذا كررك في نفسك
 تضرعا وخيفة ودون الجهر من القول وقوله عليه السلام خير الذكر الخف
 فيقتصر فيه على مورد الشرع انتهى وورد مختار مسطور است ان رفع
 الصوت بالذكر بدعة فيقتصر على مورد الشرع انتهى ودر فتاوي
 بنزاديه مذکور است الجهر بالذكر حرام انتهى ص ١٤ واز الجمله است تنويع
 اقول هر چند بعض فقهاء استحسان تنويع بنا بر ضرورت از جهت
 امت نقل کرده اند لکن کرايت آن از سلف ما مؤثر و قول جمهور است
 و نزد محققين همین است مذهب منصور في ميزان الشرائع قول الاكتم
 الشافعي بان التنويع لا فان الصبح بعد الجعلتين سنة مع قول أبي خنيفة
 انه يكون بعد الفراغ من الاذان ولا سرع في غير الصبح و قال
 الحسن بن صالح السيب في العشار وقال البخاري يستحب في جميع
 الصلوات انتهى وفي النهر العاتق والطلاقة يغيد انه في كل الصلوات
 وهو الذي استحسنه المتأخرون بظهور التوالي في الامور الدينية ولا
 فرق بين الحاکم وعیزه و هذا قول محمد قل والامام معه وخصه الثاني
 بمن يشتغل بمصالح العامة كالقاضي والمفتي والمدرس واختاره
 قاضيان وغيره انتهى وفي العناية حاشية الهداية وكره في

این تنويع

سائر الصلوات لما روي ان عليا راي مؤذنا يثوب في العشاء
فقال اخرجوا هذا المبتدع من المسجد وروي مجاهد قال دخلت مع
ابن عمر مسجد ابي ليلى فيه الظهر فسمع المؤذن يثوب فغضب وقال
قم حتى تخرج من عند هذا المبتدع وما كان التثويب على عهد
رسول الله صلى الله عليه وسلم الا في صلوة الفجر انتهى وفي فتح القدير
حاشية الهداية قوله ومخصوصا به الفجر فذكره في غيره وعن ابن عمر
انه سمع مؤذنا يثوب في غير الفجر وهو في المسجد فقال صاحبه قم
حتى تخرج من عند هذا المبتدع وروي عن علي رضي الله عنه انكاره
وفي البحر الراس وهو اختيار المتأخرين لزيادة غفلة الناس وقلم اليقظة
سماع الاذان وعند المتقدمين هو مكروه في غير الفجر وهو قول الجمهور
كما حكاه النووي في شرح المذهب لما روي ان عليا رضي الله عنه
راى مؤذنا يثوب في العشاء فقال اخرجوا هذا المبتدع من المسجد
وعن ابن عمر مثله بحديث الصحيحين من احدث في امرنا هذا ما ليس
منه فهو رد انتهى وفي شرح المختصر المنسوب الى الشيخ علي القاري
والتثويب وهو الاعلام بين الاذان والاقامة بحسب ما تعارفوه
قال اصحابنا المتقدمون انه مكروه في غير الفجر الا باليرسف فانه لم يكن
في حق امرائنا لاشتغالهم بامور المسلمين وقال اصحابنا المتأخرون
حسن في كل الصلوات لتوالي الناس في الامور الدينية روي
الترمذي وابن ماجة من حديث ابن ابي ليلى عن بلال قال امرني
رسول الله صلى الله عليه وسلم ان لا اؤثب في شيء من الصلوات
الا الفجر قال اصحابنا هو ان يقول بين الاذان والاقامة على الصلوة

حی علی الفلاح مرتین وقال غیر ہم ہوا ان یقول فی اذان الفجر الصلوۃ
 خیر من النوم مرتین انتہی و فی شرح المصابیح للتورسبتی اما النہاء
 بالصلوۃ الصلوۃ الذی یعتادہ الناس بعد الاذان علی البواب
 المسجد فانه بدعتہ یدخل فی القسم المنہی عنہ انتہی قوله ص ۱۱۱
 وازانجملہ عامہ بتن براس میت اقول اول چون تقیم میت
 مروی از عبد البہ بن عمر است در استحسان آن ثابت از اثر است
 ہرگز فکرش در اقام خیریکہ در قرون ثلثہ اثر سے ازان پیدا
 نیست درست نباشد و عدان در محدثات بعد قرون ثلثہ رواہ نمود
 از نجاست کہ امام مالک قائل بسنیت عامہ در کفن شدہ و تاویل
 اخباریکہ در کفن حضرت با نفی عامہ وارد اند فرمودہ دوم تعمیم
 نیز مختلف فیہ بین الحنفیہ است نزد محققین کراست آں اصلح است
 شاید مدار و ابایات مندرجہ اشباع و دیگر روایات اند عینی در شرح صحیح
 بخاری بہ ذیل عن عائشہ رضی اللہ عنہا ان رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم
 کفن فی ثلثۃ الثواب بریقہ سمحۃ من کرسف لیس فیہا قمیص
 ولا عمامۃ نوشتہ و فی المبسوط و کرہ بعض مشائخ العمامۃ لانہ یضمیر
 شفعاً و استحسنہ بعض المشائخ لما روی عن ابن عمر انہ کفن و اقدار
 فی خمرہ الثواب قمیص و عمامہ و ثلثہ لفافۃ و ردوار العمامۃ الی
 تحت حقلہ و اہ سعید بن منصور انتہی و نیز عینی در شرح صحیح
 بخاری بہ ذیل عن عائشہ رضی اللہ عنہا ان رسول اللہ صلی اللہ علیہ
 وسلم کفن فی ثلثۃ الثواب لیس فیہا قمیص ولا عمامۃ نوشتہ
 بہد الحدیث احتج ان فی علی ان السنۃ فی الکفن ان یکون الثا

زبان عامہ براس میت

بلا قیص ولا عمامه وعند مالک العامه ایضاً ویهو یحیل الحدیث علی انه لیس
 بمعدود بل یحتمل ان یکون الثلثه الاتوب بزیاده علی القیص والعمامه
 انتہی وفي السراج الوریج ولسی فی الکفن عمامه فی ظاہر الروایۃ
 وینقلنا وی استحسن المتأخرون ان المیت اذا کان عالم او من
 اشرف الناس بان یم یتہی وفي فتح القدر ولم یدکر العامه وکرہہا
 بعضهم لانہ یصیر الکفن بہا شفاء وستمحہ بعضهم لان ابن عمر کان یوالمیت
 ویجعل فیہ عمامه علی وجہہ انتہی وفي النہر الخائف وکتبت عن العامه
 لان ظاہر الروایۃ انہ لا عمامه فیہ المحبۃ الاصح انہا مکروئہ وعلیہا فی البیہج
 من انہا لہ فعلات لصاد الکفن شفاء والسنتہ ان یکون وتر او تمسحہا
 بعضهم لما عن ابن عمر انہ کان یم ویجعل الغدبۃ علی وجہہ انتہی وفي
 الطول المعجاشیۃ الدر المختار ولسی فی الکفن عمامه فی ظاہر الروایۃ
 وستمسحہا المتأخرون لما روي عن ابن عمر انہ یم المیت انتہی قوله
 ص ۱۱۲ اخذ بالصیح بمقابلہ اصح اولی نوشتہ اند (قول اول قول جلیہ
 شارح مینہ معارض ہست بہ قول خیر املي صاحب کتاب آخرہ حیث قال
 والاصح اکد من الصیح انتہی ونامی در رد المختار حاشیہ در مختار
 گفتہ قوله والاصح اکد من الصیح ہذا ہو المشہور عند الجمهور انتہی وینہ
 نامی در رد المختار نوشتہ قوله قلت لکن الخ استبراک علی
 ما یقیم من کلام البر ملی حیث ذکر ان بعض ہذا الالفاظ اکد من بعض
 فانہ ظاہر من ان مرادہ تقدیم الاکد علی غیرہ فیلزم تقدیم الاصح
 علی الصیح وہو مخالف لما فی شرح المنہ انتہی دوم قول اووئیتہ
 اخذ بالصیح بمقابلہ اصح محمول ہست بر محاسیکہ در انجا ترجیح اصح

بر صحیح بدلیلی ثابت نشده باشد و در مقام ترجیح اصح به موافق با سبب
 و ظاهر الروایه بود و نیز ثابت است بعد همین عبارت که صاحب اشباع از در
 نقل فرموده مسطور است ثم رایت فی رساله اداب المفتی اذا ذیلت روایت
 فی کتاب المعتمد بالاصح والاولی او الاوفق ونحو ما ظله ان یفتی بها و یخالفها ایضا
 ایام تار و اذا ذیلت بالصحیح او الاخوذ به او به — لفتع او
 علیه الفتوی لم یفت بمخالفه الا اذا کان فی الهدایه مثلاً هو الصحیح
 فی غیره و یختار الاقوی عنده و الالیق و الاصح او فلیحفظ انتهی و فی
 درر و المعتمد حاشیه در مختار نوشته و کذا لو کان احد سماطاهر
 الروایه و به صرح فی کتاب الرضاع من البحر حیث قال الفتوی
 اذا اختلف کان الترجیح لظاهر الروایه و فیه من باب الصرف
 اذا اختلف التصحیح و جب المعتمد ظاهر الروایه و الرجوع الیه انتهی و نیز فی
 درر و المختار نوشته و الحاصل انه اذا کان لاحد القولین مرجح
 علی الآخر و صحیح المتأخر کما من القولین یشی ان یکون الاخوذ به
 ما کان له مرجح لان ذلک المرجح لم یزل بعد التصحیح فیسبق فیه زیاده
 قوه لم یوجد فی الاخر انتهی سوم در مختار و هنر الفائق روزیت
 علی الصحیح اصلاً مذکور نیست سپس در کلام صاحب در مختار ترجیح
 استحقاق تعمیم بر کراهت آن که مصحح به لفظ اصح است چه انصاف
 است قوله معاً و درین شک نیست که قاضی خان و عالمگیری
 و وقایه و جامع الرموز و شرح مختصر وقایه ملا علی قاری و در
 مختار و ارشاد الطالبین و غیر آن از فقهای حبله اتفاق دارند
 بر تکیه تعمیم میت از مستحبات متأخرین است پس رد میت کراهت

کہ بعضے بان رفتہ اندر گز مزام استی ان متاخرین نخواهد شد اقول
 چنانکہ ایسان اتفاق دارند بریکہ تعلیمیت از سختنات متاخرین
 است همچنان ایسان اتفاق دارند بر عدم تعلیمیت و کراہت آن نزد دیگران
 پس نہ مزام بودن روایت عدم و کراہت بر استخوان متاخرین
 محل نظر بود کہ صریح تزییح بلا مرجع باشد فی فتاوی قاضی خان
 اکثر مایکفن فیہ الرجل ثلثة ابواب لیس فیہا عمامة عند انتہی
 وفي العالمیة لیس فی الکفن عمامة فی ظاہر الروایت انتہی وفي
 الوقایة سنتہ الکفن ازار و تمیص و عافیت انتہی وفي جامع الرموز
 وقیل لا یم بکل حال کما فی المحيط والاصح انہ کمرہ العمامة کما فی
 الزاہدی انتہی وفي شرح المختصر للملا علی القاری و استحس عند
 المتاخرین العمامة و هو لفظ ہر مخالف بقول عائشہ کفن رسول اللہ
 صلی اللہ علیہ وسلم فی ثلثة اثواب بھین سحولیۃ من کربف لیس
 فیہا تمیص و لا عمامة متفق علیہ انتہی وفي الدر المختار و ذکرہ العمامة
 للمیت فی الاصح انتہی وفي ارشاد الاطالبین و ذکرہ بعضهم تعلیم
 المیت انتہی قوله صلا و انا نجد ذکر خلفاے راشدین و عین
 شریفین و در خطبہ جمعہ و عیدین اقول چون ذکر خلفاے راشدین
 و در خطبہ از عہد تابعین متواتر است مقدارش و در اصناف و تہذیب
 و در قرون ثلثہ اثنی ازان پیدا بود صحیح نباشد و از ہم خصم ازان بر گز تمام شود
 بزرگواران فی الارکان الاربعہ و نبی ان یذکر المسلمین و بزرگواران الاربعین و ہم
 لہم لان الرحمة تنزل بذکر الصالحین و یرجی قبول الدعاء بمرکہ ذکر
 و ہو المتواتر من وقت التابعین التابعین الی الان و لم یسکر

بیان از قاضی خان
 فیہا تمیص و لا عمامة متفق علیہ انتہی

ذلك احد فهو امر مندوب قريب الى السنة بالاجماع العقلي على
 ذلك وهو من شعار الدين كالاذان فلا تترك انتهى قوله ص ۱۱۹
 وازانجمله است تسليم بعد اذان اقول بدعت حسنة بودن تسليم
 بعد اذان منوع است و قول به استحسان آن نامطلوع و في
 الشريعة الالهية ومنها التسليم والصلوة بعد الاذان فانه قد
 احدثه بعض السلاطين و غيره قوله عليه السلام من احدث في
 امرنا بهذا ما ليس منه فهو رذ و قد عده صاحب رسالة البدعة
 في اعمال المبتدعين حيث قال في ضمنها والصلوة على النبي صلى
 الله عليه وسلم قبل الاذان او بعده انهي و في فتاوي خجسته
 ان لكن الصلوة على النبي صلى الله عليه وسلم قبل الاذان واجبة
 من مخدعات الامور التي لم يكن في عهد رسول الله صلى الله عليه
 وسلم والخلفاء الراشدين والتابعين وتبهم رضوان الله تعالى
 عنهم اجمعين انتهى قوله ص ۱۱۹ وازانجمله است تعاشير مصحف وكتبه
 اسامي سور و عدد آيات ونقط وشكل وتعين ركوعات وعلامات
 و اوقاف وغير آن از متعلقات كناية قرآن اقول اول جواز
 تغير ونقط مختلف فيه بين العلماء است في البرهان واصل
 الرواية انه يكره التغير والنقط في المصحف لان فيها ترك
 التجريد وقد قال ابن مسعود جردوا القرآن ولا تلحقوا به ما ليس منه
 انتهى وفي لسان ابى الليث ذكره بعض الناس النقط ^{التغير}
 في المصاحف وهو قول ابى حنيفة وجمته ما روي عن عبد الله
 بن مسعود رضي الله عنه قال جردوا القرآن ولا تكتبوا فيه شيئا

بيان تسليم بعد اذان

بيان تعاشير مصحف

مع کلام الله تعالی ولا تقشر واولا نقطوا وازینوا باحسن الاصوات
 واعلموه فانه عزلی ولكن نقول النقط والتشیر لوفضل لا باس
 به لان المسئلين قد توارثوا ذلك واحاجوا اليه وخاصة للعلم لا بد من النقط
 والعلامات لانهم متكلفون انهي دوم استحسان این چیزها بنا بر حفظ دین
 بحکم الضرورات بمیع المتخورات است قیاس دیگر چیزها که حفظ دین موقوف
 بر آنها نیست صحیح بنود قوله ص ۱۲۵ واز انجمله است تعلیم علوم و تدوین
 کتب علمی از مرف و نحو و معانی و بیان و بدیع و لغات و تفاسیر
 و احادیث و فقه و اصول و کلام و غیر آن که این جمله امور دینی و اصطلاح
 متاخرین تقرر و ترتب یافته مورد قبول و معمول جمیع علما و فضلا
 گشته اقول استحسان این امور به اجماع انمه است بنا بر مصالح
 شرعی ثابت است و هو حجة شرعیة و الثابت بالجملة الشرعیة
 لا یکون محدثا و بدعة قوله ص ۱۳۵ درین بلاد هندوستان تا محیط اسلام
 و ایمان یعنی حرمین شریفین زاد بها الله تعظیما و تکریم و در مجالس که در
 ماه ربیع الاول یا غیر آن شرف الحقاومی یا بد بجز بیان اعجاز
 نوزمان فضائل و مناقب و ولادت با سعادت و حلیه و رضاع نیمه آخر
 از زمان صلوات علیه و سلم ذکر وفات معلول و معروف علانیت و احادیث سلف در رسل مولود
 ذکر وفات انتمه ذکر ولادت نسخته اقول بلادیک از هندوستان رواج عمل مولود در
 نه است که اندک خوانندگان مولود ذکر وفات را درین عمل شامل ذکر سیلاد
 شریف نکرده باشند و رسائل مولود که درین بلاد تصنیف یافته
 کمتر اند که مجرد از ذکر وفات بوده اند اگر کاشش رساله مولوی نواب
 احمد یار خان و مولوی غلام امام شهید و غیره را ملاحظه فرمودند

تفصیل تحقیق انوار
 جناب مولانا سید نور محمد
 صاحب جلال ابوی ادراسه
 کماله الازلی والابدی

نفی واقع محسوس نمی نمودند **قوله** ۱۳۵ - و اضافه کلمه با تمام و تداعی
 مجلس آراستن که صریح تکلف ازان می بارد و لفظ تکلف در شمع چراغ
 افزودن که صاف تصنع ازان می تراود اشعاری به اظهار غیر واقع و
 ایمان به التزام غیر لازم که می کند عیان است و عیان راجع بیان
اقول تصنع و تکلف در اظهار واقع به صورت غیر واقع چنانکه از صاحب
 اشباع در بنوق واقع است به شایده مجالس مرسومه این بلاد خود
 عیان است و عیان راجع بیان و صدق مقال جناب مفتی ظاهر است
 ازان **قوله** ۱۳۶ اگر ذکر محامد و محاسن آنحضرت صلی الله علیه و سلم را
 از ایمانیات و مرئیات الهیه میدانت حکم بعدم جواز انعقاد مجلس سولود
 متعین ماه ربیع الاول و تخصیص بهیه ملترمه مروجه نمیکرد **اقول** ملازم
 در میان مقدم و تالی این شرطیه ممنوع است زیرا که ربیع علاقه
 در میان دانستن ذکر محامد و محاسن از ایمانیات و مرئیات
 الهیه و نکردن حکم به عدم جواز مجلس سولود به تعیین و تخصیص متحقق
 نیست چه از حسن بعض اجزاء مجموع حسن مجموع لازم نمی آید و بسا
 افعال اندک که با تعیین و تخصیص جائز اند و به تعیین و تخصیص مکروه بوده
 اند اما در کتب دینیّه ندیده اند که علما در صوم یوم جمعه و غیره چه
 فرموده اند **قوله** ۱۳۷ - حال آنکه این نوع تعیین و تخصیص غیر جائز
 از قول و فعل شارع نابت است **اقول** کلام در ثبوت این نوع
 تعیین و تخصیص نیست بلکه کلام در تعیین و تخصیص ذکر قصه ولادت
 و ذکر محامد و محاسن به تداعی مردم است و بهرلم ثبت من قوله و علم
قوله ۱۳۸ پس نشای غلط این مجیب غیر مصیب همان

در معنی بدعت است که آنچه در قرون ثلثه یافته نشود انرا بدعت
سئیه نامند اقول این تعلیظ ناشی از زلزله در فہم معنی بدعت
سئیه است کہ بدعت سئیه صرف ان محدث را سید اند کہ سنی یا اثر
یا اجماع مزاحم آن باشد و بلا ثابست شدہ کہ ہر چہ از محدثات بہ
ادلہ شرعیہ ثابت نباشد یکے از انہا مزاحم آن باشد یا نباشد
بدعت سئیه بود و در عرف شرع اطلاق بدعت بر ہین محدث
مے آید قولہ ص ۱۳۷ نقلًا عن مولانا رشید الدین خان عدم قول و
فعل آنحضرت و صحابہ و تابعین دلیل عدم جواز نمی شود چہ بر اے
حکم سلبہ دلیل مے باید مطلق عدم دلیل بر اے ان کفایت
نمیکند اقول چون در امور دینیہ مدار ایجاب و جہان دلیل
شرعی باشد پس فقدان دلیل شرعی بر اے حکم سلبی در امور دینیہ کافی بود
حاجت دلیل دیگر نیفتد چہ جائے انکہ احادیث وارودہ در مکتوبش بدعت
دلایل دیگر بر اے آن موجود باشند قولہ ص ۱۳۸ نقلًا عن مولانا رشید
الدین خان و معہذا اگر فعلی را کہ آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم
و صحابہ کردہ باشند لازم آید جواز آن و از عدم فعل عدم ان برنی
تقدیر بنیاد اجماع و قیاس منہدم اقول انہدام بنیاد اجماع
و قیاس در الوقت لازم آمدے کہ جمیعت اجماع و قیاس از
قول و فعل و تقریر حضرت ثابت نشدی و داعی بر اے اجماع و
اصل و نظیر بر اے قیاس در کتاب و سنت لابد نہ بدی و ہو گاتری
پس قیاسیات و اجماعیات در حکم فعل حضرت و صحابہ
بودہ اند قولہ ص ۱۳۸ نقلًا عن مولانا رشید الدین چہ احتیاج

به طرف قیاس و اجماع در امور غیر منصوصه میباشد **اقول** حصر
 احتیاج جانب قیاس در امور غیر منصوصه مسلم است اما حصر احتیاج
 جانب اجماع در امور غیر منصوصه پس ممنوع است بامور در احاد
 احاد منصوص بوده اند و بر آن قطعیت آنها احتیاج جانب اجماع افتاد
 است **قوله** ۱۳۱ عن مولانا رشید الدین و هرگاه امور غیر منصوصه
 داخل در ممنوعات و بدعات سئیه گردید پس اجماع و قیاس
 لغو باشد **اقول** داخل در ممنوعات و بدعات همان امر غیر منصوص
 است که ثابت از اجماع و قیاس نبود نه هر امر غیر منصوص پس
 اجماع و قیاس لغو نباشد **قوله** ۱۳۲ معبد ائیین و تخصیص
 مذکور اگر چه بعینه در قرون ثلثه بنوده لیکن چون بر آن اصل
 در قرن اول که مبشر به خیر القرون قرئ ثابت و متحقق **الاقول**
 اصل بر آن در قرن اول ثلثه اصلاً متحقق نیت که ظاهر مسا
 سبق چه جائز آنکه اصل بر آن در قرون اول ثابت باشد
قوله ۱۳۳ والا قیاس که اصل رابع از اصول دین است نیز
 از بدعات سئیه خواهد بود **الاقول** مجتهدین اصلاً بر آن
 قیاسات خود را مجرب شرط مقرره از کتاب و سنت بر آورده اند پس
 حکم ثابت از قیاس ایشان در حکم کتاب یا سنت باشد
 و اصل این عمل درست نه موافق شرط مقدمه است و نه مستخرج
 مجتهدین مسلم الاجتهاد پس این استخراج موجب اخلال این عمل
 در حکم سنت نبود **قوله** ۱۳۴ و چون این ائیین و تخصیص مخالف
 قواعد شرعی نیت با قطع نظر از وجود اصلش در قرون مذکوره

نیز از بدعت سیئه نمی تواند شد اقول چون تعیین و تخصیص
 ثابت از ادله شرعیه که مدار حسن است فیت مخالف و فراحتم قوا
 شرعیه بود یا نبود یقینا بدعت سیئه باشد قوله ۳۹ پس از
 ملکی این مسئله مطرح می شود باید پرسید که آیا این اجتماع علما و صلحا
 و فقرا و اغنیاء در یکجا به دعوت شخصی ممنوع است و در قرون ثلثه
 نبوده یا تلاوت قرآن و ذکر احادیث مستملک فضائل آنحضرت
 یا اطعام طعام و تقسیم شیرینی به ارباب اسلام و کیفیت این
 اجزای فرادی فرادی بطوریکه مشروع و ماثور و منقول است چه
 جائے مناظر مجادل و مبارز هم انکار آن ننماید کرد باقی ماند و عرض
 مسئله اجتماعی پس می پرسیم که اجتماع چنین امور که بر یک ازان مشروع
 و ماثور است در یکجا موند جواز و ایاحت و استحسان و استجاب است
 یا موجب کراهت و منع و امتناع بینوا توجروا اقول چون اجتماع
 علما و صلحا و فقرا و اغنیاء بر آن تذکره خاص میلاد در یکجا در هر سال
 به اطعام طعام و تقسیم شیرینی و خواندن چیزے از قرآن بر طعام
 و شیرینی که مایه النزاع است اصلا وجود در قرون ثلثه نمیدانست
 و بر یک از اجتماع بر آن تذکره میلاد و اطعام طعام و تقسیم
 شیرینی به تقرب سرور میلاد در هر سال و خواندن چیزے
 از قرآن بر طعام و شیرینی فرادی فرادی نیز مشروع و ماثور و
 منقول نیست پس موند جواز مجموع چگونه باشد و مع هذا موند
 بودن مشروعیه اجزای فرادی فرادی بر آن مشروعیه مجموع
 عموما محل نظر است زیرا که خلاف آن از تغشیش مسائل دینیّه ظاهر

میگرد و مثلاً تطوع بر روز عید قبل از نماز عید در مصلی و تطوع
 در وقت فجر غیر از دو رکعتی را بته مکروه است حال آنکه در یک جزء این
 بر دو از تطوع و متبرک و ظرف ادایه شکر بودن مصلی و روز عید
 و زمان عبادت بودن وقت فجر ماثور و منقول است قوله حمله
 و از آنجا که عدم ماثوریت از قرون ثلثه موجب سیه بودن این عمل
 خیر و منافی استحباب و استحسان نیست پس عدم منقولیت
 از امام ابو حنیفه و صاحبین مکررین و اتباع آنها به طریق اولی مستلزم
 بدعت سیه بودنش و منافی استحباب و استحسان نخواهد شد اقول
 هر چند مجرد عدم ماثوریت علی از قرون ثلثه موجب سیه بودن آن
 نیست لیکن عدم ماثوریت آن از قرون ثلثه با عدم منقولیت آن از
 مجتهدین البته موجب سیه بودن آن نیست زیرا که مدار مشروعیت
 عملیکه منصوص از شارع نیست بر قیاس مجتهدین است و بسبب این
 صدور عدم منقولیت علی از مجتهدین موجب سیه بودن آن نیست
 لیکن عدم منقولیت آن با عدم ماثوریت آن از قرون ثلثه موجب
 سیه بودن آنست پس عدم منقولیت چیزی که در دین از حیث
 و صاحبین و اتباع آنها با عدم ماثوریت آن از قرون ثلثه با ضرور
 موجب بدعت سیه بودن آن غیر است بر آنکه یک قاعده تقلید
 مذموب حنفی عقد حبس خود گردانیده است قوله حمله و از
 طبقات سبعة حنفیه که نوشت تعیین و تحدید از منه این طبقات
 و ابتدا و انتها را آن بیان نماید تا کلام در آن منطبق شود
 اقول مراد از طبقات سبعة حنفیه سابقین اند که قبل از من

تعیین این طبقات گذشته اند و بالیقین این عمل از طبقات سبعه
 حنفیه سابقین مانور و منقول نیست قوله **حنا** چه اکثری از
 اکابر حنفیه مثل ملا علی قاری و امثال ایشان قائلین استخوان
 و استخوان مولود شریف هستند **اقول** از حنفیه جز شیخ علی
 قاری و شیخ عبدالحق دهلوی احدی قابل استخوان این عمل
 شنیده نشده و قطع نظر از سنی که هر دو در سبک فقها منتظم نیستند
 دیگران مثل صاحب تفسیر بحر و تلمیض البحر به روایت آن پرداخته
 اند و قاضی شهاب الدین دولت آبادی و ابن نقطه بغدادی
 و صاحب فتاویٰ ذیضرب الکلبین و شیخ احمد سرهندی مجدد مائمه
 الف نائی از حنفیه تعبیح این عمل ساخته اند قوله **حنا** بسیار
 از مستحکات متأخرین است که منقول از امام ابوحنیفه و صاحبین
 مکررین نیست و با وجود عدم منقولیه علماء حنفیه آن امور را محسن
 کرده اند **اقول** حجت به مستحکات متأخرین که در قرون ثلثه
 اثری از آنها بنود و در یکی از مجتهدین بجانب آنها نرفته
 بر کسی قایم گردد که این مستحکات را قبول میکند بخلاف خصم
 که اینچنین مستحکات را اصلاً مقبول نمیدارد بلکه به روایتها
 میسر دارد و قوله **حنا** علاوه از اتفاقیات علماء حنفیه
 است که مانور آنرا المسلمون واجب الاتباع **اقول** آنچه متواتر
 از قرون ثلثه بلا تکیه است البته قابل اتباع و مطبوع است
 و اما واجب الاتباع بودنش ممنوع و اما آنچه متواتر از غیر
 این قرون باشد پس وجوب اتباعش از اتفاقیات حنفیه

شمردن رست بنود و معیذات در محل نزاع توارث مسلمین نیست
 چه در هر قرن بسیار از مسلمین رو این عمل ساخته اند و به تقبیح
 آن پرداخته اند قول ضحاک و درین شک نیست که انعقاد و مجلس
 به ائمه ملزمه متعارفه زیاده از شش صد سال متواتر از
 اکابر مسلمین و ائمه دین است اقول توارث این انعقاد از متقدمین^{عین}
 و کذا این مثل شاه اربل و ابن وحیه البته مسلم است و اما از
 اکابر مسلمین و ائمه دین مثل تاج الدین خاکهانی و ابن الحاج
 و ابن النقطه پس متواتر رود و منع این انعقاد است نه این
 انعقاد قول ضحاک اما نقص پس پوشیده نماند که بسیاری
 از امور دینی و احکام شرعی اند که مجتهدین اربعه به قیاس
 خود بر آورده اند و از آنحضرت صلی الله علیه و سلم و اصحاب کبار
 و آل اطهار و منقول نیست و بر ظاهر است که اصحاب عظام
 و آل کرام با وجود یک شخف تمام و منیل تمام به تکمیل و تمیل امور
 دینی ننشاندند این مسائل قیاسی را استنباط نموده به عمل نیانند
 پس از دو حال خالی نیست یا اینچنین امور را از دین نمی شمردند
 که با استخراج و استنباط آن نبرد داشتند یا از اخراج ثواب عمل
 به این امور به فحش و المجهت لخط و یعیب به خبر و لا علم بودند
 که ازین خیر کثیر محروم ماندند و حال آنکه صحابه رضی الله عنهم اعلم الناس
 و احصاهم علی جمیع العبادات بودند و پسینیان را مثل ابو حنیفه
 و شافعی و مالک و احمد ازین خبر شد و علم آن حاصل کردند
 ان بذلتی عجاب اقول هر چه ائمه اربعه از قیاس بر آورده اند

کم است که از اصحاب کبار و آل اطهار مانور نباشد و چه ضرور
 است که بیان صحابه کبار و آل اطهار مستقیماً جمیع جزئیات
 مستفاده از کتاب و سنت باشد بلکه ممکن است که خداوند
 جبار را در علم ماثل ایشان پیدا کند که استخراج بعضی سائل
 جزیه از کتاب و سنت نمایند و این قصور در استخراج چون
 است از قلت و داعی و عدم وقوع و قایح علت آن موجب
 نقص علم و مثال این بزرگان نیست و معجز امکان است که
 بحسب وجود بصوص درین مستطاب نزد ایشان محتاج استخراج
 نشده باشند بالجمله قیاس این عمل بر استنباط صحیح نیست زیرا که
 بیح احتیاج جانب احداث قربات و عبادت که این عمل نیز
 منجز آنهاست نیست آنچه از شارع منقول است بر آن تقرب و بقدر
 بنان کافی است بخلاف استنباط که بسبب تجد و قایح احتیاج
 به آن همیشه باقی است که سرور حصول نعمت ولادت و ادراک
 شکر این نعمت است در آن زمان قریب الولادت به اکل و چه موجود
 بود بخلاف استنباط که داعی آن حدوث و قایح حادثه بعد آن زمان
 است در آن زمان موجود نبود پس عدم ظهور این عمل از صحابه کبار
 و آل اطهار با حصول کمال سرور در وجود نعمت ولادت بر آن
 ایشان و آنها که اینان در ادراک شکر نعمت نعم حقیقی البت
 محل استعجاب است و اما عدم استخراج ایشان بعضی امور و نیز
 را پس اصلاً مستبعد نیست قوله صلوات الله اتمام تراویح و اجتماع
 مردم در شبهای رمضان به اتمام تمام در وقت خلیفه ثانی ^ع

و بر ظاهر است که آنحضرت صلی الله علیه و سلم چند بار خوانده ترک
 نمودند و خلیفه اول نیز اعتنا به این مترک نکردند اقول چون
 اتمام به اجتماع مردم بر آن تراویح در شهرهای رمضان از حضرت
 علیه الصلوة والسلام چند بار ثابت شده پس التزام خلیفه
 ثانی عمل حضرت را بعد مترک شدن آن جز احیاء سنت نباشد
 پس خلیفه ثانی موفق باین احیاء گردید گو خلیفه اول موفق به آن
 نمشد وجه ضرورت است که هر کس از بیخا و عیبه موفق به فضايل گردد
 آنرا موفق نشدن جمیع صحابه کبار و آل اطهار به عبادت با وجود
 حریص بودن ایشان به استکمال از عبادت البته محل استعجاب
 است قوله **صلوات** پس از دو حال خلافت با اینچنین التزام
 و اجتماع را آنحضرت صلی الله علیه و سلم و خلیفه اول از دین نشمارند
 تا بجا نیاروند یا از احراز ثواب چنین اجتماع و التزام که حضرت عمر
 مباشر آن شدند معاذ الله بجز و لا علم بودند اقول حضرت
 علیه الصلوة والسلام این اجتماع و التزام را از دین می شمردند
 و از اجر و ثواب غافل نبودند لیکن شفقت علی الامته بخوف و جوب
 ترک نمودند و خلیفه اول گواهی این اجتماع را از دین میدانست و شاید
 از اجر و ثواب آنهم غافل نبود لیکن موفق به آن نشد قوله
صلوات پس حضرت عمر به التزام اجتماع محرز حسانت شوند نمود
 مابله آنحضرت صلی الله علیه و سلم و خلیفه اول ازین ثواب محروم
 باشند اقول حضرت علیه الصلوة والتجته ثوابه ازین ثواب
 از جهت شدت بر امت یافتند و خلیفه اول اگر ازین ثواب

محروم شدند و خلیفه ثانی مخیر آن گردیدند چه استبعاد در آنست
 قوله صلوات الله علیه علماء مینویسند که اتباع چنانکه در فعل و کردار
 میباید همچنان در ترک آن نیز شاید ائمه اول مراد علماء از ترک واهی
 است یا عدم قول و تقریر که در حکم فعل است و اتمام و اجتماع از
 حضرت و اما متروک نشده است بلکه چند مرتبه حضرت به نفس نفس
 انما علی این گردیده اند قوله صلوات الله علیه و اگر به اذان ثالث روز جمعه
 که اختراع و ایجاد خلیفه ثالث است و بالفعل بهان اذان در تشریف
 متعارف اول است لغرض بکار رود و اثره نقص و وسیع گردد و
 اقول چون این اذان از سنن خلیفه ثالث و مجمع علیه در آن
 قرین است در حکم فعل حضرت باشد زیرا که سنت خلفاء و حکم
 سنت حضرت علیه الصلوة و التقیة است بموجب منطوق علیکم
 بسنتی و سنته الخلفاء الراشدين قال الشيخ علی القاری فی
 المرقاة فما أحدثه عثمان اجمعوا علیه اجماعاً سکوئاً انتهى مع هذا
 بر همین اذان اصلیت مانور از حضرت علیه الصلوة و التقیة
 قال الشيخ علی القاری فی المرقاة لکن میکن التوفیق بین
 القولین بان الذی استقر فی اخر الامر هو الذی کان بین یدیه
 صلی الله علیه وسلم او بان اذان بلال علی باب المسجد کان
 اعلاماً فیکون اصل اعلام عمر و عثمان و لعله ترک ایام الصدیق
 و او آخر زمانه صلی الله علیه وسلم ایضاً قلهم هذا سماه عمر بدعة
 و اسمیه تجدید السمعة بدعة علی منوال ما قال فی التراجع لغت
 السبعة رجا انتهى و قال العینی فی شرح صحیح البخاری

وعن الزهري أول من أحدث الأذان الأول عثمان يوزن لاهل
 الاسواق وفي لفظ فاحدث عثمان التاذنثة الثالثة على الروا
 ليجمع الناس ووقع في تفسير جوير عن الضحاك عن برد بن سنان عن مكحول عن
 معاوية بن عمر قال الذي زاد فلما كانت خلافة عمر رضي الله عنه وكره المسلمون ان
 يوزنوا في يوم الأذان فاجاب في المسجد حتى يسمع الناس الأذان وأمر ان يوزن
 بين يديه كما كان يفعل المودن بين يدي النبي صلى الله عليه وسلم
 بين يديه إلى بكر ثم قال عمر اما الأذان الأول فمخن ابتداءه كقوله
 المسلمين فهو سنة من رسول الله صلى الله عليه وسلم ما فيه انتهى
 قوله ^{ص ۱۳۳} که اکابر علماء القریح نموده اند که گاهی مقصود شارع
 از ترک فعلی و فور شفق و غایت رحمت بر امت میباشد
 اقول بودن مقصود شارع از ترک بعض افعال و فور شفق
 بر امت سلم است لیکن ادراک مقصود شارع و تشخیص آن
 بدون بیان شارع غیر کاملین است را که مجتهدین و ائمه دین
 اند نهایت متعسر است لهذا اعتماد درین باب بر قول مجتهدین
 است نه بر قول غیر مجتهدین قوله ^{ص ۱۳۴} عدم تعرض شارع
 به افضلیت شب مولد خودش داعی آن همان شرط شفق
 و غایت رحمت بر امت است که داعی بر ترک التزام تراویح
 آمده اقول بودن شفق بر امت داعی ترک مداومت
 در جماعت تراویح از بیان شارع معلوم است و داعی عدم
 تعرض که شارع تعرض از آن ننموده چگونه معلوم شد که شفق
 و غایت رحمت بر امت است کیف و داعی بودن فوط شفق

برای عدم زیادت عبادت و غیر درین شب بر غیر این شب که مضاف
 کلام سیوطی است ممکن و متصور است و اما براسے عدم تعرض شارع
 از افضلیت شب مذکور پس خارج از تصور است قوله **مسئله** و معینا
 قول شارح مذکور معارض تصریحات سواد اعظم حفاظ حدیث اکابر علما
 که بر فضیلت این شب و استحسان این عمل غیر اتفاق دارند یعنی توانا باشند
 اقول بعضی علماء که خامی درین فضل شده به استحسان این عمل رفته اند
 یا آنکه دیگران به رد و قرح ایشان پرداخته اند سواد اعظم نام نشان
 چه مقتضای علم و فضل است قوله **مسئله** علاوه بناے این قول
 هم بر همان منقطع عدم نقل از شارع است که تحقیق آن گذشت اقول
 حال بے تحقیق درین تحقیق نیز گذشت قوله **مسئله** اگر بناے قصر
 احکام و مباهل شرعی بر همان قدر که از شارع ماثور و منقول است مقصود
 باشد و لقرف راے ائمه دین و دخل درین قصر مقصود نیاید و مسائل
 غیر منصوصه که در کتاب و سنت مصرح نیست فائسین به راسے
 و قیاس خودشان احکام حلال و حرام که برآورده اند چه باید گفت
 اقول بناے قصر احکام و مسائل شرعی مقصود بر همان قدر است
 که از شارع ماثور و منقول است و با اینهمه راسے ائمه دین را درین قصر
 مقصود و دخل است زیرا که دخل راسے ایشان در حقیقت لقرف
 نیست بلکه تبیین و تشریح ماثور مضمر است و بعضی احکام هر چند در کتاب
 و سنت مصرح نشده اند لیکن مضمر در کتاب و سنت بوده اند
 پس این احکام در حکم ماثور و منقول از شارع باشند قوله **مسئله**
 حال این ترک و متروک به وجهی مبین شد که بآن متروک جتّه

بر کسی ترک آن نمیتواند شد **اقول** از آن بیان بطلان حجت متبرک
 بر کسی ترک لازم نمی آید زیرا که او را حکم و مصالح شارع به قیاس بخوبی
 نهایت متعسر است و حکم عمر علماء را سخنی که مجتهدین و ائمه دین اند
 کو ناب بر مصالح شرعیه باشد لاشکی و غیر معتبر است پس ظاهر که چنین
 متبرک و انکی شارع که نسبت آن حکم از مجتهدین یا مؤثر نیست و میل
 و جوب ترک باشد **قوله** ص ۱۴۹ و نیز در معمولات مشایخ کرام ذکر الزام
 جماعت در نماز مذکور نیست **اقول** کلام باعتبار عبادت مردم
 در آن ایام است نه باعتبار معمولات مشایخ کرام پس بودن و نبودن
 ذکر التزام جماعت در معمولات ایشان در علی بن القیاس و احادیث
 مرویه درین باب چگونه مثبت محض افتراق باشد **قوله** ص ۱۵۰
 ثمان و جوه مشتته منقوله از مستطیعه مطالعه در آید الح **اقول** اینجا
 مقصود تعقب کلام جلی صاحب عنیه التملی در صلوة ر غائب است
 و تعقب احوال مشایخ حنفیه از صاحب اشباع فتح باب تعقب اقوال
 مستندین خود که مجوزین این عمل اند باشد پس را و تجویز این مجوزین
 مستحق علم بود **قوله** ص ۱۵۱ و چون فضائل شب جمعه هم نسبت به
 دیگر شبها بجای خود ثابت است پس تعارض روایات را درین باب
 مسامحی است **اقول** بر تقدیر تسلیم ثبوت فضائل شب جمعه
 بنسبت شبهای دیگر بودن مسامحی تعارض درین باب ممنوع
 است ما و امیکه جواز تخصیص شب جمعه به قیام از روایتی ثابت کرده
 شود **قوله** ص ۱۵۱ این بزرگان دین البته سند بر این عمل
 معمول نزد خود داشته اند **اقول** چون استناد بدان سند محل نظر

در باب اشباع
 در باب تعقیب

و کلام است داشتن و نه داشتن سند غیر لائق استناد چه مفید
 مراد است قوله **ص** اولاً زعم عوام محط اعتبار و موجب الزام بر خاص
 نمی تواند شد اقول مباحی که موجب افاد اعتقاد عوام باشد موجب
 الزام بر خواص ملزمین آن مباح شدن میتواند و بر کراست مباح
 مذکور زعم عوام محط اعتبار بود فی العالم المکرمه و ما یفعل عقیب الصلوة
 مکروه لان الجهال یعتمدونها سنة او واجبة و کل مباح یودی الله فهو
 مکروه کذا فی الزاهدی **انتهی** قوله **ص** و ثانیاً عوام این نماز نیکو است
 مشایخ کرام میدانند سنت آنحضرت اقول اخبار صاحب
 اشباع در حق عوام زمان جللی بخلاف اخبار جللی بدون نقل
 از ثقات چگونه لائق قبول باشد و مع هذا علماء شرع به حرمت
 و کراست این نماز فتوای دوده اند کس را از مسلمین سنت شیخ
 و سنت آن فخری سرزد قاضی ثنای السد پائی پی در تفسیر منطری نوشته
 و لایحوز لاحد ان یقول فی امر ائمتی علماء شرع علی حرمت و کراست
 ان شیخ الصوفیة سئلوا کذا لک و نحن نقبح سنتهم و الصحیح ان الصوفیة
 الکرام بافعلا و قط علی خلاف معتقده الشرع و انما العباد من جهال
 اتباعهم **انتهی** قوله **ص** متواتر مسلمین چون نزد علمای ظاهر واجب
 الاتباع متواتر عارفین کاملین بطریق اولی واجب الاتباع خواهد
 بود اقول متواتر مسلمین عموماً نزد علماء لائق اتباع هم نیست چه
 جائے اگر واجب الاتباع باشد پس فساد و شبهه منجر به فساد ثمره
 گردد اری انچه متواتر از اصحاب قرون ثلثه یا از جمیع مسلمین جمیع
 بلدان و قرے و بلادی و بخار باشد قابل اتباع بود و اینچنین نیست محل

نزاع قوله ۱۵۱ و وجه پنجم که مستکبر عدم مشروطیة این دو نماز است
معدوم نیست که از آن سه نماز که در عنوان کلام مذکور است کدام دو را از
کرده اقول مراد از این دو نماز صلوة رعنا و صلوة البزات است
و مضایقه نیست در ذکر و جمیکه خاص باشد به صرف دو و ضمن تذکره
و جوه ۱۵۲ قوله ۱۵۱ چنانکه مدار صحت و ثبوت احادیث نزد محدثین
بر صحت و ثبوت اسانید ظاهر است بچنان بنا که صحت اعمال و افعال
نزد حضرات صوفیه بر صحت اسانید باطنی است اقول بنا که صحت
اعمال و افعال نزد اهل شرع ثبوت از کتاب سنت است نه
بر قول و فعل اهل باطن بجز دو قسم صحت آن از اسانید باطنی بدین
اسانید ظاهری و حضرات صوفیه از اهل شرع اند نه خارج از ایشان
قوله ۱۵۲ عدم صحت دلیل بر عدم صحت مدلول آن دلیل نزد
علمائست اقول مراد از دلیل درین قول دلیل معین و معهود است
چنانچه سابق کلام مشعر به آنست یا دلیل غیر معین بجهت فرد مشتمل
بر شق اول صدق این قضیه مسلم است لیکن مضر خصم نبودنش
ممنوع است زیرا که خصم میگوید که مدلول متنازع فیه به دلیل از
دلائل شرعی ثابت نیست و بر شق ثانی صدق این قضیه ممنوع
است و مفادش باطل چه عدم صحت مدلولیکه کدامی دلیل
آن تیغ نیست از دیدیهیات اولیه است قوله ۱۵۲ و چون بطلان
دلیل سمعی مستلزم بطلان دلیل عینی نیست از عدم صحت
سند ظاهر عدم صحت سند باطن لازم نمی آید اقول چون مناسط
امور دینی و احکام شرعی دلیل سمعی و سند ظاهری آنها بود از بطلان

دلیل سمعی گوشتلزم بطلان دلیل عینی نباشد و عدم صحت سند ظاهری
 گوشتلزم عدم صحت سند باطنی بنود بطلان و فساد مدلول اختراعی و
 ادعائی یقیناً لازم آید قوله ^{ص ۱۵۸} مع هذا تضعیف محدثین اسانید
 احادیث مستنده صوفیه را قاطح و در عمل به مدلولات آنها نمیتواند
 شد **اقول** محدثین ابطال احادیث مستنده صوفیه درین باب
 فرموده اند نه تضعیف اسانید آن نموده اند **قال** ابن طاهر القفنی فی مجمع البحار
 و حدیث صلوة الرغائب موضوع بالاتفاق انتهى و **قال** الشیخ کانی
 فی الفوائد المجموعة لاحادیث الموضوعة بعد حدیث صلوة الرغائب
 هو موضوع و رجاله مجهولون و هذه هي صلوة الرغائب المشهورة
 و قد اتفق الحفاظ علی انها موضوعة و الفوائد فيها موالفات و غلط الخطیب
 سنه بکلامه فیها و اول من رد علیه من المعاصرين له ابن
 عثب السلام و ليس کون هذه الصلوة موضوعة مما یجفی
 علی مثل الخطیب و الله اعلم ما حمله علی ذلك و اما ابطال الحفاظ
المدقال فی هذه الصلوة المذكورة بسبب کلام الخطیب و هي اقل
 من ان یشتمل بها و یشتمل علیها فوضعا لا یستری فیها من له
 ادنی الامام یفنی الحدیث **قال** الفیروز آبادی انها موضوعة بالاتفاق
 و کذا قال المقدسی انتهى و **قال** الشامی نقل عن الرحمتی فی المجمعة
 و قد لخص علی وضع حدیث هذه الصلوات انتهى قوله ^{ص ۱۵۲}
 که ضعاف احادیث را محدثین در خصوص اعمال معتبر داشته اند
اقول نسبت اعتبار ضعاف احادیث در فضائل اعمال ثابت
 از ادله شرعیة جانب محدثین صحیح است اما در فضائل اعمال

بیان وضع حدیث صلوة الرغائب

غیر ثابتہ از اولہ شرعیہ جانب ایشان پس غلط است قال
 السیوطی فی جوامع الاصول لکن الاظهر ان الاحکام المنہ لایثبت شیء منها
 الا بالصیحیح او الحسن غیر ان روایتہ الضعیف تجوز فی فضل مایثبت بہما
 و ہذا ہو محمل کلام النووی معنہا اذ ان ثبت مندوب او مکروہ
 بحديث صحیح او حسن او غیر ہما من الادلۃ الاربعۃ يجوز لنا روایتہ حدیث
 ضعیف فی الترغیب فیہ او الترہیب عنہ واللہ اعلم انتہی وقال
 الشیخ علی القاری فی المرقاۃ شرح مشکوٰۃ ثم قوله علی ان
 الحديث الضعیف یعمل بہ فی الفضائل وان لم یعتقد اجماعاً
 كما قالہ النووی محمل الفضائل الثابتہ من کتاب او سنۃ انتہی
 قولہ ص ۵۸۱ پس سخنیکہ از زبان حق ترجمان سرور پیغمبران
 ارباب و بغیر حجاب بشنوند چگونہ تعمیل آن بر ذمہ نشان جواب
 و لازم نباشد اقول سائل شرعیہ و امور دینیہ از ہمجو دعاوی کہ باوجود
 صحت نیز بمحتمل خطا و غلط باشند ثابت نمیشود اگر ہمجو مدعیات و حملات
 مثبت احکام میبود و ربو الہوسی ہوا و بدعت خود را از دعاوی
 باطلہ خویش اثبات میتوان کرد و کسی از اہل شرع تاب مقاومت آن
 نمی آورد و ہوا و بدعت دیرار و کرون نمی توانست پس دائرہ الحاد
 وسیع میشد و سلامت دین از الحادات لمحدین متعسر میگردد
 مخدوم و مقابل اعتبار و تالیق اعتماد در مباحث دینیہ و لائل
 شرعیہ اند نہ او عادات باطنیہ خصم شنیدن یقینان از زبان حق
 ترجمان سرور پیغمبران بل حجاب درین زمان چگونہ باور نماید و تشک
 دریب وی در صحت این استماع و مشاہدہ بچہ طریق

زائل گردد قول شد نمی بینی که امام بحجة الاسلام غزالی در احیاء العلوم و عالم کامل و عارف و صاحب
 ابوطالب کی در قوت القلوب به فضائل صلوة الرغائب رطب اللسان باشند و صحت
 و ثبوت این نماز محل کلام نباشد اقول از ذکر غزالی در احیاء و ابی طالب کی در
 قوت القلوب کلام ساقط نشود زیرا که ایراد غزالی و ابی طالب کی قابل اعتماد و
 لائق اعتبار نیست در کتب ایشان نووده نووده واهیست
 و احادیث موصوعه موجود اند لهذا ابن تاج الدین در قلع البدیعه
 و عصمت الله سهارنبوری در جرد العناء نوشته قال قاضی القضا
 ابو العباس من اصحاب الحديث شافعي المذهب قال امام الحرمين
 في النهي في الغزالي في البيضا ان هذا حديث
 اذا فاحكم او قل الحديث مروي في الكتب الصحاح
 و هو وهم منها لا معرفة لهما بالحديث لانهم ليسوا من اهل
 الحديث ان انتهي و شيخ علي قاري در شرح شفا گفت
 كان الغزالي مزجاة في الحديث انتهي و ابن خلكان در وفيات الايام
 در ترجمه ابیطالب کی نوشته و قدم بغداد فو عطف الناس فخلط
 في كلامه فتركوه و سجروه و قال محمد بن طاهر المقدسي في
 كتاب الانساب ان ابا طالب الكشي المذكور لما دخل بغداد
 واجتمع الناس عليه في مجمع الوعظ خلط في كلامه و قال ليس
 على المخلوقين نصر من الخلق فبدعه الناس و سجروه و امتنع
 من الكلام بعد ذلك انتهي و حافظ ابن حجر عسقلانی در بيان
 الميزان در ترجمه و نوشته قال الخطيب ذكر في القوت
 اشياء منكورة في الصفات و كان من اهل الحل و الثبات

کلام ابی طالب غزالی

کلام ابی طالب کبی

بکلمه قال لی ابوطاہران اباطالب وعظ بغداد وخط
 نے کلامه وحفظ عنه انه قال ليس على المخلوقين نصر
 من الخلق فبدعوه وجرده فبطل الوعظ مات سنة
 ائمتي وقال ايضا فيه وذكره النديم في مصنف الشيعة
 ائمتي وشيخ نووي در منہاج در حق صلوة الرغائب
 و صلوة شب نصف شعبان نوشته انها بدعتان
 فيمقتان يترجعا عليهما ولا يفتريان الفرائض في الاحياء
 و اباطالب الكلي في قوت القلوب ائمتي وشيخ علي قاري در
 رساله موضوعات نوشته وكذا صلوة عاشوراء و صلوة الرغائب
 موضوع بالاتفاق وكذا بقيت صلوات ليالي رجب وليلة
 السابع والعشرين من رجب وليلة النصف من شعبان
 من صلوة مائة ركعة في كل ركعة الا خلاص عشرة مرات
 ولا تفتخر بذكرها في القوت والاسباب ولا بذكر التعلي في تفسير
 ائمتي قوله ص ۱۰۰ در بهجة الاسرار لما خطه رود الم اقول اول
 صاحب بهجة الاسرار در روايت افعال واقوال خباب سيد
 عبد القادر جيلاني رحمة الله عليه متهم به افراط است مجرد نقل
 و لا تفتخر اعتبار نيت و دوم صرف قول وفعل شيخ بازيك
 مستند و ثبت به ادله شرعية نباشد قابل اعتناء بنود و شيخ
 عبد القادر جيلاني قدس سر الغرير در غنية الطالبين فرمود
 ولا تنظر احوال الصالحين و افعالهم بل الي ما روي عن
 رسول الله صلى الله عليه وسلم والاعتماد عليه في حل العبد

بيان عدم اعتبار روى ابى
 و ابى طالب الكلي صلوة
 رجب

فی حالته یفرود بها عن غیره انتهی قوله ۱۵۵ اما کلام در صلوة البرات
 و صلوة القدر پس فضائل شب نیمه شعبان که مشهور به شب برات
 است نرزد محدثین هم ثابت و متحقق است اقول محل نزاع صلوات
 مخصوصه این شبهاست نه فضائل این شبها قال الامام محمد بن
 الفیروز آبادی فی مختصره حدیث صلوة نصف شعبان باطل انتهی
 و قال الشوکانی فی تذکرته للموضوعات و قال السیوطی فی الاتی
 مائة رکعة فی نصف شعبان بالا خلاص عشر مرات مع طول فصله
 الدیلمی و غیره موضوع و جمهور روایة فی الطرق الثلث محابیل و معضا
 قال و اثنا عشرة رکعة بالا خلاص ثلثین مرة موضوع و قد اعتبر بهذا
 الحدیث المکذوب جماعة من الفقهاء کصاحب الاحیاء و غیره و کذا
 من المفهرین و قد رویت صلوة بذه الليلة اعني ليلة النصف
 من شعبان علی النجاشیة کتبها باطله و موضوعه انتهی و قال
 فی تیسیر المقال و الاحادیث التي رویت فی تبیین الانامل و جعلها
 علی البغیة عن سماع اسمها صلوة علیه وسلم عن الموفون
 کلمة الشهادة کتبها موضوعات و کذا التي فی صلوة الرغائب
 و صلوة نصف شعبان و صلوة نصف الرجب و صلوة الايمان
 و صلوة ليلة المعراج و صلوة ليلة القدر انتهی و قال الجلی فی
 مختصر غنیة التملی فعلم ان کلام من صلوة الرغائب و صلوة البرات و
 صلوة القدر بالجماعة مکروه علی ما صرح به البرازی و غیره و الاحادیث
 فیها موضوعه صرح به ابن الجوزی و غیره علی ما بیناه ثامنه فی الشرح
 انتهی قوله ۱۵۶ و از عنوان کلام کذا مشتملی نقل کرده غلت کراہت

این موضع حدیث
 صلوة نصف شعبان

درین نماز با این جماعت و بس اقول دعوی ثبوت حصر علمت
 که اوست این نماز با در جماعت از عنوان کلام ممنوع است و توهم حصر
 از سیاق کلام جلوی خود مدفوع است قوله من ۱۴ زیرا که اگر اوست جماعت
 در نماز نفل به سبیل تداعی مقید به خارج رمضان است اقول در
 شرح مختصر شیخ علی قاری و در مختار تقید کریم جماعت بطرح
 به غیر رمضان و خارج رمضان بر اخرج صرف تراویح است که جماعت
 مستحب است به شهادت دیگر کتب که مستثنی در آنها تراویح است نه بر ا
 اخرج جمیع نوافل در رمضان تا اباحه جماعت در نوافل غیر تراویح در
 رمضان ازان ثابت شود قوله من ۱۴ و کاینکه از فقها جماعت
 را در تعبد بدعت گفته محمول بر بدعت حسنه میتوان کرد اقول اول
 از تقریحات ائمه است ظاهر که غالب استعمال بدعت در بدعت
 سیئه است و صواب حمل بر غالب باشد نه بر نادر و دوم لغو ص
 فقها در کراهِت جماعت در نوافل غیر تراویح و نماز اُسْکُوف و
 استصحاب ارف حمل بدعت در قول فقها به بدعت بودن جماعت
 در تعبد بر بدعت حسنه باشد قوله من ۱۴ و اگر این را جماعت بطریق
 تداعی نباشد نیز دست کراهِت تا به و این این نماز با نه میرسد اقول
 ائمه مذاهب به کراهِت این نماز با بدون ذکر جماعت بطریق تداعی صحیح
 فرموده اند و نهایت مبالغه در انکار بر نفس این نماز با نموده اند و درین
 صورت تغذ صاحب اشباح به نفی کراهِت بدون جماعت بطریق
 تداعی با وجود عدم قیام دلیل استحسان که دلیل کراهِت است
 کلام وجه لائق تسلیم باشد و قولش بر خلاف تقریحات ائمه

در صلوة رنخاب
 و لغت حکیمان

غائب بلا وجه وجبه چگونه قابل قبول بود شیخ نووی در شرح
صحیح مسلم نوشته و فی هذا الحديث النهي الصريح عن تخصيص ليلة
الجمعة بصلوة من بين الليالي وهذا متفق على كراهته واجتمع به العلماء
على كراهته بصلوة المبتدعة التي يسمى الرغائب قال الله وأنها
ومحرمها فإنها بدعة منكرة من البدع التي هي ضلالة وجبالة وفيها منكرات
ظاهرة وقد صنف جماعة من الأئمة مصنفات فيه في تبقيها وتفصيل
مضيلها ومبطلها ودلائل قبحها وبطلانها وتفصيل فاعلموا أن من كان
محررا والله أعلم انتهى وكما قال الدين وميري در شرح منهاج نووی نوشته
ان صلوة الرغائب وصلوة ليلة نصف شعبان بدعتان قبيحتان
انتهى وقال أيضا فيه ان بعض الكليات من يقوم بصلوة الرغائب
وقوم ما كفيين على محرم محسن حالهم على حال المصلين لانهم يعلمون انهم
في معصية فيرجى بها التوبة بخلاف المصلين المذكورين فانهم يعلمون
انهم في عبادة فلا يتولون ولا يستغفرون انتهى ويا فقي در تاليف خود
به نسبت عز الدين بن عبد السلام نوشته كان منكر الصلوة الرغائب
والنصف من شعبان ويحكم بكونها بدعة مع انه قد طر لها شعار في الأصناف
وصحلاهما العلماء الاحبار والاولياء الاخيار انتهى وابن الحاج در
مدخل نوشته وقد حدثت صلوة الرغائب بعد اربع مائة وثمانين
من الهجرة وقد صنف العلماء كتابا في الكرامة واذمها وتسفيه فاعلموا
والاعتبر كثرة الفاعلين لها في كثير من الاصناف انتهى وجوبی در
حاشیه اشباه بعد نقل عبارت مدخل نوشته قال الصم في شرح
الكنز بعد كلام ومن هنا يعلم كراهته الاجتماع على صلوة الرغائب

وانها بدعة وما يخاله اهل الروم من نذر ما يخرج عن النقل الكرامة فباطل
 وقد اوضح العلامة الجلبى في شرح المنية واطال فيه اطلاله حسنة
 كما هو دأبه انتهى وقد صنف فيها شيخنا الحما العلامة نور الدين
 على المقدسي تصنيفا حسنا سماه روع الرغب على صلوة الرغائب
 وقد سئلت عنها وعن صلوة البرات وليلة القدر عام اثنين وبعين
 والفتن ظهر مبتدع يدعوه بجملة الاروام وغير سم الى فعلها
 ويزعم ان النبي صلى الله عليه وسلم والخلفاء الراشدين وخواص
 التابعين قد صلوا جملة منه وطعنوا في حطام الدنيا فخرت في
 ذلك تحرير طويلا حسنا احطت فيه بغالب كلام فضلاء المتقدين
 والمتأخرين من المذاهب الاربعة فمن اراد ذلك فليطالع انتهى
 وشيخ علي قاري درمرقاة شرح مشکوة به ذيل لا يختصوا ليله
 الجمعة بقيام من الليالي فوشته قال النووي في هذا الحديث ينبغي
 عن تخصيص ليلة الجمعة للصلوة من بين الليالي وهذا متفق عليه وسئل
 به العلماء على كرامته هذا الصلوة المبتدعة المسماة بالرغائب وقد صنف
 العلماء مصنفات في تقييدها وتضميلها واصنعها انتهى ولعل وجه النهي
 عن زيادة العبادة على العادة في ليلة الجمعة اتقاء للقوي على القيام
 بوظائف يوم الجمعة والله اعلم انتهى قوله ص ١٤١ وچون اصل بر اركبتين
 وتخصيص عمل مولود محدثين وفتحها از قول وفعل شارع برآورده
 اند پس اين قياس مقابل نص مجموع قياس اول من قاس باشد
 اقول در اصليت اين اصول مستخرج بر آن جواز اين عمل كلام است
 چنانكه سابق گذشت چه چنانكه اگر در جواز اين عمل باشد قوله

۱۴۱ باقی ماند کلام در خواندن نفل قبل نماز عیدین پس قیاس
 محل نزاع بر چنین نمازها که از سوار و منهی عنها است اقول بودن
 تقطوع قبل نماز عیدین از سوار و منهی عنها بالنسب محل کلام است
 و بودنش منهی عنه بنظر عدم فعل شارع عین مرام قوله ۱۴۱
 معذرا چه جاے خواص احدی از عوام صوفیه بهم قائل بخوان این
 نماز نشد پس ذکرش قبل صلوٰۃ الرغائب نیز بجای خود
 نباشد اقول ذکر کراست این نماز و صلوٰۃ رغائب به تقریب
 اثبات حجت عدم فعل و عدم نفل بر کراست از کلام فقهاست
 و شک نیست در بودن کراست بر یک ازین دو نماز متمم این تقریب
 پس عدم تجویز صوفیه بر کراست این نماز چه مضر در تمام تقریب بود
 و ذکر این نماز به معیت صلوٰۃ الرغائب چرا بجای خود نباشد
 قوله ۱۴۱ مولانا جلال الدین سیوطی در رساله نتیجه الفکر فی الجهر
 بالذکر تنقیف این اثر کرده گفته که محتاج به بیان سند است اقول
 اکابر حنفیه این اثر را به نلفظ قد صح عن ابن مسعود در کتب خوایر او
 نموده استناد به آن کرده اند پس مجرد کلام سیوطی بدینطور که
 محتاج به بیان سند است قادم صحت آن بر اصول حنفیه شدن
 نمیتواند چه جای آنکه این اثر از دیگر آثار مانوره از ابن مسعود
 که بعضی آنها در مقدمه این کتاب مسطور شده سعاصد باشد +
 قوله ۱۴۲ احتملت که باعث بر منع و اخراج این قوم از مسجد
 شود و شعب این جماعه بر رفع صوت بوده باشد اقول اختراع
 این افعال مخالف سیاق و فهم فقهای اهل کمال که بدین اثر

بر منع ذکر جهر عموما استدلال فرموده اند چه مضمون مفتی که مقصد
اثبات بودن عدم نقل و عدم فعل دلیل کراهت باشد زیرا که
بهر حال درین اثر احتیاج است بر منع و انکار از عدم مانوریت حیث
قال ابن مسعود ما عهدنا ذلک علی عہدہ و ما را کم الا مستبدین قوله
صلی اللہ علیہ و آلہ و سلم و صلوة بر انخفضت علیہ الصلوة والسلام و
اجتماع مسلمانان در مسجد جزو مانور و منقول در انبساط رسالت
مہد بوده است اقول اجتماع مسلمانان در مسجد بر
مضمون تحلیل و تقصیر بر بنی علیہ الصلوة والسلام جہا برگز
مانور و منقول و معہ و از حضرت رسالت علیہ الصلوة و التحیت
نیت قوله ص ۱۲۱ مہد این روایت کہ منسوب بہ تانا خانہ
و طوائف الذنوار است صاحبیت معارضہ باروایت کہ در صحیح بخاری
در باب کتاب العلم مذکور است ندارد اقول روایت صحیح بخاری
سما عن ابن روایت نیست زیرا کہ اول قول عبد اللہ بن مسعود
درین روایت تراویح اقولکم بالموطعة كما کان البني صلی اللہ علیہ
و سلم یحولنا ہما مخافۃ السامۃ و لالت میکند بر نیکیہ این
تعیین پنجشنبہ معہ و از حضرت یوسف و عبد اللہ بن مسعود خود
ایجاد نفرمود و دوم معہ و بودن تعیین یوسف از ایام برک و غط
کافیت برای تعیین پنجشنبہ و ہر روز یکہ و اعطای تعیین ان برک
و غط مناسب و اند و تعیین یوم من الایام ازین اثر با تراع
نماز است و نیز سفید این تعیین است الخیر محمد بن اسمعیل
بخاری صحیح خود از ابی سعید حسنی روایت کردہ کہ قال جابر

امرؤة الى رسول الله صلى الله عليه وسلم فقالت يا رسول الله صلى
 الله عليه وسلم ذهب الرجل كهديتك فاجعل لنا من نفسك
 يوما ناتيكي فيه تعلمنا ما علمك الله فقال اجتمعن في يوم
 كذا وكذا في مكان كذا وكذا فاجتمعن فاتاها رسول الله صلى الله
 عليه وسلم تعلمين ما علمه الله قوله ^{ح ۱۴۱} پس ازین روایت
 بخاری از خبری شمس و ابی بن الاس است که تعیین و تخصیص
 روز برای عمل غیر اگر چه آنروز از آنحضرت صلى الله عليه وسلم
 ماثور نباشد جائز و مستحسن است اقول از روایت بخاری
 تعیین و تخصیص روز برای وعظ البته جائز معلوم می شود اما
 تعیین روز برای دیگر اعمال غیر اصلا از آن معلوم نمی شود و هرگاه
 تعیین روز برای این اعمال خیر که ماثور از حضرت اند از روایت ماثور
 به معلوم نشد تعیین روز برای عمل مولد که محدث فی الدین است چگونه
 از آن معلوم گردد و قوله ^{ح ۱۴۵} پس به نحو آنکه از اجازة الاحتمال بطل
 الاستدلال این استدلال به این اثر صحیح نیست اقول بقرض عموم
 این قاعده این احتمال منافی استدلال نیست زیرا که بهر حال ازین
 اثر ثابت است که عمل چیزی در دین که معهود و ماثور از آنست به خود
 قابل تمیز و تالیق زجر و توبیخ باشد و همین است مفاد استدلال
 قوله ^{ح ۱۴۵} که اصل چنین مجلس در زمان هدایت اقرآن صحابه
 کرام ثابت و متحقق است اقول اینهمه کذب عریض و اقتراس
 قبیح است شاید که باعث آن اغترار به روایت ابن دمیة کذاب
 باشد بالا ملاحظه فرماید که حالش از اقوال نقادین رجال به خیر تحریر

قوله ۱۴۵ چون مدلول این عبارت مخالفت صریحه با قول و فعل صاحب
 تحفه و والد ماجد و جد امجد حضرت ایشان دارد پس لامحاله
 ما اول و معروف عن الظاهر خواهد بود اقول قول به دلالت قول
 و فعل صاحب تحفه بر جواز این عمل یقیناً غلط است زیرا که صدرا
 مردم مشایران افعال و احوال جناب صاحب تحفه تا این عدم محذور
 اند کسی وی جناب را قابل و شایسته این عمل ندیده و نه شنیده
 و در تحفه که بالتواتر کتاب جناب مدح است مشعوبه منع این عمل
 موجود است و فتوا ما می که نقل فرموده اند سند آنها به توسط رجال
 لها بیه منتهی تا به صاحب تحفه نمی شود و نقل لها بیه که اصل فرق
 اهل بدعت است و بر چیزیکه متهم به کذب و تضییع و نقل آن بوده
 اند قابل قبول نبود و از عجایب این مقام آنکه فتوای منسوب
 جانب صاحب تحفه را شیخ فضل رسول بدایونی مفروض به
 معین الدین در فیوض ارواح قدس در صفحه ۱۰۳ به این لفظ نقل
 نموده که در تمام سال در مجلس در خانه فقیر منعقد میشود و مجلس
 وفات شریف و مجلس ذکر شهادت حسین ائمتی و جناب
 صاحب اشباع در ص ۱۴۱ اشباع به این لفظ نقل فرموده
 که در تمام سال در مجلس در خانه فقیر منعقد میشود و مجلس
 مولود شریف و مجلس ذکر شهادت حسین ائمتی قوله
 ص ۱۴۱ دوم آنکه تین روز و ماه برای مولود شریف و اجتماع
 مردم یکجا در ماه ربیع الاول و همچنین برای انقضاء مجلس ذکر
 شهادت امام حسین در ماه محرم روز عاشورا یا غیر آن

و شنیدن سلام و مرثیه مشروع و گریه و بکا بر حال شهید
 کربلا جائز و درست است اقول شان این حضرات که متصف
 به کمال اتباع سنت و اجتناب از بدعت و نهایت تقوی
 و دیانت بودند از افاده این مضمون عالی است و معتمدین
 و مستند مستندین جناب صاحب اشباع مثل جناب
 سید عبد القادر جیلانی حقه الله علیه و شیخ ابی حامد غزالی
 و شیخ الاسلام تقی الدین ابن تیمیه و شیخ جمال الدین سیوطی
 و شیخ ابن حجر مکی و غیرهم بمنع اتحاد روز عاشورا روز غم و ماتم
 و منع واعظ از ذکر قصه شهادت امام حسین رضی الله عنه
 به روز عاشورا پرداخته اند پس صاحب اشباع به نسبت
 مکروه معتمدین و مستند مستندین خود چنان این حضرات
 مجامع کمالات با وجود تفاخر به انتساب خود سوی این حضرات
 چه حسن ظن در شان این حضرات پیدا ساخته اند قال
 الشيخ عبد القادر الجیلانی طاب الله ثراه و جعل الجنة مثواه
 فی غنیة الطالبین قد طعن قوم علی من صام هذا اليوم
 العظیم و ما یرد فیہ من العظیم و زعموا انه لا یجوز صیامه لاجل
 قتل الحسین بن علی فیہ و قالوا ینبغي ان یکون المصیبة فیہ
 عامه علی جمیع الناس لفقدہ و انتم تتخذونه یوم فرح و سرور
 تأمرون فیہ بالتوسعنة علی العیال و النفقہ الكثیره و الصدقة
 علی الفقراء و الضعفاء و المساکین و لیس هذا من حق الحسین
 علی جماعۃ المسلمین و ند القائل خاط و ند به بیح فاسد لان

بیان غم و ماتم روز عاشورا
 از کتب قصه و احوال و غیره

الله تعالى اختار سبط نبيه الشهادۃ في اشرف الايام وعظمها
 واجلها وارفعها عنده ليزيده بذلك رفعة في درجاته وكرامته
 مصنافه الى كراماته ويبلغه منازل الخلفاء الراشدين الشهادۃ
 بالشهادۃ ولو جاز ان يتخذ يوم موته يوم مصيبة لكان يوم الاثنين
 اولي بذلك اذ قبض الله فيه نبيه وكذلك ابو بكر الصديق فقبض
 فيه وهو ما روي هشام بن عروة عن ابيه عن عائشة رضي الله
 عنهما قالت قال ابو بكر لى اى يوم توفي النبي صلى الله عليه وسلم
 فيه قلت يوم الاثنين قال رضي الله عنه انى ارجو ان اموت فيه
 فمات فيه وفقد رسول الله صلى الله عليه وسلم وفقد الى كبر
 الصديق اعظم من فقد غيرهما وقد اتفق الناس على
 شرف يوم الاثنين وفضيلة صومه وانه يرض فيه وفي يوم
 الخميس اعمال العباد وكذلك يوم عاشوراء لا يتخذ يوم مصيبة ولا ان
 يوم عاشوراء ان يتخذ يوم مصيبة ليس باولى من ان يتخذ يوم
 عيد وفرح وسرور لما قد منا ذكره وفضل من انه يوم نجى الله
 فيه انبياءه من اعدائهم واهلك فيه اعداءهم الكفار من فرعون و
 قومه وغيرهم وانه خلق السموات والارض والاشياء الشرقية
 فيه وادوم عليه السلام وغير ذلك وما اعد الله لمن صامه من
 الثواب الجزيل والوطاء الوافر وكثير الذنوب وتخص السيات
 بقضائه عاشوراء مثل تبيته الامام الشريعة كالعبيد والجمعة و
 عرفة وغيرهم لو جاز ان يتخذ هذا اليوم مصيبة لاتخذته الصحابة والتا
 لانهم اوتب اليهم منا واخص به انتهى وقال الشيخ ابو حامد الغزالي

في الاشارة بحرم على الواعظ رواية قتل الحسين وحكاية ما جرى بين
 الصحابة من الشجر والتمصم فانه يبعث الى بعض الصحابة والطنز
 فيهم انتهى وقال شيخ الاسلام تقي الدين ابن تيمية في منهج
 السنة وبيننا ان كل ما يفعل فيه سوى الصوم بدعة ومكروه لم
 يستخنها احد من الائمة مثل الاكحال والخضاب وطبخ الجوب
 بجم الاضحية والتوسيع في النفقة وغير ذلك واصل هذا من ابتلاء
 قتل الحسين ونحوهم واقبح من ذلك واعظم منه ما يفعل الرافضة
 من اتخاذ ما تافروا فيه المضرع ونيث فيه قصائد النباية وعطشون
 فيه القسهم ويلطمون الحدود ويشقون فيه الجوب ويدعون فيه دعوى
 الجاهلية الى ان قال فما يفعل يوم عاشوراء من اتخاذ عيداً بدعة
 اجليها من بدع النواصب وما يفعل من اتخاذ ما تها بدعة
 مستخ منها وهي من البدع المعروفة في الروافض وقد سبطنا
 هذه الامور في مواضع متعددة انتهى وقال السيوطي في فتاواه
 فثبت قواعد الشرع على انه حسن في هذا الشهر اظهار الفرح بولائه
 صلى الله عليه وسلم دون اظهار الحزن لوفاته وقد قال ابن
 رجب في كتاب اللطائف في ذم الرافضة حيث اتخذوا يوم
 عاشوراء ماتماً لاجل قتل الحسين رضي الله عنه لم يامر الله ولا رسوله
 باتخاذ ايام مصائب الدنيار وموتهم ماتماً طفيف بمن دونهم انتهى
 وقال الشيخ ابن حجر الهيتمي في الصواعق المحرقة ما ياه ان يستعمل
 مبدء الرافضة ونحوهم من السند والنياحة والحزن اذ ليس
 ذلك من اخلاق المؤمنين والا لكان يوم وفات رسول الله صلى

الله عليه وسلم اولى بذلك انتهى وفي اصول الصغار سئل رضي
 الله عنه عن ذكر مقتل الحسين في يوم عاشوراء ايجوز ان لا يقال
 الا لان ذلك من شعار الرافض انتهى وفي مجموعة ما در آواز نهرو ولا
 يقول من الحكايات والمصائب لتبكية الجمع فان ذلك يكره وكذا
 الجلوس لمصيبة الحسين فيجتمع اليه الرجال والنساء فيكون انتهى
 وفي اليتيمية امررة تذكر في ميتة مقتل الحسين واهل البيت ليس
 لها ذلك انتهى وقال الشيخ ولي الله المحدث في قول الجميل في
 افات الوعاظ كقصه كربلاء والوفات انتهى قوله صلوات الله على
 بدعا وختم و طعام بدعتي مباح است و وجهه فتح ندارد و كما مر انضريح
 بهند التقيين من مولانا رفيع الدين و برنق ریح مولانا ماسد و مع موقوف
 بنيت و دیگر بزرگان مثل شيخ عبد الحق محدث دهلوي و غیر آن
 نیز بهین راه رفته اند اقول شيخ عبد الحق در بعض مؤلفات
 خود و نیز استاد الاوستا و دقایق و دیگر اکابر بخلاف این راه
 رفته اند فی شرح سفر السعادت و عادات بنود که بر این مبیت
 در غیر وقت نماز جمع شوند و قرآن خوانند و ختمات خوانند بر سر
 گور و نه غیر آن و این مجموع بدعت است و مکروه و نعم تعزیت
 اهل بیت و تسلیه و صبر فرمودن سنت و مستحب است اما
 این اجتماع مخصوص روز سوم و از تکاب کلفات دیگر و صرف
 اموال بے وصیت از حق یتیمی بدعت است و حد اتم انتهى
 و فی رساله التفریة للشیخ علی التتقی صاحب کنز العمال الاول
 الاجتماع للقررة بالقران علی المیت بالتخصیص فی المقبرة او

بیان و ما در سفر و طعام بر سر
 بیت و دیگر بزرگان

اوالبيت بدعته مومه لانه لم ينقل عن الصحابة رضی الله عنهم
 شئ انتهى وفي زاد المعاد للشيخ ابن القيم وكان من بدعيه صلي
 الله عليه وسلم تقريرة اهل الميت ولم يكن من بدعيه ان يجتمع لغيره
 ولقبر القرآن لا عند القبر ولا عند غيره وكل هذه بدعة حادثة بعده
 لمروسته وكان من بدعيه السكون والرضا لقضاء الله والمجد
 والاسرة جالس وبري ممن خرق لاجل المصيبة نيابته او يرفع صوته بالنسبة
 والنياحة او خلق لها شعرة وكان من بدعيه ان اهل الميت لا يتكلمون
 الطعام للناس بل اوران يفتح الناس لهم طعاما برسولهم وهذا من
 اعظم مكارم الاخلاق والشم والجل عن اهل الميت فاهتم في شغل
 بمصائبهم عن طعام الناس انتهى وفي جامع الرموز شرح المختصر كبره
 الجلبوس للبهية ثلثة ايام او اقل في المسجد واما في غيره فمخض
 للربال ويمنع القراء عنه ولا تعطي لهم شئ كما في المنيه وكبره اتخاذا
 الضيافة في هذه الايام وكذا اكلها كما في حقة الفتاوى انتهى وفي الميزان
 يكره اتخاذا الطعام في اليوم الاول والثالث وبعد الاسبوع ونقل
 الطعام الى القبر في المواسم واتخاذا الدعوة بقراءة القرآن وجمع الصلوات
 والقراءة للتميم او بقراءة سورة الانعام والاحلاص انتهى وفي جامع الروايات
 في شرح المنهاج للنووي الاجتماع على المقبرة في اليوم الثالث
 وتقسيم الورود والعود والطعام في الايام المخصوصة كالثالث
 والخامس والتاسع والعاشر والعشرين والاربعين والشهر
 السادس والسنة بدعة ممنوعة انتهى وفي فتح التقدير حاشية
 الهداية ويكره اتخاذا الضيافة من الطعام من اهل الميت لانه شرع

في السرور لافي السرور وهي بدعة مستتبقة روى الامام احمد وابن
 ماجه باسناد صحيح عن جوير بن عبد الله قال كنا نخذ الاجتماع الى اهل
 الميت وصنعهم الطعام من النياحة انتهى وفي وصايا الشيخ ولي الله
 المحدث دكر از عادات شيعه ما مردم اسرفت در مايتها سوم و
 چهارم و شش ماهي و فاتحه سالينه و اينهمه را در عرب اول و بعد بود
 مصلحت آنست كه غير تغزيت و از نان ميت تا سه روز و اطعام ليتان
 يك شب را روز رسمي نباشد انتهى و في المقامات المنظرية في وصايا
 ميرزا جاجانان و برسميات عرفي از عرس و غيره مفيد نبايد بود
 كه در كتاب ان شاعت بسيار است انتهى و في ترجمه ارشاد
 الطالبيين للقاضي فناء الله الباني بني قبور اوليا را بلكه كردن و كبود
 بران ساختن و بر سر و امثال آن و چراغان كردن همه بدعت
 است بعه ازان حرام است و بعضي مكروه بخير خدا صل الله عليه
 وسلم بر چراغ افزوزان نزد قبر و سجده كندگان را احث و فرموده
 كه قبر مرا سيد مسجد كنيد و آنچه سجده ميكنند و روز عيد
 بر آن مجموع روز سه در سال مقرر كرده شود رسول كريم صل الله
 عليه وسلم علي رضي الله عنه را فرستاد كه قبور مشرفه را بر ابر
 كنند و هر جا كه تصور بينند او را محو كنند انتهى و في التفسير المنظري
 و الايم لا يجوز ما يفعله الجبال بقبور الاوليا و الشهداء من السجود
 و الطواف حولها و التماس السج و التماس جود عليها و من الاطعام
 بعد الحول كالاغيا و ليمونه عر انتهى و في المنهج المستقيم في
 تمييز الصحيح من السقيم في بيان اصناف المبتدعين و منهم من القى دمارت عليهم المنعجه

اتخذوا عند قبورهم سو قائل كل عام سموه يوم العرس وليلة ليلة
 بارعام يضرّبون الحيام ويطبخون الطعام ولايب لون بانواع الانام
 انتهى قوله ^ص پس بعضی از بے ادبان حق ناشناس که اعاده
 مجلس میلاد شریف را در ماه ربیع الاول تشبیه بنجم کنهیا داده
 روئے بپایض را همچو نامه اعمال خود سیاه ساخته اند بکمال اسارت
 ادب پرداخته اند و ازین بے باکان در دیده دهن دور نیست که رفته
 رفته تقصیل حجر اسود و طواف خانه کعبه را پوچا بنومان و دهنادر نهاد
 گویند نعوذ بالله من تلك الهفوات والكفریات اقول تشبیه اعاده
 مجلس میلاد شریف در ماه ربیع الاول که حسن این مجلس چه
 جای حسن اعاده ان از شارح اصلا مفصّل و بدلیل یقینی
 ثابت نیست باجتم کنهیا در نفس اعاده سه و میلاد بدون تجدید
 بیعت میلاد در تقد و مفاد مجلس میلاد اعاده آن که منشأ
 با کفار در پیچ امور مخدور است هرگز اسارت ادب نزد اهل دین
 و اسلام نبود و الا تشبیه صلوة جانب تنور با عبادت مجوس
 و عبادت نار یقینا موجب اسارت باشد و از پیچوتشبیهاست
 کتنب و نیمه لال مال اندن فی الکافی لوصلی الی تنور او کالون فیہ
 مار متوقّده کره لانه تشبیه عبادۃ النار انتهى پس جناب مولوی
 سید اولاد حسن قنوجی قدس سره را که با دی این تشبیه در بلاد
 ملبور و اندر حرف سبها ملام نمودن جز جمل و ناواقف از کتب
 دینیہ چه تصور دیده شود بلکه چون نقابست و تقوی و دیانت و حمایت
 دین و ملت و اتباع سنت و جناب مجمع علیه اهل این

جواب اعتراض
 جناب مولود حسن قنوجی
 نسبت شان

و نشر فضائل و معجزات آنحضرت علیه الصلوات الزاکیات
 و التعلیمات الواقیات با شکرانه نعمت وجود با جود است
 استخوان و استحباب این زیاده نتران استخوان و استحباب صوم
 و شب و نظائر آن خواهد بود اقول تفضیل استخوان بدعت
 بر استخوان سنت چه جروت بر مخالفت حدیث و اقوال مستحکمین
 و مستندین خود است اخراج الامام احمد فی مسنده عن غصیف
 بن الحارث الثمالی قال قال رسول الله صلی الله علیه وسلم ما
 احدث قوم بدعة الا رفع مثلها من السنة فتمسک لبنة خیر
 من احدث بدعة قال الطیلسی فی شرح مشکوٰۃ کما ان
 احدث السنة یقضى رفع البدعة کذلک ملک فتمسک لبنة
 ولو كانت قليلة خیر من احدث بدعة مستحکمة کما اذا اجمعی
 اداب الخلد امثل ماورد فی السنة فهو خیر من بناء رباط
 و مدرسته و السرفیه هو ان من راعی هذا الادب فان الله تعالی
 یرفعه و یطهره بحتی یرقی منه الی ما هو اعلی منه فلا یرال فی ترقی
 و الصعود الی ان یمبلغ مقام القرب و محمد ع الوصل و من شرکه
 یمودیه ذلک الی ترک الا فضل حتی یتسفل الی مقام الرین و الطبع
 انہی و قال الشیخ علی القاری فی المرقاة شرح مشکوٰۃ
 فتمسک لبنة اى صغيرة او قليلة کاحیاء اداب الخلد
 مثلاً علی ماورد فی السنة خیر من احدث بدعة اى افضل
 من بدعة سنة عظيمة کبناء رباط و مدرسه انہی و قال
 الشیخ الہلبوی فی ترجمۃ مشکوٰۃ پس چنگ در زدن به

بیان ادب و ادب
 مسک لبنة از
 احدث بدعة

سنته اگرچه اندک باشد بهتر است از نوید بد کردن بدعت
 اگرچه حذنه است زیرا که باتباع سنت پیدا میشود و نور و به
 گرفتاری به بدعت و درمی آید ظلمت مثلاً رعایت اداب استی
 بر وجه سنت بهتر است از بنا و رباط و مدرسه چه سالک بر رعایت
 اداب سنت ترقی میکند بمقام قرب و تبرک آن منزل میکند
 از آن و این مودی میگردد به ترک افضل تا بر تبه قاذوة قلب
 که آنرا این قلب و طمع و خشم گویند میرسد خود مایلند من ذلک
 انہی و قال الشیخ ابو حامد الغزالی فی الاحیاء الابدع کلها
 ینبغی ان تحسم ابوابها و تنکر علی المبتدعین بدعتهم و ان اعتقدوا
 ان الحق کما یرد علی الیہود و النصارى کفرهم و ان کانوا لیتقدون ان
 ذلک حق انہی قولہ ص ۴۱ مراد از تشبیه ممنوع با بدعت در امر مذموم است و نیز منظور
 ما علی فعل قصد مشابهت با آن امر ممنوع باشد و اینکہ گفتیم صحیح است که مبتدع معتقد است
 اقول اول تشبیه ممنوع بدعت در امر مذموم که منظور فاعل فعل
 قصد مشابهت با آن امر ممنوع باشد صریح البطلان است چه در بسیار
 از آیات و اخبار مخالفه و این تشبیه ایشان را مویک نمون نیستند بدون تخریص از قصد
 فاعل وارد است اخرج البخاری و مسلم فی صحیحهما عن ابی ہریرۃ
 قال ان النبی صلی اللہ علیہ وسلم قال ان الیہود و النصارى
 لا یصلون فی الخوفم و اخرج ابو داؤد فی سننہ عن شداد بن اوس
 قال قال رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم خالفوا الیہود و ما ہم لا یصلون فی الخوفم و
 لا یحافون و اخرج ابو داؤد فی سننہ عن عمرو بن الشریح عن اسیہ
 قال مر لی رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم وانا جالس کبکاء قد

بیان تشبیه با بدعت

و صنعت یدی الیه ری خلف ظهري و الکنانت علی الیته یدی فقال
 اتقعد قعدة المعصوب علیهم و اخرج الترمذي فی جامعهم عن ابی هريرة
 و النسائي فی سننه عن ابن عمر و الزبير قالوا قال رسول الله علیه
 و سلم غیر و الشیء لا تشبهوا بالیهود و در نهانی حاشیه برایه مرقوم
 است نهینا عن التشبه بهم فیما لنا منه بدیکره لان ابن ریحی
 سمیت و الاقوبه لانه صنع اهل الکتاب و منه بد فیکر التشبه بهم و بقوله
 فیما لنا منه بد خرج الجواب عما قال التافعی بانه لو کره هذا الصنع
 لانه صنع اهل الکتاب کان یجب ان یکره اذا صلح و هو یقر طرطالیه
 لان منهم من یصلح بهذا و کذا انک یتصدق کما یتصدقون و ناقل و
 کما یاکلون و یشربون و لا یکره لما ان هذه الاشیاء لیس مالنا منه
 بد انتهی و دوم حاصل کلام صاحب بحر که صاحب درختبار و طحاوی
 ناقل از انت انت که حرمت تشبه به اهل کتاب محصور در یک
 ازین دو صورت است اول آنکه تشبه در فعلی از افعال کفایا
 که آن فعل نزد ما مذموم بود و دوم تشبه در فعلی از افعال کفایا که آن فعل نزد ما مذموم نبود و
 با قصد تشبه است نه آنکه حرمت تشبه به اهل کتاب محصور در مجموع امرین است چنانکه محصور
 استماع بوده لهذا عبارت انما الحرام التشبه فیما کان مذموما و فیما یقصد به التشبه بقرنی
 را از حاشیه طحاوی به قلب آوبه و در نقل نموده حال آنکه در حاشیه طحاوی میگوید
 محصور نیز او مرقوم است و در محل نزاع تشبه در امر مذموم موجود است
 زیرا که شریک جنم کنهیا یقینا نزد ما مذموم است قوله
 ص ۱۷۱ و اگر اضا هر برین باید در رساله تنویر العینین فی
 انبات رفع الیدین ملاحظه شود که مولوی حاجی محمد اسمعیل

صاحب دهلوی در جواب اعتراض خیفه بر رفع یدین که تشبه بار و افوض
دار و جهان نوشته است اقول صاحب تنویر دین جواب مشکلم علی زعم المضیین
است که بزعم ایشان مناسط حمت تشبه در امر غیر مذموم قصد
تشبه است و بس ^{ص ۱۴۸} پس مشابَهت اتفاقی با جنم کهنیا
که داعی بران تکرار شادی میلاد شریف در هر سال است و بس
برگز مخدور شرعی نمیتواند شد اقول اگر اتفاقیه مشابَهت با جنم
کهنیا نیز تسلیم کرده شود مخدور شرعی نبودن این مشابَهت ممنوع
بود زیرا که مشابَهت در امر مذموم که احد الامرین از سوار و حصرت
مشابَهت است موجود است و مع هذا قصد تشبه با فعل نصاری
درین عمل از کلام ابن الجزری که در ص ۱۴۸ از رساله شیخ علی قاری

با این عبارت قال یعنی ابن الجزری واذا کان اهل الصلیب اتخذوا
لیله مولد نبیهم عید اکبر فاهل الاسلام اولی بالتکریم و اجد انتهی
قتل فرموده نیز مفهوم است ^{ص ۱۴۹} و چنانکه قصد شارع
از تفریق مذکور مشابَهت با اهل کتاب و شرکین بنوده بلکه منظور
نظر بدایت اثر فقط اتباع سنت ابراهیمی بود همچنان مقصود
مباشترین تکرار شادی میلاد شریف تشبیه با جنم کهنیا نیست
بلکه پیش نظر اینها اتباع قول و فعل شارع از تکرار صوم و روزه
و غیره اقول اولاً فرق است در میان تفریق شعرا س و تکرار
شادی میلاد است زیرا که اول منصوص در سن ابراهیمی است
بجلاف ثانی که منصوص در قول و فعل شارع نیست ثانیاً
چون در عمل هر یک از تفریق و بدل مشابَهت کفار بود و

در ترک هر يكی و اختیار دیگری اختراز از مشابہت متعبر نمود
حضرت رسالت علیہ الصلوٰۃ والتیمات ابتداء بنظر اسون بودن
مشابہت با اہل کتاب بدنسبت مشابہت بامش یکین سدل
اختیار فرمود و انتہاء بعد علم سنن ابراہیمی بنظر اتباع سنت
ابراہیمی تفریق اختیار نمود بخلاف تکرار شادی میلاد کہ بہ ترک
آن اختراز از مشابہت اسان است بلکہ اتباع ترک شارع
درین ترک بے گمان است قوله ص ۱۵۱ و تفرقة کہ در عبارت
تخفہ میانہ روز عیدین و عاشورا از شکر گذاری نعمت متجددہ
سال بسال یعنی ادای روزہ رمضان و ادای حج خانہ کعبہ بہت
فقط در عیدین جاری است نہ غیر آن و ہر گاہ صوم و دو شنبہ و
پنجشنبہ و عاشورا در صیام مسنون محسوب گشت این تفرقة
از میان برخاست کہ درین روز ماچہ جا بے بخت و نعمت حقیقت
چیز کے از تجددات و تغیرات آسمانی چنانکہ در نوروز و مہرجان
نیز متصور نیست اقول چون صوم پنجشنبہ و دو شنبہ متحمل فعل
و ہم نیست زیرا کہ مشرعیۃ صوم پنجشنبہ و دو شنبہ نہ بنا بر جوت
و سرور نعمت است کہ درین روز متجدد نیست بلکہ بہت عرض
اعمال درین روز ہا و ایام مغفرت بودن آنها است اخرج الترمذی
فی جامعہ عن ابی ہریرۃ قال قال رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم
یعرض الاعمال یوم الاثنين والخميس فاحب ان یعرض عملی
وانما صائم و اخرج احمد فی مسنده وابن ماجہ فی سننہ عن ابی
ہریرہ ان النبی صلی اللہ علیہ وسلم کان یصوم یوم الاثنين والخميس

فَقِيلَ يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّكَ تَصُومُ يَوْمَ الْاِثْنَيْنِ وَالْاِثْنَيْنِ فَقَالَ
 اِنَّ يَوْمَ الْاِثْنَيْنِ وَالْاِثْنَيْنِ يُعْفَى عَنْهُمَا رَأَيْتَ
 فِيهِمَا بَكْلٌ مِّنْ لِّاِذَا مَا جَرَيْنِ يَقُولُ دَعَمَاهُمَا خَتَمَ لِي صَاطِحِي وَدَرِ حَدِيثِ
 سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ صَوْمِ يَوْمِ الْاِثْنَيْنِ فَقَالَ
 فِيهِ وَلَدَتْ وَفِيهِ انْزَلَ عَلَى بَيَانَ عَلَتْ مَشْرُوعِيَّةَ صَوْمِ مَرَأَتِي
 لَكِنَّهُ صَرَفَ بَيَانَ وَقَوَّعَ اَيْنَ وَقَايَعَ شَرْيْفَهُ دَرِ فَرْدِ اَزْ اَفْرَادِ
 نَوْعِ اَيْنِ رَوْزِ مَقْصُودِ هَتِ تَا عِبْدِ بَا زِ وَخُودِ رَا هِ اَحْزَا زِ فَضِيلَتِ
 صَوْمِ دَرِ يَنْ رَوْزِ بَرِ اَكْ يَنْ رَحْمَتِ خُدا كِ عَزَّ وَجَلَّ جَنَّا كُنْ
 قَا ضَحِي عِيَا ضِ دَرِ شَرْحِ صَبِيحِ سَلَّمَ بِ ذِيلِ حَدِيثِ خَيْرِ يَوْمِ طَلَعَتْ
 عَلَيْهِ شَمْسُ الْيَوْمِ الْجُمُعَةِ فِيهِ خَلَقَ آدَمَ وَفِيهِ اَدْخَلَ الْجَنَّةَ وَفِيهِ اُخْرِجَ
 مِنْهَا وَلاَ يَقُومُ اِلَّا فِي الْاَفْئِ يَوْمِ الْجُمُعَةِ نَوْشَتُهُ النَّظَارِ اِنْ بَذَرَهُ
 اَفْضَالَ الْمَعْدُودَةِ لَيْتَ لَذَكَرَ فَضِيلَتَهُ لَانْ اَخْرَجَ آدَمَ وَقَامَ السَّاعَةُ
 الْاَبِيدُ فَضِيلَتُهُ وَاِنَّمَا هُوَ بَيَانُ لِمَا وَقَعَ فِيهِ مِنْ الْأُمُورِ الْعُظَامِ وَكَاسَمِيقِ
 تَيَابِ هَتِ الْعِبَادَةِ فِيهِ بِالْأَعْمَالِ الصَّالِحَةِ لَيْسَلِ رَحْمَةُ اللَّهِ وَدَفْعِ نَقْمَتِهِ
 أَنْتَهِي وَفِيهِ صَوْمِ بَنِي إِسْرَافِيلَ وَدُوشَنَبِ مَخْلُوطِ بَرِي وَسُرُورِ بَنُودِ
 كِهْ دَرِ يَنْ رَوْزِ عَادَتِ صَرَفِ رَوْزِهِ دَشْتَنِ بَدُونِ تَعْقِيدِ وَنَمُودَنِ
 فَرَحَتِ وَسُرُورِ بُوْدِ اِپْسِ اَيْنِ تَفَرُّقِهِ اَزْ جِهَتِ مَسْنُونِيَةِ صَوْمِ
 اَيْنِ رَوْزِ اَبَرِ خَاسْتِ نَمِي شُودِ بَخْلَافِ صَوْمِ عَاشُورَا كِهْ مَحْسَلِ
 دُخْلِ وَهَمِ اسْتِ بَهْمَتِ مَخْلُوطِ كَرْدَنِ يَهُودِ اِنْ رَا بِ تَعْقِيدِ وَتَفَرُّجِ
 وَسُرُورِ اَخْرِجِ سَلَّمَ عَنْ اِبِي مُوسَى قَالَ كَانَ يَوْمِ عَاشُورَا
 يَوْمَ مَاطِطُمِهِ الْيَهُودِ وَتَيَحَّذُهُ عِيدًا فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ

و سلم صوموه انتم و اخرج مسلم ايضا عن ابي موسى قال كان اهل
 خيبر يصومون يوم عاشوراء يتخذونه عيداً ويلبسون لباسهم فيه جلهم
 وشارتهم فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم فصوموه انتم لهذا
 جناب صاحب تحفه جواب از اعتراض برخاستگی تفرقه بمنسوخ
 شدن صوم روز عاشوراء و اقامت صوم روز ناسع تا عاشور
 مع التاسع بجای آن بر آید استنادهای سنت موسی و موافقه
 ایشان علیه و علی نبینا الصلوٰۃ والسلام داده که سر و حکمت دین
 تغییر از شرع سوار نخواهد بود و اجتناب از شرک است
 دفع این دو هم است قوله صلوات الله علیه تعید به عید بابا شجاع
 و عید نوروز و عید غدیر البته مبنی بر دو هم فاسد است و مخالف
 مذہب اهل سنت و جماعت اقول مخالف مذہب اهل
 سنت و جماعت بودن تعید به عید بابا شجاع و عید
 نوروز و عید غدیر البته مسلم است لیکن بودن تعید بر این
 اعیان نه تعید به عید میلاد مبنی بر دو هم فاسد ممنوع است
 چه مابہ الامتیاز دین باب و هر دو معدوم است پس مبنی بودن اول
 بر دو هم فاسد و نه مبنی بودن ثانی بر آن امر مکثوم است اگر یک از آنها
 مبنی بر دو هم فاسد باشد بالضرورة دیگر هم مبنی بر دو هم فاسد بود
 و اگر یک از آنها مبنی بر دو هم فاسد نبود دیگر هم مبنی بر دو هم فاسد
 نباشد قوله ص ۱۸۵ پس از اینجا معلوم و متیقن شد که روز
 مذکور را عید گرفته اند اقول تعید این روز بنظر نزول این
 آیه که منهای دخل و هم فاسد است از اینجا برگزیده معلوم نمیشود

زیرا که مراد حضرت عمر رضی الله عنه ازین قول که قد عرفنا ذلك اليوم
 والمكان الذي نزلت فيه على النبي صلى الله عليه وسلم آتت
 که عید نه گرفتار ما این روز را درین مکان نه از آن جهت است
 که فضل این روز و مکان را شناخته باشیم بلکه از جهت سری
 است مخفی زیرا که فضل این روز و مکان را شناخته ایم و یا عید
 نگرفتن ما بوجه نزول این آیه آتت که تعید این روز درین
 مکان بوجه دیگر معروف است بهر حال ازین قول تعید این روز
 بوجه نزول آیه الیوم اکملت لکم دینکم که منشاء دخل مردم است و نفی
 همان مراد صاحب تحفه است هرگز معلوم نمیشود و این جواب حضرت
 عمر رضی الله عنه مدافعی فهم و عقل آن یهودی است قوله ص ۱۸۵ و اگر
 از عید تعظیم و تکریم آنروز و تاوید مراسم تهنیه و سرور و اجتماع مسلمانان
 بر وضع مشروع مراد دارند در عید گرفتن روز نزول وحی و شب
 معراج بلکه روز ولادت نبی خاصه روز ولادت باکر است حضرت
 رسالت علیه الصلوة و التحیة ای صح مضائقه نیست اقول چون این
 تعظیم و تکریم و تاوید مراسم تهنیت در نیمه اول از شارع مانور و منقول نیست
 و کلامی در دلیل شرعی بر حسن اینهمه قائم نیست بدعت باشد و
 مخالفت از بدعت از شارع مانور و منقول است پس نفی مضائقه
 به نفی مخالفت صریح البطلان بود قوله ص ۱۸۶ اگر چه مراد ازین منقوشه
 فرضیه صوم روز مذکور است پس البته صحیح و مسلم لیکن اینهمه
 منافی سیاق کلام است که فرضیت صوم عاشورا بر بنی بر رسم
 مذکوره بنوده یا منسوخیه آن دفع و هم مذکور میکرد بلکه منسوخیه

فرضیت آن صوم به فرضیت صیام رمضان است **اقول** البطلان
 این شق به منافاة سیاق بدینطور که فرضیت صور عاشورا برهم
 مذکور بوده **الح** در حقیقت البطلان نیست زیرا که چه ضروری است بر آن
 بودن منسوخیه فرضیت و افع و هم مذکور بنا بر فرضیت بر و هم مذکور
 آن منشای و هم بودن فرضیت آن صوم بر آن بودن نسخ و افع
 و هم البته ضروری است و مشک نیست در منشای و هم بودن فرضیت
 اگر بنا بر او را **شکر نعمت** شده باشد و بودن و افع و هم مذکور
 منسوخیه الصوم منافی منسوخیه آن صوم به فرضیت صیام
 رمضان معلوم نمیشود **قوله** ۱۸۹ و اگر مراد از منسوخیه صوم مذکور
 منسوخیه آن صوم که آنحضرت **صلی الله علیه وسلم** بر آن تأدیه نکرد
 نجات موسی بموافقه یهود در مدینه یکسال داشتند و به دیگران
 حکم فرمودند و در سال آئینده وفات یافتند و همین معنی مقتضای
 سیاق کلام است پس بجز سکوت دیگر چه باید کرد که خودشان
 در تفسیر ایام خالیه قائل بمبنوئیه این صوم بوده اند نه فرضیت
 آن پس حکم بسخ فرضیت این روزه منتهی چگونه صحیح باشد
اقول منسوخیه صومیکه حضرت **صلی الله علیه و الصلوٰة و التحیة** بموافقه یهود
 داشته بودند یعنی صوم روز عاشرا بالا افراد از قول حضرت **صلی**
الله علیه وسلم نابت است و کلام صاحب تحفه در تفسیر ایام
 خالیه محمول بر صوم یوم تاسع یا عاشرا مع التاسع بود **اخر حج**
مسلم فی صحیحه عن ابن عباس رضی الله عنه قال **حین صام**
رسول الله **صلی الله علیه وسلم** یوم عاشورا و امر لصیامه قالوا

یارسول الله انه يوم يعظمه اليهود والنصارى فقال رسول الله صلى
 الله عليه وسلم لمن بقيت الى قابل لا صوم من التاسع قال
 الشيخ علي التماري في المرقاة فلم يشر صلى الله عليه وسلم
 الى القابل بل توفي فصار صوم التاسع سنة وان لم يصم لانه عزم عليه
 انتهى وايضا قال فيها اي التاسع فقط او مع العاشرة فيكون
 مخالفة لهم في الحجة والاول اظهر انتهى در كاست اين كلام كه خودست ان
 در تفسير ايام خاتمه قال بسبب ان صوم بوده اند نه فرضيت ان پس حكم به نسخ فرضيت
 اين روزه سنتي چگونه صحيح باشد انتهى مخفي نيت قوله صوم اقيام هنگام ذكر ولادت
 خير الانام بنا بر تعظيم و تكريم آنحضرت عليه الصلوة والتحية كه مشوارث
 از مسلمين و متعلق به قبول سواد اعظم اكابر دين البتة استخوان
 و استحباب آن محل كلام نزد علمائے عالي مقام باشد الم اقول اين
 قيام را مشوارث بين المسلمين و متعلق به قبول سواد اعظم اكابر
 دين گفتن صريح كذب است از وقت حدوث اين قيام تا ايندم
 علماء و علمائى كبر برين قيام كرده اند و ميكنند و نقل الى زيد و جوب
 اين قيام از خاتمه بعد صحت آن صريح البطلان است چيزيكه در وقت
 حيات جناب رسالت عليه الصلوة والتحية كمرده خاطر شريف
 باشد بعد وفات بدون اذن و بجناب چگونه واجب گردد
 و صحابه كرام و ائمه عظام كه عادي باین قيام نبودند بترک اين قيام
 نزد قائل و جوب اين قيام اول مورد ملامت باشند و اسكان حضور
 روح حضرت عليه الصلوة والتحية در امكنه متعدد در زمان واحد
 بطور خرق عادت اگر فرض كرده شود حكم به وجود اين خرق عادت

عموماً یاد رخصت زمان ذکر شریف بدون ثبوت وقوع آن عموماً
یاد رخصت زمان مذکور برگز روا نمود و درین صورت مثبت این حضور
که مقصدی اشبات علم محیط بر آن غیر خدا تعالی است قابل نیکر شد
باشد لهذا فقها تکفیر کسیکه به شهادت رسول نکاح کند تصریح فرموده
اند قال قاضیان فی فتاواه رجل تزوج المرأة بشهادة الله ورسوله
كان باطلا لقوله صلى الله عليه وسلم لا نکاح الا بالشهود فكل نکاح
لیکن بشهادة الله ورسوله فهو فی الشرع لغو و بعضهم جعلوا ذلك
کفر لانه تعبدان الرسول صلى الله عليه وسلم لعل الغیب انتهى
وقال ابن النجيم في البحر لو تزوج بشهادة الله ورسوله لا ینعقد النکاح
و تکفر لا اعتقاد ان النبي صلى الله عليه وسلم لعل الغیب انتهى وفي
مختار الفتاوی لو تزوج امرأة بشهادة الله ورسوله لا ینعقد النکاح
و تکفر لا اعتقاد ان النبي صلى الله عليه وسلم لعل الغیب انتهى قوله ۱۹۲
و در مشکوۃ از ابوهریره مروی است قال کان رسول الله صلى الله عليه
وسلم یجلس معان فی المجلس یحدثنا فاذا قام قمنا قیاماً ساجد
نراه قد دخل بعض بیوت از حاجه رواه المصنفی اقول منکرین قیام
تعظیمی ازین حدیث جواب میدهند و میگویند که قیام میگرد و میخیزد
مذکور است قیام تمام مجلس است نه قیام تعظیمی صحابه کرام بعد
تشریف بری حضرت رسالت علیه الصلوۃ و الخیرات جانب
خانه به انتظار فرمایش امری کث می نمودند و چون حضرت داخل
خانه مبارک میشدند صحابه کرام نیز بجانب او می رفتند قوله
حدیث ۱۹۳ پس برگاه تعظیم بالقیام بر دیگران مأمور شرع

عالمی از کلمات حق علم
و علم محیط بر آن غیر خدا تعالی

باشد در تعظیم بالقیام هنگام ذکر ولادت آنحضرت علیه الصلوة
 والسلام چنانچه متواتر و مانور از اسلاف کرام است چه کلام
 اقول قطع نظر از نزاع در مانوریت بودن تعظیم بالقیام و متواتر
 و مانور بودن قیام بموجب عنایت اسلاف کرام ملازمه در مقدم و تألی
 این شش طبع ممنوع است زیرا که از مأمور بودنش عند القدوم لازم
 نمی آید مأمور بودنش عند حکایت القدوم قوله ص ۱۹۳ و استشهاده
 بعبارت سیرت شامی برای لا اصل له بودنش دلیل بلاوت و جهالت
 مستشهد است نمیداند که مراد از لا اصل له در اینجا بدعت حسنه
 است اقول این استشهاده را دلیل بلاوت و جهالت مستشهد
 قرار دادن کمال غباوت و جهل مرکب است هر محمد شیکه در شرع
 اصیل ندارد و بالا جماع بدعت سیه باشد پس مطلقان حمل بدعت
 لا اصل له بر بدعت حسنه چون آفتاب روشن است مستشهد
 به این عبارت که زبدة المحققین و عمدة المحدثین مولانا سید نذیر
 حسین شاہجہان آبادی بوده اند از اولیاء عصر و اکابر علمائے این
 زمان است جناب صاحب اشباع باوجود این سن بر تہ تلامذہ
 اش ہم در علوم دینیہ نیز سد قوله ص ۱۹۳ آری روشن کردن چراغان
 زیادہ از حاجت مکررہ است و آن خود معمول در مجالس مولود شریف
 نیست اقول انکار معمول بودن روشن کردن چراغان زیادہ از حاجت
 در مجالس مولود شریف انکار وجود آفتاب است بر هر کس
 و ناکس کہ متاہدہ حال اکثر مجالس این بلاد کردہ کذب این انکار است
 و بیان را چہ بیان قوله ص ۱۹۳ و معلوم نیست کہ در حق اصناف

مناقبت مولانا نذیر حسین
 شاہجہان آبادی

وقنادیل شمی که در حریم شریفین بر شب معمول و پیش نظر قبول
 علامه نخل است چه میگوید و درین وادی راه کرامت یا ارباب حجت میگوید
 اقول اگر این اصوات و ایقاد قنادیل شمی زیاده از حاجت
 است خود صاحب اشباع معترف به کرامت آن بدون استثناء
 حریم است و اگر زیاده از حاجت نیست چه کلام در ارباب حجت آنست
 و جمله احکام شرعی عامه که شارع حریم راستنش از آنها مفرموده
 شامل حریم را نیز مستند چون مکروه و بدعت در حریم یا دیگر موضع
 مکروه و بلاد معظمه رواج گیرد نزد اهل شرع جائز نمیشود لهذا علما
 امت به رد رسوم و وجه حریم و بیت المقدس پرداخته مرتکبین
 آنها را بدف سهم ملام ساخته اند قال الشافعی فی رد المحتار
 حاشیه الدر المختار وقد اختلف جماعة من العلماء راسل فی کرامته
 ما یفعل فی الحرمین الشریفین و غیرهما من تقداد الائمة و الجماعات و غیر
 بان الصلوة مع اول امام افضل و منهم صاحب المناسک المشهور
 العلامة الشیخ رحمته اله السندی تلمیذ الحق ابن البام و یقل عنه
 العلامة الحیر الرملی فی باب الامامة ان بعض شایخانی سنة اصدی و حسین
 و خمسائة اكد ذلك منهم الشریف العزونی و ان بعض الرافضیة فی
 سنة خمسين و خمسائة انقی بمنع ذلك علی المذاهب الاربعه
 و نقل عن جماعة من علماء المذاهب انکار ذلك الیه انتمی و قال
 الحموی فی حاشیه الاستبصار حسن العباس المنکرة ما یفعل فی
 کثیر البلاد ان من ایقاد القنادیل اللطیفة شایلی معروضة فی السنة
 کليلة الفرف من شعبان خصوصاً بیت المقدس فیحصل بسبب

بیان از شای زباده
 از صاحب

ذلك مغفلة كثيرة منها مضافه اليه في الاعتبار بالنار والاكثار
 منها ومنها ما يترتب على ذلك في كثير من المباح من اجتماع الصبيان وابل البطالة عليهم
 نفع في اصرارهم وامتثالهم بالمباح وانتهاك حرماتها وحصول او صلاح فيها وغير ذلك من
 المفاسد التي تجب صيانتها المباح منها من المفاسد كالحل الجوارح من القياض والفساد
 وتركها الى ان تطلع الشمس وترتفع وهو فعل اليهود في كنانة منهم والكثر
 ما يفعل ذلك في العيد وهو حرام ومما يشبه ذلك وقود الشموع
 الكثيرة لسيلا وبنها بمقام سيدي احمد البدوي لغفلة الله ببركاته ومما
 يشبه ذلك وقود الشموع الكثيرة ليلية عرفة انتهى قوله ص ۱۹۱ وايضا
 ثواب از اطعمه وشربه ونقود ولبوسات باوجود تقيد وتعيين
 روز و ماه والقيام قيودات مشروعه مروجه من غير شائبة اكرهت
 وبدعت نادر و لكن بمسليم ضعف انما مستحسن يستحب مبداءه وقد سبق
 بيان اقول چون اين ايصا نواب بالتقيد وتعيين روز و ماه و با
 التزام قيودات مرسومه عوام و دينيان و دلائل شرعية ثابت نمیشود پس
 لا خلاف است سني و مكروه بود پس دعوي تجرد ان از شائبة كراهت
 و بدعت باطل باشد و اين قيودات مروجه مرسومه ملتزمه عوام قطعا
 غير مشروعه اند تقيد آنها به مشروعه چه مفيد بود و حكم كراهت و بدعت
 سني بودن در حقيقت راجع جائب اين قيود است نه جانب نفس
 ايصا في المصنف و كره اتخاذ الطعام في الاول والثالث
 واجب الا سبوح و في الاعياد و نقل الطعام اسل المعقرة
 في الاعياد وغيره و اتخاذ الدعوة بقراءة القرآن و جمع القرارة لقراءة
 القرآن فالجواب ان اتخاذ الصيافة بقراءة القرآن لا يحل انتهى وفي

بيان ايصا نواب
 بر وجهي جامع

مجموعه تاورن الفهرست الذخيرة والبرودني يكره اتحاد الطعام في اليوم الاول من
ايام المصيبة والثاني والثالث وبعد للاسبوع وفي الاعياد ونقل الطعام الى
القبعة في الاعياد وغير ما انتهى وفي خيرة الصادق ويكره اتحاد الضيافة عند ثلثة ايام وهي
ايام المصيبة ولا عند سبعة لان الضيافة انما يتخذ للسور ولا للمصائب ويكره الحضور للاكل
انتهى وفي البرمانية لا يباح اتحاد الضيافة عند ثلثة ايام في المصيبة لان الضيافة
تتخذ عند السرور انتهى وفي التبعيض لا يباح اتحاد الضيافة عند ثلثة ايام وهي ايام
المصيبة ولا عند سبعة ايام لان الضيافة تتخذ للسور ولا للمصائب انتهى *

خاتمة الطبع الحمد لله كراين كتاب ستطاب سمي بناية الكلام في الطال على الله
والقيام والرد على اشباع الكلام كراين تصنيفات قدوة المتأخرين عمدة المتكلمين ربقة الكرام
سند الفقهاء والمحدثين مولانا محمد بشير الدين القنوجي ادام الله نفيسه الممتد الى الاقاصي
والاداني بوجه اتمام رسيد وجليه الطباع پوشيده بهمه اهل اسلام كم تفيد از اين كتاب
خير انجام شوند بر علماء عصر خواجه و بر فرخندان ممتازا قران جناب مولانا امداد العلي كراين
ديني حكيم ادام الله اجله واقباله كراين ايام معرکه علماء اعلام و ملجا و مالوي
فضلاء عظام است دعاي افوايش ترهيب و درجات و ترقى فضائل و كمالات
فرمايند زير كه از سعي جناب محمود اين كتاب بكمال عجلت ترتيب يافتند
و هميشه وي جناب صرف همت به احياي سنت و امحا ي بدعت ساخته در
تصنيف و تاليف و تزيين و كتب و رسائل اين قسم تائيد على ميفرمايند و بنفس
خود رايز مشغول تاليف و تصنيف كتب و در علوم رسيد و مسائل دينيه
ميدارد اللهم ايد كراين بوند و نيگ و احيه على اتباع السنه كراين هو شحيه

سنة بيك

۱۱۱۱

۱۱۱۱

صحيح اعطاط

صحيح	غلط	صحيح	غلط	صحيح	غلط	صحيح	غلط	صحيح	غلط
كثرت	كثرت	منه	منه	شعر	شعر	كثرت	كثرت	كثرت	كثرت
عاشق	عاشق	بنية	بنية	للمجد	للمجد	عاشق	عاشق	عاشق	عاشق
الحيثية	الحيثية	بركانه	بركانه	الاشيب	الاشيب	الحيثية	الحيثية	الحيثية	الحيثية
عدي	عدي	اداي	اداي	اليفتوت	اليفتوت	عدي	عدي	عدي	عدي
از	از	في الجواب	في الجواب	المغفل	المغفل	از	از	از	از
الكلشة	الكلشة	بحب	بحب	روية	روية	الكلشة	الكلشة	الكلشة	الكلشة
الكريري	الكريري	سير على	سير على	القصرين	القصرين	الكريري	الكريري	الكريري	الكريري
يامر	يامر	كالواجب	كالواجب	بد المقدار	بد المقدار	يامر	يامر	يامر	يامر
تغفل	تغفل	تشبيه	تشبيه	الاجماع	الاجماع	تغفل	تغفل	تغفل	تغفل
فيه قوله	فيه قوله	ليس	ليس	لما بالنية	لما بالنية	فيه قوله	فيه قوله	فيه قوله	فيه قوله
لنقله	لنقله	لهم	لهم	بالسنة	بالسنة	لنقله	لنقله	لنقله	لنقله
سعي	سعي	فما علمت	فما علمت	وعنه	وعنه	سعي	سعي	سعي	سعي
متره	متره	احدا	احدا	سور قسمة	سور قسمة	متره	متره	متره	متره
اشعار	اشعار	الحناية	الحناية	كرده	كرده	اشعار	اشعار	اشعار	اشعار
لنقله	لنقله	العناية	العناية	به دو	به دو	لنقله	لنقله	لنقله	لنقله
الاصول	الاصول	يرجعه	يرجعه	لعدم	لعدم	الاصول	الاصول	الاصول	الاصول
سحان	سحان	بالجاء	بالجاء	بين شيئا غير	بين شيئا غير	سحان	سحان	سحان	سحان
يتقوى	يتقوى	من	من	من شي	من شي	يتقوى	يتقوى	يتقوى	يتقوى
بين	بين	سوي	سوي	زنايات	زنايات	بين	بين	بين	بين
عضوا	عضوا	من اثنين	من اثنين	الزنا	الزنا	عضوا	عضوا	عضوا	عضوا
بالسنة	بالسنة	من الحاج	من الحاج	والفراق	والفراق	بالسنة	بالسنة	بالسنة	بالسنة
فالمست	فالمست	كيري	كيري	الشدع	الشدع	فالمست	فالمست	فالمست	فالمست
لنقله	لنقله	المجر	المجر	الزنا	الزنا	لنقله	لنقله	لنقله	لنقله
بين	بين	باين	باين	بين	بين	بين	بين	بين	بين
صحيحا	صحيحا	الاجته	الاجته	الزقون	الزقون	صحيحا	صحيحا	صحيحا	صحيحا
كثيرة	كثيرة	الاجته	الاجته	في رسالته	في رسالته	كثيرة	كثيرة	كثيرة	كثيرة
صحيحا	صحيحا	الدور	الدور	اداي	اداي	صحيحا	صحيحا	صحيحا	صحيحا
الاشبه	الاشبه	كسيد	كسيد	وشايات	وشايات	الاشبه	الاشبه	الاشبه	الاشبه
صحيحه	صحيحه	البيعه	البيعه	صحيح	صحيح	صحيحه	صحيحه	صحيحه	صحيحه
الصحيح	الصحيح	التعبد	التعبد	وادي	وادي	الصحيح	الصحيح	الصحيح	الصحيح
فالمست	فالمست	تخدا	تخدا	افزان	افزان	فالمست	فالمست	فالمست	فالمست
فوقه	فوقه	فالمست	فالمست	شبه	شبه	فوقه	فوقه	فوقه	فوقه
فالمست	فالمست	دوين	دوين	ابو ليث	ابو ليث	فالمست	فالمست	فالمست	فالمست
سجودا	سجودا	يا	يا	خيار	خيار	سجودا	سجودا	سجودا	سجودا
كثيرا	كثيرا	در بيان	در بيان	القول	القول	كثيرا	كثيرا	كثيرا	كثيرا
والد	والد	كنها	كنها	هم	هم	والد	والد	والد	والد
مفردا	مفردا	لنقله	لنقله	الاستعانة	الاستعانة	مفردا	مفردا	مفردا	مفردا

صحيح	غلط	صحيح	غلط	صحيح	غلط	صحيح	غلط	صحيح	غلط	صحيح	غلط	صحيح	غلط	صحيح	غلط
سباق	سباق	رجل	رجل	اصل	اصل	الغطاء	الغطاء	بذرا	بذرا	بذرا	بذرا	بذرا	بذرا	بذرا	بذرا
قول	فعل	فيه	فيه	في	في	عن	من	يحل	يحل	يحل	يحل	يحل	يحل	يحل	يحل
سكوبيد	سكوبيد	مكان	مكان	مكان	مكان	جبر	جبر	محدث	محدث	محدث	محدث	محدث	محدث	محدث	محدث
مستبه	مستبه	بها	بها	لها	لها	ابن	ابن	شعري	شعري	شعري	شعري	شعري	شعري	شعري	شعري
يقضي ان	يقضي ان	التيانية	التيانية	التيانية	التيانية	النسر	النسر	ونزرا	ونزرا	ونزرا	ونزرا	ونزرا	ونزرا	ونزرا	ونزرا
لقرنا	لقرنا	لاختلف	لاختلف	لاختلف	لاختلف	جنش	جنش	اقت	اقت	اقت	اقت	اقت	اقت	اقت	اقت
والجمع	والجمع	يكتب	يكتب	يكتب	يكتب	يجمع	يجمع	امر	امر	امر	امر	امر	امر	امر	امر
مصلح	مصلح	وذا	وذا	وذا	وذا	يخص	يخص	حديث	حديث	حديث	حديث	حديث	حديث	حديث	حديث
الباقي	الباقي	يكل	يكل	يكل	يكل	السم	السم	سكن	سكن	سكن	سكن	سكن	سكن	سكن	سكن
طحاوي	طحاوي	وضع	وضع	وضع	وضع	والشعبي	والشعبي	تقريره	تقريره	تقريره	تقريره	تقريره	تقريره	تقريره	تقريره
كلاست	كلاست	يدل	يدل	يدل	يدل	الفتني	الفتني	نزار	نزار	نزار	نزار	نزار	نزار	نزار	نزار
التمير	التمير	حيث	حيث	حيث	حيث	والصنع	والصنع	امر	امر	امر	امر	امر	امر	امر	امر
ونزه	ونزه	وتدخل	وتدخل	وتدخل	وتدخل	يجمع	يجمع	فصار	فصار	فصار	فصار	فصار	فصار	فصار	فصار
من	من	سجدي	سجدي	سجدي	سجدي	الجمادى	الجمادى	المجوع	المجوع	المجوع	المجوع	المجوع	المجوع	المجوع	المجوع
القدير	القدير	قولي	قولي	قولي	قولي	لعله	لعله	حجت	حجت	حجت	حجت	حجت	حجت	حجت	حجت
ونزه	ونزه	الغراب	الغراب	الغراب	الغراب	المراد	المراد	لايجمع	لايجمع	لايجمع	لايجمع	لايجمع	لايجمع	لايجمع	لايجمع
بل للدهاء	بل للدهاء	كافر	كافر	كافر	كافر	مكاني	مكاني	الى	الى	الى	الى	الى	الى	الى	الى
والسفر	والسفر	قابل	قابل	قابل	قابل	عظم	عظم	الصحيحة	الصحيحة	الصحيحة	الصحيحة	الصحيحة	الصحيحة	الصحيحة	الصحيحة
العتلي	العتلي	نصير الدين	نصير الدين	نصير الدين	نصير الدين	عظم	عظم	تفرج	تفرج	تفرج	تفرج	تفرج	تفرج	تفرج	تفرج
وقاية	وقاية	الاقتصر	الاقتصر	الاقتصر	الاقتصر	عظم	عظم	طفا	طفا	طفا	طفا	طفا	طفا	طفا	طفا
لحمان	لحمان	عنها	عنها	عنها	عنها	ترجمة	ترجمة	بالاعمال	بالاعمال	بالاعمال	بالاعمال	بالاعمال	بالاعمال	بالاعمال	بالاعمال
قاله	قاله	حلال	حلال	حلال	حلال	شا	شا	افعة	افعة	افعة	افعة	افعة	افعة	افعة	افعة
لاسته	لاسته	زمنه	زمنه	زمنه	زمنه	لها	لها	ما فيه	ما فيه	ما فيه	ما فيه	ما فيه	ما فيه	ما فيه	ما فيه
نومده	نومده	وسلم	وسلم	وسلم	وسلم	ويعظم	ويعظم	عهدنا	عهدنا	عهدنا	عهدنا	عهدنا	عهدنا	عهدنا	عهدنا
والتي	والتي	وضع	وضع	وضع	وضع	بالدولة	بالدولة	يجمع	يجمع	يجمع	يجمع	يجمع	يجمع	يجمع	يجمع
مجرد	مجرد	الانصاف	الانصاف	الانصاف	الانصاف	الانصاف	الانصاف	يسع	يسع	يسع	يسع	يسع	يسع	يسع	يسع
وفي النوا	وفي النوا	لنايه وسلم	لنايه وسلم	لنايه وسلم	لنايه وسلم	متها	متها	تصلاته	تصلاته	تصلاته	تصلاته	تصلاته	تصلاته	تصلاته	تصلاته
والنوا	والنوا	اصل ابن	اصل ابن	اصل ابن	اصل ابن	الكامل	الكامل	اعيان	اعيان	اعيان	اعيان	اعيان	اعيان	اعيان	اعيان
يحتز	يحتز	مضني	مضني	مضني	مضني	يقول	يقول	منوع	منوع	منوع	منوع	منوع	منوع	منوع	منوع
الحميد	الحميد	المضني	المضني	المضني	المضني	يشكوا	يشكوا	سنة سنية	سنة سنية	سنة سنية	سنة سنية	سنة سنية	سنة سنية	سنة سنية	سنة سنية
مكر	مكر	روايتك	روايتك	روايتك	روايتك	مساونا	مساونا	الحديث	الحديث	الحديث	الحديث	الحديث	الحديث	الحديث	الحديث
وتراء	وتراء	لايختلفون	لايختلفون	لايختلفون	لايختلفون	النهار	النهار	وفيات	وفيات	وفيات	وفيات	وفيات	وفيات	وفيات	وفيات
ودونا	ودونا	سيرة	سيرة	سيرة	سيرة	اصحابنا	اصحابنا	اوائل	اوائل	اوائل	اوائل	اوائل	اوائل	اوائل	اوائل
مرووف	مرووف	سيرة	سيرة	سيرة	سيرة	المشترى	المشترى	يعمل	يعمل	يعمل	يعمل	يعمل	يعمل	يعمل	يعمل
متهم	متهم	بريدجت	بريدجت	بريدجت	بريدجت	يشتم	يشتم	العلم	العلم	العلم	العلم	العلم	العلم	العلم	العلم
وتول برود	وتول برود	كسر	كسر	كسر	كسر	الديري	الديري	عن الوصف	عن الوصف	عن الوصف	عن الوصف	عن الوصف	عن الوصف	عن الوصف	عن الوصف
فله	فله	مكر	مكر	مكر	مكر	الديري	الديري	الادب	الادب	الادب	الادب	الادب	الادب	الادب	الادب
بها	بها	سباق	سباق	سباق	سباق	سباق	سباق	سباق	سباق	سباق	سباق	سباق	سباق	سباق	سباق

[illegible]

۲۹۷۷ ق۔ ع

آخری درج شدہ تاریخ پو یہ کتاب مستعار
لی گئی تھی مقررہ مدت سے زیادہ رکھنے کی
صورت میں ایک آنہ یومیہ دیرانہ لیا جائیگا۔

۱۔ اگر کسی نے کسی کو کلمہ پڑھا تو اس کو عقیقہ ہو گا
 ۲۔ اگر کسی نے کسی کو کلمہ پڑھا تو اس کو عقیقہ ہو گا
 ۳۔ اگر کسی نے کسی کو کلمہ پڑھا تو اس کو عقیقہ ہو گا
 ۴۔ اگر کسی نے کسی کو کلمہ پڑھا تو اس کو عقیقہ ہو گا
 ۵۔ اگر کسی نے کسی کو کلمہ پڑھا تو اس کو عقیقہ ہو گا
 ۶۔ اگر کسی نے کسی کو کلمہ پڑھا تو اس کو عقیقہ ہو گا
 ۷۔ اگر کسی نے کسی کو کلمہ پڑھا تو اس کو عقیقہ ہو گا
 ۸۔ اگر کسی نے کسی کو کلمہ پڑھا تو اس کو عقیقہ ہو گا
 ۹۔ اگر کسی نے کسی کو کلمہ پڑھا تو اس کو عقیقہ ہو گا
 ۱۰۔ اگر کسی نے کسی کو کلمہ پڑھا تو اس کو عقیقہ ہو گا

